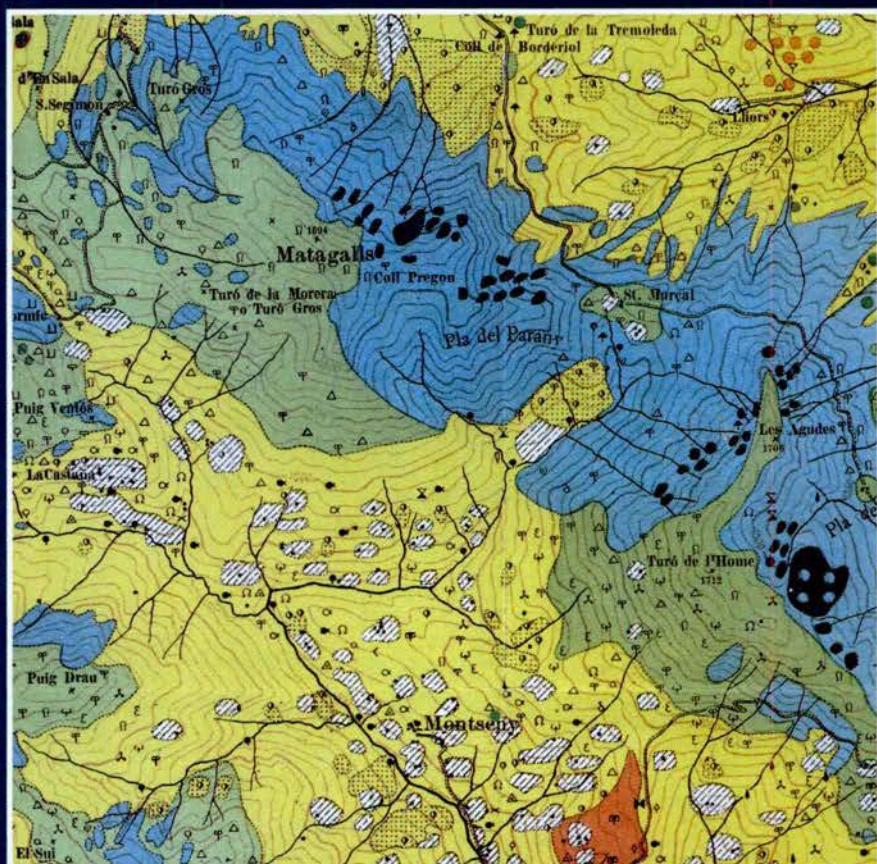

FRANCESC ROMA I CASANOVA

amb la col·laboració de MONTSE PERRAMON

SALVADOR LLOBET I REVERTER: la geografia, entre ciència i passió

SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

BARCELONA 2000

SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

FRANCESC ROMA I CASANOVA
amb la col·laboració de MONTSE PERRAMON

SALVADOR LLOBET I REVERTER

la geografia, entre ciència i passió

BARCELONA
2000

SALVADOR LLOBET I REVERTER:
la geografia, entre ciència i passió

SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

FRANCESC ROMA I CASANOVAS
amb la col·laboració de MONTSE PERRAMON

SALVADOR LLOBET I REVERTER: la geografia, entre ciència i passió

BARCELONA
2000

This One

E3D1-UYH-DKS3

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Roma i Casanovas, Francesc

Salvador Llobet i Reverter: la geografia, entre ciència i passió

Bibliografia

ISBN 84-7283-491-3

I. Perramon, Montse II. Societat Catalana de Geografia III. Títol

1. Llobet, Salvador, 1908-1991 2. Geògrafs – Catalunya – Biografia

929 Llobet, Salvador

Editat amb la col·laboració
de la Diputació de Barcelona

Fotografies: Arxiu de la família Llobet.

Sobrecoberta: El Montseny. Mantells de vegetació (detall).

Salvador Llobet, *El medi y la vida al Montseny*

© 1996, Francesc Roma i Montse Perramon

Editat per la Societat Catalana de Geografia
(Institut d'Estudis Catalans)
Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: abril de 2000
Tiratge: 800 exemplars

Compost i imprès per Romero Indústria Gràfica, SL
Carrer de la Mare de Déu de Montserrat, 53-59. 08930 Sant Adrià de Besòs

ISBN: 84-7283-491-3
Dipòsit Legal: B. 15.010-2000

Agraïments

Jaume Anfruns, Teresa Bassa, Martí Boada, Antònia Clavell, Josep Estrada, Jaume Font, Maria Gaja, Amador Garrell, Joan Garriga, Jaume Gascon, Antonio Gómez, Carme Llobet, Jaume Llobet, Joan Llobet, Montserrat Llobet, Núria Llobet, Enric Lluch, Feli Miyares, Manel Pagès, Alexandre Pinyol, Oriol Riba, Montserrat Rubió, Joaquina Sitjà, Concepció Sugranyes, Lluís Tintó, Jaume Valls, Joan Vilà-Valentí, Carme Virgili.

TAULA

Presentació	9
Llista d'abreviacions	13
Un Fill Predilecte de bon humor	15
L'excursionisme	21
Llobet a París	35
El "feminisme" de Salvador Llobet	45
Llobet, mestre	51
Llobet, geògraf	61
Llobet a la Universitat i al CSIC	71
La vida activa dins de la geografia	85
Sobre Granollers	93
De nou la universitat i els darrers anys al CSIC	99
Els darrers anys	111
El pensament geogràfic de Salvador Llobet	121
El caràcter de Llobet	133
Annexos:	141
1 - Cronologia	143
2 - Bibliografia Salvador Llobet i Reverter	147
3 - Articles publicats per Salvador Llobet (<i>Montis</i>) a <i>Destino</i>	167
4 - Salvador Llobet i la literatura: un text inèdit	179
Bibliografia	187

PRESENTACIÓ

Quan es tracta de fer una recerca en algun àmbit que acostumen a qualificar de més o menys científic, sempre hem de tenir present que no estem donant una imatge com la que donaria un mirall, sinó que en l'objecte del nostre estudi hi ha alhora allò que pretenem estudiar i una bona part del que nosaltres som. Això no ha d'impedir dur a terme un exercici que ens intenti portar a conèixer la realitat tal com és; sobre allò que ens hauria de fer reflexionar és sobre la necessitat de saber qui escriu per saber què ens oferirà, si més no des de quin punt de mira ho analitzarà. El coneixement és sempre posicional i, com a tal, relatiu a posicions socials concretes. Des d'aquest punt de vista, l'estratègia científica intenta apropar-se al passat a la recerca del que "realment" fou, però, hi ha res més llunyà de nosaltres que el temps?

Ens proposem escriure la biografia de Salvador Llobet. De fet, fa pocs segons, acabem de tirar el cursor enrere per rectificar: havíem escrit que ens proposàvem "fer" la biografia de Salvador Llobet. La biografia de qualsevol persona, tant hi fa que hagi desaparegut d'entre nosaltres com que no, no es fa mai; la biografia és, per definició, l'acte de refer alguna cosa que anteriorment havia existit. Ens proposem, doncs, escriure una biografia de Salvador Llobet i Reverter, una biografia d'una persona marcada per la geografia, potser tan marcada com ell mateix va deixar la seva empremta en aquesta pràctica científica. Per què aquesta visió tan esbiaixada? És que Llobet no fou res més que un geògraf? No. És a nosaltres a qui ens interessa mirar el nostre personatge des d'aquest punt de mira,

destil·lar-li una essència que formava part d'un únic producte. Ens interessa pensar en el Salvador Llobet geògraf perquè estem interessats a millorar la nostra pràctica geogràfica i, des d'aquest punt de vista, una aportació a la història de qualsevol disciplina, per petita que sigui, sempre ajuda a pensar el present. Si més no, per intentar no caure en els mateixos errors del passat, però potser especialment perquè sempre que es mira enrere és per afrontar millor el futur. Ara que el postmodernisme i el *cultural turn* són moda, mirar enrere no només ens serà interessant sinó que ens pot ensenyar moltes coses. Especialment a ser modestos, a no creure que el que estem fent és el darrer crit i que tot el que s'ha fet abans de nosaltres està desfasat. Som on som perquè ens hi ha dut el temps, la història i la geografia dels quals som hereus i hereves.

Ara, a finals de 1999, quan estem escrivint aquesta introducció, ens adonem que l'obra que heu començat a llegir ja és una mica "antiga", que ja fa anys que roda, i ens sembla que en aquesta roda del temps que és la vida caldrà explicar com i de quina manera s'ha arribat al resultat actual. En fer això ens adonarem d'allò que dèiem al principi, que estem constantment refent la biografia dels altres a mida que vivim la nostra vida. Però aquest no és —o no ha de ser— el problema; el problema està en no ser-ne conscients.

Havent viscut la major part de la nostra infantesa i tota l'adolescència al Vallès Oriental, essent socis de l'Agrupació Excursionista de Granollers des de fa més de quinze anys, havent-nos llicenciat en geografia i història..., tot fa pensar que entre el nostre biografiat i nosaltres hi hauria d'haver hagut una relació de coneixença mútua. Ans al contrari.

Quan Llobet va morir, tot just feia sis anys que havíem entrat a formar part de l'Agrupació Excursionista. Mai no hi havíem tingut una conversa, no havíem assistit a cap conferència seva i gairebé podríem dir que no sabíem qui era. Especialitzats en història contemporània, havíem estudiat algunes assignatures de geografia per completar el nostre currículum, però Salvador Llobet no havia estat professor nostre. Així, doncs, va morir sense que sabéssim qui era i sense haver-nos conegut personalment. Sabíem que era un personatge important i venerat dins i fora de l'entitat; però no sabíem ben bé perquè. Un dia, era l'any 1988, vàrem fer una passada de diapositives sobre una excursió pel Pirineu. Llobet hi era. Ho sabem perquè algú ens ho digué (ahora que ens deia que estàvem molt

nerviosos). Ens previngueren que segurament ens preguntaria o ens interrompria; i que ja ens ho faríem tots sols...

Però Llobet no va obrir boca, i ben segur que no fou per la correcció o la importància del que vàrem explicar. Va morir essent algú insignificant per a nosaltres. Només ens hi vàrem acostar una mica mentre fèiem el nostre estudi sobre els orígens de l'excursionisme a Granollers. Però tampoc aquí no ens coneguèrem gaire, perquè sempre hem cregut que els personatges són poc importants per a la ciència social.

Finalment, l'any 1994, en el transcurs del sopar d'entrega del primer Premi Francesc Maspons i Labrós, d'estudis sobre l'excursionisme, i de la Placa d'Honor de l'Agrupació Excursionista, la seva filla, Núria Llobet, ens proposà d'escriure'n la biografia. Ens ho vàrem voler pensar, perquè ens semblava que no encaixava en la trajectòria intel·lectual que ens havíem marcat. Però la possibilitat de disposar de l'arxiu familiar assegurava un resultat que podia ser interessant. El temps es va encarregar de demostrar-nos que aquest treball encaixaria en el nostre currículum professional. Vàrem demanar una beca per fer-lo i ens la varen denegar. El temps ha demostrat que la varen donar a persones que mai no varen acabar l'estudi que es proposaven. I finalment el treball ha estat fet. Som conscients que la nostra dedicació al tema de l'excursionisme ha fet que possiblement hàgim valorat especialment aquest vessant en la vida del nostre biografiat.

Ens proposem fer un repàs de la seva vida de la mà del que Llobet mateix va deixar escrit, del que altres escriviren sobre ell i del que algunes persones encara n'expliquen, fins arribar a conèixer la seva vida una mica millor. Com que ens consta que ja hi ha qui treballa en una anàlisi més aprofundida sobre Salvador Llobet, no ens entretindrem més del compte en la seva tasca com a geògraf, en si va ser molt important o si no va ser-ho, en si estava al dia, si encara és vigent el seu plantejament; tot això, altres ho podran estudiar amb millors resultats. Aquí només ens interessa la seva vida com a persona, com a granollerí il·lustre i com a català reconegut. Què hi havia més enllà dels seus treballs científics, de la seva dèria per estudiar el Montseny o altres massissos? Què s'amagava darrera les ulleres d'aquell professor exigent i inflexible?

Quan vàrem escriure aquestes darreres línies, ara fa més de tres anys, encara creïem que no ens havíem de ficar gens ni mica en el vessant cien-

tífic del treball de Salvador Llobet. Ens havíem plantejat de fer un treball d'àmbit local que intentés preservar la memòria del mestre, un treball que s'hauria de publicar dins de l'àmbit comarcal i amb una visió divulgativa. El temps ha passat, la Comissió de Publicacions de l'Ajuntament de Granollers va considerar que el treball era "massa bo" per ser publicat en l'àmbit local i això explica l'endarreriment quant a la publicació —d'una banda— i el canvi de mires —de l'altra. Suposem que d'una manera o altra aquest canvi de plantejament es notará, com ho estem notant ara mateix que hem de recuperar les notes a peu de pàgina que d'un principi havíem decidit abandonar. Per acabar aquesta introducció, només ens queda dir que esperem que el nostre treball serveixi per a alguna cosa i que no es publiqui només com a homenatge al mestre desaparegut i per fer callar els autors.

Sant Martí de Centelles, novembre de 1999

LLISTA D'ABREVIACIONS

AEG:	Agrupació Excursionista de Granollers
AFLl:	Arxiu de la Família Llobet i Reverter
CEC:	Centre Excursionista de Catalunya
CSIC:	Consejo Superior de Investigaciones Científicas
IJSE:	Instituto Juan Sebastián Elcano (CSIC)
RACAB:	Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona

Salvador Llobet i Lluís Solé Sabarís a Ordino, agost de 1944

Salvador Llobet i Horacio Capel al santuari de Bellmunt

Sortida de camp amb Horacio Capel
i Pierre Deffontaines.

Excursió de pràctiques a la terrassa,
del Congost a la Garriga

Excursió de pràctiques al Garraf,
març de 1968

UN FILL PREDILECTE DE BON HUMOR

El 25 de novembre de 1989, la sala d'actes de l'edifici de l'avinguda del Parc de Granollers és plena de gom a gom per homenatjar un home ja gran a qui tothom mira amb gran reverència, un home alt i gros que no sap ben bé on amagar-se. Com ha manifestat a la televisió local, se sent com un cantant de moda¹ en un acte que ens vol fer creure que li ve gros i que ha intentat posposar tant com ha pogut², com a mínim tres anys. Però finalment no n'ha pogut escapar. Aquesta és una cara, la que Salvador Llobet hauria volgut donar.

Però, d'altra banda, la quantitat de broma que l'homenatjat va utilitzar en el seu discurs, aquell vespre, ens indica la satisfacció que li corria per dins. Aquesta és una altra cara, la que el vídeo³ que es va gravar expressament ens mostra.

La gent que hi va prendre part, però, sembla només haver vist la primera cara de Salvador Llobet. Fins i tot la tinent d'alcalde Francesca Martín, que havia estat l'encarregada de redactar l'expedient que nomenava Salvador Llobet com a Fill Predilecte de la ciutat, havia dit⁴ que es tractava que l'acte resultés el menys molest possible per a ell, potser pensant que no s'ho prenguéss malament. Seguidament, el testimoni del bon amic i catedràtic universitari Joan Vilà-Valentí recordava que Llobet va repre-

1. *El 9 Nou*, 27 de novembre de 1989.

2. Vegeu l'entrevista amb Paco Monja, *Revista del Vallès*, 21 d'octubre de 1989.

3. *Salvador Llobet, fill predilecte*. Ajuntament de Granollers, Videostudi, 1989. Vídeo dipositat a la Biblioteca Can Pedrals de Granollers.

4. *Plaça Gran*, 30 de novembre de 1989.

sentar l'ingrés de la geografia moderna a la universitat catalana. I després de les autoritats, és el torn de l'homenatjat, i aquest s'amaga darrera d'una capa de modèstia que li fa dir que aquell acte és anticonstitucional perquè no fa altra cosa que reconèixer que hi ha ciutadans més *dilectes* que altres, que si el mateix tracte que ell mereix li escauria a la guàrdia urbana, al seu cap i al conseller encarregat del departament de finances, per la contribució que fan a les arques municipals⁵, referint-se irònicament a la gran quantitat de multes que li posaven per "conduir i aparcar a la seva manera".

Llobet continua dient que quan algú li diu que ha treballat molt, respon que no ha treballat, que s'ha divertit, perquè cada nova activitat no ha estat una tasca obligatòria, sinó una alegria específica⁶. I acaba el seu torn de paraula fent constar l'ajut que en tot el seu treball li ha ofert abnegadament la seva esposa, amb el sacrifici que li ha comportat la seva dèria geogràfica. Amb l'agraïment –un agraïment no sempre fet explícit– a la seva dona, la Carme, la *Carmeta*, acaba l'acte. Els que hi foren diuen que l'homenatjat gairebé no pogué pronunciar aquelles darrers paraules perquè l'emoció l'embolcallava tan fortament que li féu un nus a la gola.

Salvador Llobet acabava de convertir-se en el nou Fill Predilecte de la ciutat de Granollers. Rebia així un dels majors premis de la seva llarga i no pas poc premiada carrera, tot i que ell s'entestés a fer creure que tot plegat era una mena de suplici. Nascut a Granollers el 18 de novembre de 1908, fill de pagesos i pagès ell mateix, fou –almenys en els primers anys– un pagès il·lustre i il·lustrat, un pagès que va deixar el camp per dedicar-se a estudiar la terra. Va ser també un home fortament afectat, com tants d'altres, per la desgraciada guerra que el feixisme declarà el 1936, encara que no de manera directa perquè no arribà a anar al front. Va ser una d'aquelles persones que va veure com els que pressuposadament havien de ser *els seus* cremaven els tresors artístics pels quals havien lluitat, acabaven a sang freda amb els altres abans que aquests no ho fessin amb ells... Llobet difícilment ho podia pair, tot plegat. També, segurament, l'afectaren molt fortament les conseqüències de les darreres carlinades, transmeses de generació en generació més enllà del que la raó permetria pensar. És

5. *El 9 Nou*, 22 de desembre de 1989. *El 9 Nou*, 27 de novembre de 1989. *Publijordi*, 29 de novembre de 1989. *Revista del Vallès*, 29 de novembre de 1989.

6. *Revista del Vallès*, 2 de desembre de 1989.

conegut el passat carlí de la família en una ciutat de tendències cada cop més liberals, i com això el va marcar en la seva infantesa.

Fill de pagesos, de can Passasserres, masia avui dia inexistent a tocar de la fàbrica de can Trullàs (desapareguda en els darrers anys), als onze anys el fan abandonar l'escola per dedicar-se a la feina del camp. Llobet mateix reconeix que a casa no hi fa gaire cosa, tot i que els Llobet tenien parada al mercat; només dels 12 als 14 anys es dedica a *passar* per la ciutat la llet de les vaques que munyen.⁷ Certament el perill per a un infant com ell no era tant que la família l'obligués a treballar com les expectatives que podien tenir ell i la seva família en una ciutat d'uns dos mil cinc-cents habitants, on tothom es coneixia, que no feien pensar que el noi hagués de dedicar-se a estudiar. Calia una gran dosi de voluntat per escapar d'aquell cercle viciós, i no era pas a en *Salvador Passasserres* a qui n'hi havia de mancar. Llobet compleix els quinze anys i segueix fent de pagès, però ja la seva feina és prescindible a la casa i decideix, o decideixen, que aprengui un ofici. A Llobet, en la ruleta de l'adolescència, li toca fer de guixaire.

La infantesa de Salvador Llobet és gairebé inaccessible. D'ella només en coneixem algunes engrunes que ell mateix s'encarregà de dosificar al llarg de la seva vida. Una vida que era una construcció estudiada amb anterioritat: volem dir que tenim la certesa que era una persona molt preocupada i interessada a donar una determinada imatge.⁸ Però no una imatge física, que també, sinó més aviat una imatge de manera de ser, de capteniment i de forma de pensar. Ens sembla intuir que en el fons era tímid, potser d'una manera extraordinària, i que amb la seva manera de ser ens volia explicar tot allò que d'altra manera no s'atrevia. Ell mateix reconeixia als alumnes de l'escola que duia el seu nom, amb motiu que el volien nomenar Fill Predilecte, que "*en aquests actes també em passa que*

7. Jordi Pardo i Rodríguez: "Expedient de fill predilecte de la ciutat a Salvador Llobet i Reverter" in *Salvador Llobet, Fill Predilecte*. Granollers, Ajuntament de Granollers, 1989. Sense Pàg.

8. Volem fer notar que, fent aquesta biografia, sovint hem sentit com si Llobet hagués preparat el camí als seus biògrafs. Un sol exemple: en un document mecanoscrit ell mateix va escriure, a mà i en color vermell, que aquell era el discurs de l'Acadèmia de Ciències i Arts i que mai no l'havia llegit perquè no s'havia volgut vestir d'esmòquing. En altres llocs, els papers semblen endreçats esperant que en un moment concret ell o una altra persona comencés a escriure'n la biografia.

m'emociono molt sovint i m'ho passo molt malament".⁹ Salvador Llobet, no és que fos esquerp als afalacs, ans al contrari, aquests li arribaven tan al fons que amenaçaven amb desmuntar la imatge de fred i calculador amb què sempre es presentava. Era aquest motiu el que el feia fugir de parlar d'ell mateix, i és per això que sabem, com dèiem, molt poques coses dels seus primers anys i de la seva família.

Sabem que visqué a can Passasserres fins que els Trullàs compraren la finca i la família Llobet hagué de traslladar-se al carrer Ricomà, quan tot just Salvador tenia quatre o cinc anys. D'infant, Salvador Llobet cantà al cor de l'Orfeó Granollerí, fins als catorze anys. També sabem que s'entretenia a col·leccionar els "*palets del Congost*" i que en tenia una calaixera plena.¹⁰ Igualment ens han explicat els nostres informants que de jove anava a jugar a futbol a la masia de sant Nicolau, als afores de Granollers, on es reunia amb els nois de la casa i els de sant Nicolau Nou, a més dels mossos d'ambdues finques. Aquests són els pocs detalls que sabem de la seva infantesa, i no hi manca un possible amor primerenc. Per contra, el que sí que explicà en sobrades ocasions va ser el seu passat estudiantil i acadèmic; sembla talment com si fos una dèria, retornar a aquest tema de la seva infantesa.

Un passat escolar ben prometedor: ell solia dir que dels dos als set anys l'havien "*guardat*" a les escoles de les Germanes Franceses de Cluny i que fins als onze l'havien "*deformat*" els Germans de les Escoles Cristianes.¹¹ Anys després afirmaria, en més d'una ocasió, que allí només li ensenyaven a fer problemes, a copiar dictats i a llegir. Amb aquesta informació podríem relativitzar el seu abandonament prematur de l'escola i l'impacte que podia tenir en el seu futur: a tot estirar, potser hauria tingut més bona cal·ligrafia. Amb tot, sembla que a les Escoles Cristianes era un alumne destacat, perquè als onze anys ja anava a la classe dels més grans, fet que la família aprofità per treure-l'en, car considerà que ja en sabia

9. *Història de la nostra escola*. Exemplar mecanografiat, dipositat a l'Hemeroteca Josep Móra, de Granollers.

10. "De França estant: una tarda a la Borsa filatèlica de París". *La Gralla*, núm. 485. 11 de gener de 1931.

11. Entrevista amb Paco Monja. *Revista del Vallès*, 21 d'octubre de 1989. És Llobet qui va dir que aquestes escoles l'havien "guardat" i "deformat".

prou per anar a fer de pagès i a ajudar la família¹² (especialment després de la mort de l'avi).

Amb aquest passat, Llobet ha esdevingut el prototip local del *self made man*. Un prototip que ha estat explotat en algunes ocasions amb interessos moralitzadors, com per exemple quan el prevere Blai Blanquer, amb motiu de ser-li concedit el títol de Fill Predilecte, va afirmar que era socialment higiènic veure que un itinerari com el seu era possible, real i proper. I per tant, en algun grau, repetible. Blai Blanquer¹³ titulava el seu escrit "Val la pena, senyor Llobet", i el mateix homenatjat li va contestar aquella carta oberta reafirmant la seva amistat, tot i no coincidir en força punts, perquè Llobet era més aviat agnòstic en qüestions religioses. Per l'escrit del prevere sabem que Llobet habitualment li retornava el full parroquial degudament corregit i esmenat, fins i tot ortogràficament, a més de fotografies o escrits de com era l'església en l'antigor. El pare Blai no és l'únic, perquè altres persones que el conegueren no tenen cap impediment a afirmar o insinuar que Llobet era un "corregidor" incorregible, especialment en temes lingüístics.

Més enllà de la moralitat que se'n pugui treure, el pas de pagès a guixaire resulta una carrera força típica per a un fill cabaler de qualsevol família vallesana típica (Salvador era el cinquè fill). En aquest sentit, Llobet treballa primer a Granollers i després a Barcelona, perquè la seva feina té una gran demanda car no és la d'un guixaire qualsevol sinó la d'un guixaire ornamentista, és a dir, el que fa la feina delicada com per exemple les motlures i els sostres especials. Ara bé, Llobet tenia en potència al seu interior un afany que al seu moment ajudà a anar desvetllant: amb vint anys, el 1928, poc després d'obrir-se la Biblioteca Francesc Tarafa, ja rep la distinció al millor lector. I, certament, encara no havia ni començat. En alguns llocs¹⁴ es pot llegir que aquest premi li fou concedit el 1926, però consultat l'Anuari de les Biblioteques Populars de 1928 es comprova que la data correcta va ser el 7 d'octubre de 1928. El premi

12. *Fragment de la ponència "Granollerenses ilustres de la segunda mitad del siglo XIX y primera del XX", de Feli Miyares, llegida en la sessió del Centre d'Estudis de l'Associació Cultural de Granollers, el 6 de novembre de 1959. Document de l'AFL.*

13. Blai Blanquer: "Val la pena, senyor Llobet". *Parròquia de Sant Esteve de Granollers, full informatiu*, 531. 19 de novembre de 1989.

14. Per exemple Jordi Pardo i Rodríguez: "Expedient de fill predilecte de la ciutat a Salvador Llobet i Reverter". Op. cit.

que li correspongué va ser una història i arqueologia del monestir de Poblet escrita per Domènech i Montaner. Consultat també el diari de la biblioteca, podem veure que la bibliotecària qualificà Llobet de “*guixaire d'ofici*”, alhora que afirmava “*Estic contenta perquè actualment vénen bastants obrers a llegir*”.

Llobet, després de fer de pagès, esdevé un obrer del ram de la construcció que en un moment de la seva vida abandonà. No creiem equivocar-nos massa a pensar que hi ha dos moments importantíssims en la seva vida juvenil. D'una banda la creació de l'Agrupació Excursionista de Granollers, de la qual fou soci fundador amb el carnet número 1; i de l'altra, el seu viatge a París. De fet, l'any 1988 en una entrevista que li feren a Ràdio Granollers,¹⁵ Llobet reconeixia que les seves fonts d'estudi havien estat la biblioteca i l'excursionisme i que això havia estat el que l'havia dut a la geografia. En altres llocs, com en aquesta mateixa entrevista, Llobet reconeix el canvi transcendent que va viure arran de la seva estada a París. Però sobre això ja hi tornarem perquè, per sort, es conserven les cartes d'aquella estada i són plenes de detalls de la seva vida més quotidiana. Uns detalls que, volem puntualitzar-ho ara, es van perdent a mida que es va fent gran, a mida que el Llobet pagès o obrer va deixant pas al geògraf, al professor universitari, al geni de la torre d'ivori.

Caldria deixar clar que Llobet tornà de París, on havia estat fent de guixaire, i no res que tingués cap tipus de relació amb un viatge d'estudis, i continuà fent de guixaire. Era l'any 1931 i el seu nom apareix a la llista del Montepío de Yeseros Adornistas “La Unión”. Quan l'any 1939 serà “depurat” i haurà de signar una declaració jurada, no podrà escapar-se de declarar que també havia estat “*afiliado forzoso a UGT*”.¹⁶ Per tant, Llobet fou obrer fins més enllà dels trenta anys, un d'aquells obrers que sortien de la feina i anaven als ateneus o als centres excursionistes per formar-se culturalment o per aprendre a llegir i escriure. De fet, encara no havia ni estudiat el batxillerat, perquè a l'escola no hi havia tornat (el seu títol de batxiller és de 1935). Actituds com la seva, que perquè no sigui *sui generis* no l'hem d'oblidar, només es poden explicar en un context determinat, com era aquell dels anys trenta. Si no, ja ens direu com podia ser que un guixaire i estudiant de francès comencés a fer conferències a la Casa de Catalunya de París.

15. Entrevista feta a Salvador Llobet per Ràdio Granollers entre el 17 i el 22 de gener de 1988. S'ha consultat el manuscrit, amb les preguntes i les respostes, de l'AFLl.

16. Declaració jurada del 9 de febrer de 1939, conservada a l'Arxiu Municipal de Granollers.

L'EXCURSIONISME

En una entrevista¹⁷ de l'any 1982, Salvador Llobet reconeixia una de les seves dèries més incontrolables: que els ulls sempre li anaven darrera... dels llibres. No cal dubtar-ne, sabent que possiblement fou el millor lector que tingué la biblioteca en els seus primers anys. Però no podem oblidar que en una entrevista¹⁸ de l'any 1981 havia declarat que no era capaç de llegir una novel·la, que preferia “*llegir història, que almenys no és falsa*”. Amb tot, reconeixia que llegia poesia, però clàssica, perquè no entenia la del seu moment. Per contraposició a tot això, tots els entrevistats el defineixen com un home d'àmplia cultura.

En la mateixa entrevista de 1982, reconeixia que allò que l'havia dut a la geografia havia estat l'excursionisme. Soci fundador i primer president de l'Agrupació Excursionista de Granollers, Salvador Llobet fou un dels excursionistes més carismàtics dels anys trenta, i no només a Granollers. Certament no podem dubtar que el caràcter que adquirí l'excursionisme granollerí durant aquells primers anys es degué en bona part a personatges com Llobet, Jonch, Estrada, Font i de Falgàs, Rodons, etc. Segurament sigui Llobet qui més excel·lí en aquesta definició de què havia de ser l'excursionisme, si més no d'una part d'ell.

Míticament nascuda dalt del Sui (una punta a l'extrem sud de la Calma), l'Agrupació Excursionista de Granollers adquirí amb el temps el

17. Entrevista amb J. Mas Ulied i J. Cañas Escamilla. *Revista del Vallès*, 332, número extraordinari de Festa Major. 21 d'agost de 1982.

18. Montserrat Ponsa: “Salvador Llobet de guixaire a catedràtic”. *Plaça Gran*, 128. 17 d'octubre de 1981. Pàg. 8-9.

lema “cultura i esport”, manifest fefaent de les seves intencions, completament d’acord amb el moment que vivia l’excursionisme català en aquells dies. En pocs anys adquirí un important pes com a entitat local, comarcal i fins i tot nacional. Les seves opinions eren escoltades, quan no buscades, davant de certes qüestions. Però, si és cert que Llobet fou un dels grans ideòlegs i proselitistes d’aquell excursionisme científic de segon moment, no ho és menys que dins la mateixa Agrupació coexistien altres maneres d’entendre aquesta pràctica. Només citarem dos exemples: l’any 1930 s’inauguraven els aparells gimnàstics de l’Agrupació Excursionista o es participava en diferents concursos de tipus més o menys atlètic: salts de corda per a senyoretes i salts d’alçada per a joves (poca cosa més podien fer perquè encara no tenien els aparells adients). Quan es constituí la Secció Atlètica, aquesta aprovà uns estatuts¹⁹ que deien que es dedicaria a fomentar el conreu de l’atletisme tant en l’aspecte físic com en el cultural, potser perquè els altres excursionistes no ho veiessin com quelcom contraproduent o perillós. Aquests excursionistes s’entrenaven als terrenys del Granollers Sport Club, que els els havien llogat. Però Llobet no era d’aquests excursionistes. Les seves mires eren ben bé unes altres. Ell no era dels qui creien que l’excursionisme s’hagués de convertir *únicament* en un instrument per assolir una generació forta i robusta en bé de Catalunya i de la Humanitat, com es manifestà en el programa de les festes del segon aniversari de l’entitat²⁰ (1930), precisament quan Llobet era encara a París contactant amb la Casa de Catalunya.

Quan Llobet tornà, l’excursionisme esportiu, l’atletisme concretament, era ja prou important dins de l’Agrupació; l’any 1934 la secció d’Atletisme comptava amb 44 socis.²¹ Però Llobet mai no va voler ser vist com un d’aquests, fet que no vol dir que no volgués caminar o que això li fes mandra, ans al contrari. L’any 1928 escriví un article a *La Gralla* titulat “L’excursionisme”, el primer article seu que hem pogut conèixer, i en ell ja afirmava que l’excursionisme no eren ganes ni delit de caminar, sinó de contemplar la Naturalesa.

“Doncs el que busquen els excursionistes, és l’emoció dels paisatges immensos i tendres, esquerps i àrids, dels boscos espessos i salvatges, dels cingles

19. Reglament Secció Atlètica, 29 d’octubre de 1932. Arxiu AEG.

20. Programa de les Festes del Segon Aniversari. Arxiu AEG, setembre de 1930.

21. Dades Arxiu AEG. Carpeta Atletisme, any 1934.

profunds i basardosos, de les roques gegantines i estrafolàries, dels rius que llisquen per les valls, de les ermites i castells de les muntanyes, que ens parlen encara dels nostres avantpassats...”, hi escrivia.²²

En aquest primer escrit Llobet no dubta a afirmar que l'excursionisme és esport per al cos i per a l'esperit i que en ell s'aprèn de mirar, no amb els ulls de la cara, sinó amb els de l'ànima; *“fa copsar les bel·leses de les coses que a altres són insensibles i produeix emocions tan pures i felices, que difícilment se n'esborra el record”*.²³ Aquest era el Llobet excursionista als seus vint anys, encara per fer.

*“No som especialistes ni en història ni en ciències naturals, ni en geografia, ni som únicament esportius: ens agrada una mica tot; fem unes quantes hores de camí si convé sense espantar-nos; sabem admirar i comprendre els paisatges i fins i tot emocionar-nos-hi; estudiem la geografia i procurem trobar-hi coses noves. Recollim plantes i pedres i recollim cançons populars; recollim les coses velles i en recerquem de ben antigues; som aficionats a la prehistòria i a la geologia i ens agrada esbrinar el pas de les civilitzacions pretèrites per la nostra comarca.”*²⁴

Tot i els seus sentiments romàntics envers la natura, que es retroben en altres textos, poc després, en la presentació de la conferència de Ramon Masriera, que guarniria l'acte del primer aniversari de l'entitat, Llobet deia que des del principi els fundadors de l'Agrupació Excursionista havien volgut donar a l'excursionisme una orientació cultural perquè resultés més atractiu i interessant. L'entitat s'havia dedicat a fer excursions (fonamentalment pel Vallès) i ja s'havia descobert el primer dolmen de Céllecs. Per sort es conserva el text de la seva al·locució, en què digué:

*“Cal que l'excursionisme serveixi de base per a conquerir una munió de coneixements d'història natural, com es poden aprendre de prehistòria i història de la terra, d'arqueologia, folklore i tantes altres coses que amb l'excursionisme tenen relació.”*²⁵

22. Nyicris: “L'excursionisme”. *La Gralla*, núm. 349. 25 de març.

23. Nyicris: “L'excursionisme”. Op. cit.

24. Presentació de l'exposició de Francesc Serra, 1932, full imprès, AFLL.

25. Document AFLL.

Llobet ens parla d'un excursionisme cultural, que tendeix cada cop d'una manera més clara vers la pràctica de la ciència, i ens fa saber que l'Agrupació s'ha proposat dur Pau Vila, "*l'introduïdor de la geografia moderna a Catalunya*"²⁶, per fer un curset de geografia a Granollers, o en tot cas a una deixeblla seva, perquè ell estava molt atrafegat.²⁷ De fet, el curs el féu el mateix Pau Vila, amb qui després l'uniria una relació que va anar força més enllà de l'estrictament professional. Llobet no estalvià les crítiques en aquells breus mots, crítiques planyent-se de

"(...) l'abstencionisme d'alguns elements que valen de la nostra ciutat; d'alguns elements a vegades quasi bé ignorats i potser massa modestos, que no ens porten llur valuós esforç del qual estem ben mancats nosaltres joves inexperts...".

Però, amb tot, Llobet i els companys de l'Agrupació tenien confiança que la gent sortiria del seu retraïment i que col·laboraria amb l'entitat per "*l'enaltiment de Granollers i a fer pujar el nivell cultural de tots plegats*."²⁸

Vinculat al món excursionista, l'any 1928 Salvador Llobet va conèixer una de les persones amb qui més va caminar plegats i amb qui va compartir molts moments de tots colors. Treballant de guixaire als pavellons de l'Exposició Universal, se li acostà un jove baixet amb ganes de fer petar la xerrada. Portant com a carta de presentació una broma sense mala intenció, aquest nou amic, que ja no recorda com fou que començaren a parlar d'excursionisme, havia estat, amb Josep Maria Batista i Roca, fundador dels Minyons de Muntanya i president del Càmping Club. Un tema els uní en la conversa: el Montseny. L'Alexandre Pinyol, que no altre era el nouvingut, li féu saber que estava duent a terme unes feines de rectificació d'uns plànols de la zona del Montseny. A Llobet li faltà temps per dir que ell vivia ben bé als peus de la muntanya. A partir d'aquí s'establí una gran amistat que va perdurar i engrandir-se a mesura que anaren fent excursions conjuntes cap al Montseny, durant com a mínim un any. Va ser en una d'aquestes sortides que Llobet va dir a Pinyol que estava

26. Document AFLL.

27. No hem pogut esbrinar qui podria ser la deixeblla de Pau Vila a que al·ludeix el document de l'AFLL.

28. Document AFLL.

decidit a dedicar-se a la geografia perquè li agradava conèixer la terra que trepitjava.²⁹ Però també li sentenciava que la geografia que ell faria no seria una geografia de despatx, sinó la d'una persona que recorre a peu el terreny que estudia. Segons Pinyol, Llobet li assegurà que no pararia fins haver-se doctorat i que el títol li dedicaria (com així ho féu). També sembla que ja en aquells dies havia decidit dedicar-se a l'estudi del Montseny, però això no és tan clar. Imagineu-vos quina cara posaria Alexandre Pinyol veient un guixaire de més de vint anys, sense ni haver estudiat el batxillerat, parlant-li de doctorats...

De la mà de l'excursionisme apareixen molts temes en què Llobet s'introduí. Tanmateix, és en aquests anys anteriors a la guerra que Llobet es mostra més ell mateix, que el seu jo més personal no s'amaga a l'ombra del científic obsessionat pel seu treball. Després de la guerra no era moment per dir segons què, i endemés Llobet tenia altres mires. A partir d'aquell moment, desapareixen els articles d'opinió, les polèmiques als diaris, o en tot cas n'apareixen de noves, però molt més científiques. És en aquells anys de preguerra quan es deixa veure el "veritable" Llobet, la seva manera de pensar, les seves obsessions, allò que no entén, el que brega per assolir; és ara quan s'intueixen algunes coses que no li fan ni fred ni calor...

Considerem interessant detenir-nos un moment en una d'aquestes polèmiques. El 16 de juny de 1929 Llobet havia escrit un article a *La Gralla* titulat "Vetllem per les restes del passat", article que va ser contestat per Tony Vidal en el *Diari de Granollers* del 4 de juliol. A Vidal li feia

29. "Vaig conèixe'l quan treballava de guixaire decorador a l'Exposició Internacional de Barcelona, un any abans d'ésser inaugurada el 1929. I parlant d'excursions i de la muntanya del Montseny esdevinguérem companys i amics per sempre.

En aquella època jo practicava la topografia d'ofici amb gent de Palestra i l'amic LLOBET va convertir-se en inseparable company nostre i guia en moltes ocasions. Vàrem recórrer tota la planimetria i pics de la muntanya.

Això va despertar en ell la dèria d'estudiar geografia i de fer-ne després, no repetint allò que diuen els llibres. Rebre la palpitació de la muntanya gastant soles de sabates, fent càmping, parint geografia inèdita.

Recordaré sempre que un matí quan esmorzàvem a la Font de la Pomareta, passat El Brull camí de Matagalls, a la vista de St. Segimon, va exclamar eufòric que es posaria a estudiar geografia i el doctorat volia dedicar-me'l a mi". Alexandre Pinyol, carta apareguda a *Revista del Vallès*, 20 d'abril de 1991.

gràcia que algú de Granollers se sentís orgullós que en aquella ciutat hi hagués un portal romànic, finestrals gòtics i altres restes arquitectòniques, i que fins i tot es permetés el luxe d'aconsellar, amb una certa exigència, els propietaris sobre la manera de tractar aquestes joies artístiques. Com diu Vidal, Llobet es feia l'art antic tan seu que l'indisposava saber que havien emblanquinat un

*"(...) finestral gòtic de tres columnes amb escudets i set caps d'angelet, bonic exemplar del segle XVI al qual havien dedicat un "Càntic", quan en la seva joventut, col·laborava en els periòdics locals".*³⁰

L'acusació de Vidal sorgia d'un sentiment que creia que aquell art vell de caire eclesiàstic no agradava a ningú; que a la gent dels anys trenta els atreia més l'art modern. En canvi, Llobet afirmava que estaven equivocats i que no entenien el que representava l'art escultòric, que la pedra no necessitava pintura per ser bonica. Fent referència al nostre excursionista, Vidal deia que *"no sap capir que a nosaltres, els d'ara, no ens plaguin aquests finestrals enllotats, humits, negrencs, que tenen una serietat d'església, que entristeix..."*. De fet, Vidal s'escudava en una concepció de la casa per ser habitada, una casa *"blanca, senzilla, alegre, amb portals i finestres rectangulars, i sense filigranes que privin l'entrada de l'aire i de la llum"*.³¹

En la rèplica, Llobet li digué que ell no demanava que es fessin finestrals gòtics als anys trenta, que ell ja estava d'acord a fer cases amb grans finestrals i ben ventilades. Gairebé acusant-lo d'avantguardista, com si això hagués de ser un retret, Llobet defensava una postura no simplement sentimentalista sinó una manera de pensar que sorgia alhora de la sensibilitat artística i d'una mica d'amor al passat. *"Està bé que fem art modern, però per a fer-lo, no crec necessari embrutar ni destruir el que els nostres avis també devien anomenar "art nou" en els seus temps"*, sentenciava. I hi afegia: *"Sort que aquests deixebles d'en Dalí, que reneguen de l'art, són una petita minoria; sinó..."*.³²

En aquest i en altres temes, Llobet se situa en una posició pública, defensant clarament uns determinats ideals i atacant-ne d'altres. És el

30. Tony Vidal: "Evolució". *Diari de Granollers*. 4 de juliol de 1929.

31. Tony Vidal: "Evolució". Op. cit.

32. "Art vell i art nou". *La Gralla*, núm. 414. 14 de juliol de 1929.

mateix any que publica un petit article dins del periòdic *Excursionisme* en què demana una depuració del fet excursionista, basant-se en la idea que el comportament d'algunes persones que es feien dir excursionistes estava afectant negativament tot el col·lectiu.³³ Llobet demanava una acció ferma i de conjunt de tot el fet excursionista català enfront els atacs que la premsa dirigia als trespamuntanyes en general, sense fer-hi distincions. Llobet proposava de fer una assemblea de totes les entitats, que hauria de tenir lloc a Barcelona i que podria organitzar el mateix periòdic. Tampoc no mancà qui discrepà del president de l'Agrupació en aquell moment, afirmant que cap mesura no podrien prendre les entitats, perquè aquelles persones, que només tenien d'excursionista la disfressa, tenien tan poc contacte amb les entitats que no els farien cas, suposant que arribés alguna veu a les seves orelles.

Llobet, que tot just acabava d'aterrar en el món de l'excursionisme, era un element molt actiu i un aferrissat defensor d'un excursionisme que anés més enllà del pur esport. Així, com a mínim, ho demostra un text que publicà al Butlletí de l'Agrupació Excursionista Júpiter, de Barcelona, en 1929: per a ell, l'excursionisme

*"(...) té d'ésser en la seva part principal científic o històric, etc, sense descuidar la part física. (...) Reconec que s'ha fet massa abús del cantó sentimental i per això sóc partidari d'un excursionisme científic, per fer-lo més productiu, més interessant i d'un valor més educatiu. Així mateix crec absolutament necessari una orientació decidida a la col·lectivitat i a la disciplina agermanada, que fan més fàcils i més fructífers els fruits de les excursions. Sóc partidari també del mètode; un mètode moderat en les caminades i un mètode apropiat per al recull de les dades necessàries o útils. I finalment penso que un excursionista pot fer encara tanta o més feina dintre de la ciutat que anant per la muntanya; puix que el complement de les excursions té d'ésser l'estudi i la documentació de tot allò que és, o pot ésser d'interès".*³⁴

Ja hem vist una feina que podia fer l'excursionisme dins de la ciutat, vetllar pels monuments i objectes artístics, però encara n'hi havia més.

33. AEG: "Per la depuració de l'excursionisme". *Excursionisme*, 39. 8 de novembre de 1929.

34. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista Júpiter*, 82. Novembre de 1929. Pàg. 6.

Poc abans de marxar a París, publicava un nou article³⁵ parlant de la pèrdua d'arbres i boscos i considerant que calia plantar arbres a la carretera de Granollers. Per a Llobet, el problema era que la seva orientació nord-sud feia que al migdia el sol hi toqués de ple i això dificultava anar de les Franqueses a la carretera del Masnou. Per arreglar-ho calia plantar-hi arbres, com ja s'havia fet en el tros més antic de la carretera, tot i que aquests estaven tan mal cuidats que anirien desapareixent poc a poc. El mateix passava al carrer Prat de la Riba, de ca l'Umbert fins a la riera, segons que denunciava. Tot i el seu innegable gust estètic, Llobet veia alhora en els arbres un factor econòmic que "*demonstra com, per vàries causes, és necessari l'amor a l'arbre*".³⁶

Estant a París, Llobet llegeix a *La Gralla* que l'Agrupació Excursionista de Granollers ha demanat a l'alcalde de plantar arbres als carrers de la ciutat. No cal dir que felicita l'Agrupació per la iniciativa i ens recorda com en algunes publicacions, especialment a *La Gralla*, ja se n'havia parlat, però que això no havia tingut gaire ressò, i fins i tot alguns ho havien considerat un "sentimentalisme ridícul". En un altre article³⁷ afirma que qualsevol que vagi a Granollers s'espantarà de veure la carretera sense arbres, la poca cura que es té dels pocs que hi ha i les esporgades terribles que se'ls ha fet i com alguns s'han deixat morir. Per a Llobet el que passava era que aquest servei era dirigit per una persona sense coneixements tècnics que obsequiava la ciutat amb un disbarat grandios, oblidant l'estètica i la salut dels arbres malmesos. Granollers, diu Llobet, té el títol de ciutat i per a això no n'hi ha prou amb tenir els carrers empedrats i il·luminats. Cal també la bellesa, i l'arbre n'és una de les principals fonts. Precisament, una de les coses que més el frapà en arribar a París va ser el culte a l'arbre i el respecte que els francesos li tenien.

"No és solament l'estètica i la higiene urbana que hi fan la seva recomanació, sinó també -com ja remarcaren els excursionistes a l'Alcaldia- l'eficàcia meteorològica generadora de pluges. Al camp l'arbre és negligit per

35. "Arbres". *La Gralla*, núm. 437. 12 de gener de 1930 .

36. "Arbres". Op. cit.

37. "Aspectes municipals: l'arbrat públic". *La Gralla*, núm. 514. 2 d'agost.

l'avarícia. El cas és que disminueixen pertot i el clima ha esdevingut més eixut de mica en mica".

*"I un dels molts remeis necessaris a la repoblació forestal, com feien notar encertadament els meus amics [de l'Agrupació Excursionista], és l'exemple que han de donar les ciutats".*³⁸

El tema dels arbres perdura en Llobet i en l'Agrupació Excursionista que, davant la desforestació del Pla de la Calma, s'interessà i féu gestions davant l'administració de cara a repoblar-lo. Llobet en parla en un article de l'any 1931, un cop que ja ha tornat de París, on a més aprofita per definir més concretament l'excursionisme:

*"Perquè de l'excursionisme al romanticisme hi ha una distància formidable. Els excursionistes tenen tant delit de caminar, com d'instruir-se i ésser útils a la col·lectivitat. Procuren estudiar els múltiples aspectes de la Natura, al mateix temps que la contemplen."*³⁹

Suposem que és aquesta manera d'entendre l'excursionisme la que Llobet intentà de fer arribar als seus consocis en el curs d'orientacions d'excursionisme que durant cinc sessions féu l'any 1931.

Si hem de fer cas d'una nota que apareix al final d'un article sobre el Montseny de l'any 1931 publicat a *La Gralla*, Llobet, després de tornar de París, inicià una activitat frenètica. *"Tantost ve dels Sots Feréstecs, com és enfilat dalt del Montseny, com és a fer un "càmping" als cims del Pirineu. Si no perd el delit, és dels que pot anar lluny..."*⁴⁰ Avui dia no cal alabar la clarividència de la persona que va escriure aquests mots, però cal remarcar que en aquell moment el futur de Llobet no es veia tan clar. Com ja es feia notar en aquell petit apunt a peu d'article, el seu pseudònim parisenc, Nyicris, usat mentre era a França per signar els seus articles a *La Gralla*, era un mal nom per a un "excel·lent minyó". Salvador Llobet tenia una pila de dèries, però totes acordaven en un sol afany de saber i de superar-se. *"Ara de poc tornà de París, però mai no és aquí"*⁴¹. De fet,

38. "De França estant: Granollers ciutat?". *La Gralla*, núm. 484. 31 de desembre de 1930.

39. "Excursionisme. Valors desconeguts". *La Gralla*, núm. 521. 4 d'octubre.

40. Nota apareguda al final del seu article "El Montseny Oriental: Santa Fe, les Agudes, Turó de l'Home". *Publicacions La Gralla*, Agost de 1931.

41. Ídem.

no ens estranya que no fos mai a casa, perquè els anys 1933-1934 escriví una guia excursionista del Vallès que havia de publicar (segons consta a l'hemeroteca Josep Móra) l'editorial Sala-Dalmau Ferreres, tot i que la guerra civil impedí que això fos possible. Aquest manuscrit actualment es pot consultar a l'Hemeroteca Josep Móra i consta de 245 pàgines i 46 itineraris repartits entre les terres del que avui dia són els dos Vallès. Aquest treball, eminentment excursionista, ens deixa veure com Llobet es va decantant cap a la pràctica de la geografia, perquè en ell utilitza els itineraris per tal d'explicar dades de tipus històric, geogràfic, estadístic, etc.

L'any 1932, en la presentació de l'exposició de Francesc Serra que va organitzar l'Agrupació, Salvador Llobet reafirma que "*Avui per estudiar amb èxit la geografia, l'excursionisme s'ha fet imprescindible*".⁴² Fa poc que el seu germà Josep l'ha aconsellat que es dediqui a estudiar, que faci el batxillerat; i a més això coincideix amb la crisi del sector de la construcció. Volem remarcar la protecció que el seu germà gran li ofereix, que no només és una cobertura fraternal, sinó també un deure de l'hereu envers els fills cabalers. En aquest sentit, Llobet inicia la seva carrera geogràfica mercès a la protecció de la seva família.

L'any 1931 havia publicat uns apunts geogràfics del terme de Barcelona en el butlletí del Centre Excursionista Icària⁴³, entitat que havia sorgit de l'Agrupació Excursionista Júpter. També, però ara ja l'any 1932, Llobet i Font i de Falgàs publicaven articles en el Butlletí del Grup Excursionista Joventut Catalana, en un volum dedicat al Vallès i escrit per vallesans en el qual Llobet ja traçava un esquema geològic de la comarca. El mes d'abril de 1934 fa una conferència al Club Excursionista de Gràcia sobre el Vallès, dins d'un cicle destinat a conèixer la realitat comarcal catalana. Aquests són articles i tasques que corresponen a l'època de formació del geògraf, escrits fets per un excursionista científic rigorós però que tot just està fent el camí vers la dedicació científica professional. Llobet era un excursionista conegut, un excursionista que havia participat i pres la paraula en el Campament Gene-

42. Presentació de l'exposició de Francesc Serra, full imprès, AFLL.

43. "Apunts geogràfics del terme de Barcelona". *Icària*, núm. 1 i 2. Barcelona, desembre de 1931-febrer de 1932.

ral de Catalunya⁴⁴ de 1932 i que dos anys després guanyava un premi organitzat per la revista *Mirador*, que buscava nous talents. El premi fou guanyat amb “El món dels excursionistes”⁴⁵, una anàlisi detalladíssima de la realitat de l’excursionisme català, especialment en els diferents tipus de personatges que s’hi trobaven, anàlisi feta amb rigor i ironia al mateix temps. Cal esmentar que un altre granollerí il·lustre, Josep Escobar, conegut arreu pel seu treball com a ninotaire, hi va guanyar un altre premi amb “Un envelat a Granollers”. En el *Mirador* del 8 de febrer de 1934, Llobet apareix citat com a col·laborador d’aquesta publicació.

És des de 1932 que *La Veu de Catalunya* li obre les seves pàgines, i a finals de 1934 hi publica uns articles⁴⁶ propagandístics sobre Granollers i les seves restes arqueològiques i artístiques. En un d’ells afirmava que “*L’amant de les coses belles pot venir a passejar-se pel casc antic de la ciutat, que no en sortirà defraudat*”.⁴⁷ I acabava:

44. “Seguidament i en una rodona al volt de la Bandera sobre el Congrés excursionista amb dret de veu i vot per tothom, sota la presidència del senyor Maspons i Anglasesell. El senyor Saltor president de la F. d’E. E. de C. explica els projectes d’aquesta entitat per afavorir l’excursionisme; sobresurten entre ells la demanda de rebaixa de preus a les companyies de transports i l’organització de Campaments parcials durant l’any a més dels de primavera i tardor que amb el nom de Generals vénen celebrant-se. Demana el concurs de les entitats comarcals per tal de conèixer els terrenys a propòsit per als Campaments. El senyor Llobet s’aixeca i diu que pertanyent a una entitat comarcal voldria saber quina és la col·laboració demanada. El senyor Saltor diu que ha demanat l’acceptació per escrit per saber quines són les entitats adherides a aquest fi però que per la feina a fer ja es convocarà una reunió per parlar-ne entre tots plegats. El senyor Llopis de “Palestra” demana que els pròxims Campaments Generals de Catalunya siguin només catalans i ben catalans. El senyor Llobet de l’A. E. Granollers pren la paraula i diu que no creu convenient la proposta del senyor Llopis. Al·ludeix als incidents del dia abans al voltant del foc del campament i diu que revelen un esperit tancat, contrari a la llibertat. Afegeix que els Campaments han d’ésser com fins ara Generals i més oberts que mai a tothom car no pot mirar-se el caire polític dels assistents. El senyor Maspons, exponent als dos contra-opinants diu que creu que cal conservar viu l’esperit de l’excursionisme i que és sota la Bandera on millor aixopluc aquest trobarà sempre. El senyor Llopis pren la paraula per refutar els arguments del senyor Llobet i el senyor Maspons diu que els incidents del dia abans foren per protestar d’unes cançons que creuen improcedents. El senyor Salvador Llobet demana al senyor president precisi bé l’abast que dona a l’aixopluc de la Bandera, car ell creu que sota d’ella hi caben totes les cançons del món i totes les maneres de pensar. Diu que si es comencés a fer divisions partidistes ningú s’entendrà davant (sic) davant la divisió que hi hauria; afegeix que no és pas diplomàtic voler-se atreure un sector privant-los de llibertat i abordant-los continuament. El senyor Maspons i Anglasesell diu que és amb la tradició catalana de llibertat com cal tractar aquestes qüestions. Demana que es deixi clos aquest assumpte. Així s’acorda”. Manuscrit que es conserva, parcialment, a l’AFLl.

45. “El món dels excursionistes”. *Mirador*, 17 agost 1933.

46. “La nostra arqueologia”. *La Veu de Catalunya*, 30 desembre 1934.

47. Salvador Llobet: “La nostra arqueologia”. Op. cit.

*“Els granollerins que siguin tebis en l'apreci i admiració de les coses antigues, copsaran, potser, amb això la importància real que tenen aquestes coses, i ens ajudaran a defensar el nostre patrimoni artístic, per alguns, avui tan menyspreat”.*⁴⁸

En aquest sentit, com a president de l'Agrupació Excursionista de Granollers, Llobet protestaria en 1935 pel deteriorament i les reformes, que entenien mal fetes, que s'estaven duent a terme a l'església de Sant Esteve, així com per la intenció d'enderrocar algunes de les cases gòtiques, com se suposava, per un projecte, que l'Ajuntament pretenia fer. Aquesta protesta es va fer pública a través del Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya.⁴⁹

Després d'uns primers tantejos, l'excursionisme de Llobet esdevé un excursionisme científic, un excursionisme que ja ha descobert quin valor tenen els monuments del passat, no com els passava als primers excursionistes granollerins del Centre Excursionista de Granollers.⁵⁰ Precisament en un article⁵¹ de 1932 Llobet parla de Francesc Glanadell, l'advocat granollerí que havia format dins d'aquell primer centre excursionista i ajudat a la publicació del seu butlletí *El Cingle*, amb motiu d'haver estat nomenat president de la Casa del Vallès. La Casa del Vallès era una de les diferents entitats de caire comarcal que s'unificarien en la Lliga Comarcal de Catalunya, una federació de totes les entitats estrictament comarcals establertes a Barcelona. Davant la seva creació, Llobet en parlà en un article de 1933. En ell es refereix al tema de les migracions del camp a la ciutat que estaven despoblant les comarques i defensa que cal frenar aquesta tendència. Per a Llobet, calia incrementar les vies de comunicació que permetessin valorar més la producció agrícola i ramadera de les comar-

48. Salvador Llobet: “La nostra arqueologia”. Op. cit.

49. *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, 486. Novembre de 1935. Pàg. 447.

50. Un membre d'aquesta entitat excursionista deia que “(...) *sols me limito a suplicar a tots els granollerins que procurin no enderrocar aquells finestrals i portalades de llurs cases, per a que quan algú arqueòlec vulgui esbrinar les bel·leses arquitectòniques que atresora la nostra Catalunya, se recordi que a Granollers hi ha moltes coses on estudiar i que, a no dubtar, l'interessaran. Aquest serà, tal vegada, el millor medi per a demostrar la cultura quan menys artística, de la nostra vila*”. Kile: “D'arqueologia granollerina”. *El Cingle*, 4. Granollers, novembre de 1916. Pàg. 9.

51. “Caràcter i intel·ligència: Francesc Glanadell”. *La Gralla*, núm. 535. 17 de gener de 1932.

ques, aspecte aquest que clamava l'administració.⁵² El mateix interès es veu al final del seu article "La despoblación de la montaña" (1949).⁵³

Però, a més, hi havia un aspecte en què els governants no podien fer gairebé res: l'emigració dels millors valors de les viles i ciutats catalanes cap a Barcelona. En aquells anys, gairebé tots els qui despuntaven en qualsevol camp acabaven anant a residir a la capital catalana. A les viles només quedaven aquells als quals, per la seva professió, el seu negoci o les seves propietats, se'ls feia necessària la vida al lloc comú de la família. En aquest sentit, Llobet veia interessant la iniciativa de la Casa del Vallès de coordinar l'esforç dels diferents nuclis comarcans residents a Barcelona, idea que s'havia materialitzat en la Lliga Comarcal. En ella cooperaven cases, casals, centres i ateneus del Vallès, de la Plana de Vic, de l'Empordà, del Ripollès, del Camp de Tarragona, de la Segarra, del Pallars, de la Vall d'Aran, del Penedès i de la Garrotxa, a més d'altres que s'hi unirien més endavant.

De fet, Llobet sabia de què parlava, perquè l'any 1934 vivia al carrer Roger de Flor de Barcelona, exercint el càrrec de delegat a Granollers de la Casa del Vallès.⁵⁴ Era, per tant, un dels més adequats per parlar del cant de les sirenes que atreia els cervells comarcals cap al cap i casal; però també al llarg de la seva vida es mostrà en més d'una ocasió com un aferrissat defensor dels valors comarcals. Per exemple, quan en 1988 presentà l'obra de Jaume Dantí *Terra i Població al Vallès Oriental*, a la biblioteca de Santa Eulàlia, Llobet no pogué estar-se de dir que l'omplia de satisfacció que un "senyor" que no fos de Barcelona sabés fer una obra important i que

"Encara hi ha qui creu que la capital ha de tenir la primacia en tot, i àdhuc en la parla, que alguns en diuen estàndard. Hem de demostrar que els comarcans encara existim i que cal comptar amb nosaltres".⁵⁵

Llobet va mantenir al llarg de tota la seva vida aquests afanys comarcalistes i en féu pal de parlar de la seva personalitat pública. Joan Rebagliato ho ha sabut veure d'una forma clarivident:

52. Salvador Llobet: "Davant la creació de la Lliga Comarcal". *La Publicitat*. 27 de maig de 1933.

53. "La despoblación de la montaña". *Estudios Geográficos*, núm. 35. 1949.

54. La memòria de la Casa del Vallès dóna com a domicili el carrer Casanova, 21. Casa del Vallès: *Memòria, estatuts de la societat i altres documents*. Barcelona, Casa del Vallès, 1934.

55. Manuscrit de l'AFL.

*“Llobet era una mica com Josep Pla, que llegia amb avidesa, i volia aparèixer com a rural i murri. Es vantava d'expressar-se sense diplomàcia, perquè, “gràcies a Déu, no era de Barcelona”. A Barcelona, no hi volia ni viure. Solia escapar reunions i conferències perquè no se li escapés el tren de Granollers. Així m'estalvio moltes llaunes”, somreia sorneguer. Feiner que no es planyia, en presentar el seus estudis en descurava detalls, somiant en el treball següent, i no li deien gaire res els estudis teòrics: també li semblaven una pèrdua de temps”.*⁵⁶

Durant aquests primers anys de vida pública, Llobet se'ns presenta com un personatge amb una important vida social. A banda de les tasques dins de l'Agrupació o de la Casa del Vallès, era soci des de 1929 de l'Ateneu Obrer Cultural de Granollers, en el butlletí del qual publicà alguns articles⁵⁷; així mateix era soci dels Amics del Llibre de l'Ametlla del Vallès⁵⁸, una entitat de caire cultural i excursionista que sobtava el mateix Llobet pel fet d'haver nascut i crescut en un marc gairebé rural. També era membre dels Amics de l'Art Vell⁵⁹ i, tot i que més tard, del Centre Excursionista de Catalunya (CEC). Salvador Llobet es donà d'alta com a soci forani al CEC el 6 d'agost de 1941 i, curiosament, no se subscribí al seu butlletí. El setembre de 1955 se'n donava de baixa, a petició pròpia, després d'haver pagat les 135,60 pessetes que devia en concepte de quotes endarrerides. Abans, però, havia rebut una carta datada el 6 de maig d'aquell any en què se li demanaven les raons d'aquella decisió i se'l convidava a repensar-s'ho i a continuar essent-ne soci. No sabem si Llobet contestà la carta o no, el cert és que hi reingressà el 21 de gener de 1969, inscrivint-se a la Secció de Geografia i Geologia. Aquesta segona etapa durà fins el dos de desembre de 1991 en què, un cop comunicada la seva mort, s'acordà donar-lo definitivament de baixa.⁶⁰

Però deixem de banda aquest vessant i anem al segon moment important en la vida del Llobet d'abans de la guerra: la seva estada a París.

56. Joan Rebagliato: “Semblança de Salvador Llobet”. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 27. Pàg. 21.

57. “De la responsabilitat”. *Butlletí Ateneu Obrer Cultural de Granollers*. Setembre-octubre, 1929. “En defensa del pagès”. *Butlletí Ateneu Obrer Cultural de Granollers*. Gener-febrer, 1930.

58. Hi ingressà l'1 de novembre de 1931. Dades AFLL.

59. Amics de l'Art Vell: *Memòria llegida pel secretari general... el dia 21 de juny de 1931*. Barcelona, Tip. Occitània, 1931.

60. Dades extretes de l'Arxiu del CEC.

LLOBET A PARÍS

En una entrevista, de la qual ja hem parlat més amunt, a Ràdio Grannollers, Llobet afirmava que havia marxat a París per exercir el seu ofici de guixaire i per aprendre noves tècniques. En el mateix marc reconeix que la seva intenció era anar-hi també a aprendre l'idioma, però no és menys cert que alguna cosa el feia sentir malament amb la seva feina i que volia veure si podia trobar-ne una de més interessant.

*“A París vaig viure una etapa feliç de la meua vida. Sol en la meua habitació, després de la tasca obligatòria, fruïa dels llibres que comprava, generalment als llibres vells.”*⁶¹

Després, els museus, la vida artística i literària de la ciutat, tot plegat el va enriquir fins al punt que afirmava que

*“Vaig viure-hi un any i mig i crec que vaig fer progressos en tots els ordres.”*⁶²

El que no queda clar és com va ser que Llobet passés per la ciutat del Sena i decidís de quedar-s'hi, i no és clar perquè en alguns llocs es pot llegir que el que volia era anar a Suïssa per aprendre el francès, i en altres s'afirma que la seva darrera destinació era Bèlgica. La tesi de la seva destinació a Brussel·les quedaria confirmada si tenim en compte que en aquells anys hi residia Joan Torras Serratacó, que exercia un important influx sobre Llobet. Però el cas és que arribà a París i que s'hi quedà.⁶³

61. Entrevista de la qual es conserva el text a l'AFLl.

62. Ídem.

63. En aquest sentit *La Gralla*, 448, 30 de març de 1930, en la seva pàgina 6 deia de Llobet que “es proposava residir a Bèlgica, ens escriví des de París, on s'ha aturat”.

Els setze mesos d'estada a París de Salvador Llobet estan marcats per un context social i econòmic molt concret: una frenètica activitat econòmica vinculada a l'exposició universal i un mercat laboral totalment flexible i desprotegit per als obrers, com Llobet comenta en una de les seves cartes.⁶⁴ En aquest context el nouvingut canvia constantment de feina, sempre però dins del ram dels guixaires, i aprofitava el seu treball per aprendre un ofici que pensava desenvolupar a casa nostra. Llobet, a París, no era un intel·lectual que es formava; era un obrer que volia veure món i aprendre un ofici amb unes tècniques diferents. Nogensmenys, en altres casos, les tècniques catalanes l'ajudaren a fer el seu treball en aspectes concrets. Amb el pas del temps, va anar apareixent un altre Llobet. Ja no era el pagès fugit del terròs, ja en les seves cartes no demanava tanta informació sobre el camp i el paisatge vallesans, sinó que començava a contactar amb els ambients culturals: progressivament visita monuments, museus, entra en contacte amb la gent que formava la Casa de Catalunya, escriu articles per al seu butlletí, col·labora en diferents revistes granollerines... Poc a poc els enciams que havia plantat abans de marxar, el nou matxo que havien comprat a casa seva, la vida del pagès en definitiva, es van esborrant. El seu bagatge conté força llibres que compra a les parades al costat del Sena, però s'ha de contenir perquè sap que no podrà durlos tots a casa.

Políticament són els anys en què es descobreix i poc a poc s'afirma com a republicà convençut,⁶⁵ en certa manera en oposició al seu germà Pepet, com també es defineix com a progressista en alguns aspectes (el nou rol de la dona –vegeu-hi el seu maldar per aconseguir que la seva germana vagi a l'escola, que es preocupi per la cultura, que faci excursionisme–, la fugida de postures puritanes entorn del cos humà en el món de l'art, etc.). París potencia l'esperit catalanista de Llobet, que acaba demanant que li enviïn un llaç negre per a significar-se com a tal.

Però amb tot, Llobet, a París, és un obrer, un senzill guixaire que viu en una habitació d'hotel (al principi, sense finestres), un estranger amb

64. Carta de Salvador Llobet al seu germà Josep, 30 de març de 1930. AFLL.

65. En una carta del 10 de març de 1930 deia: "*Penso que amb tant contacte amb els republicans m'hi tornaré jo i tot*", i en una del 22 de febrer de 1931 afirma: "*(...) jo em declaro republicà convençudíssim i intransigent*", davant del procés que està vivint la política espanyola. AFLL.

una comprensió no gens perfecta de l'idioma del poble que l'acull,⁶⁶ que conviu amb gent que lluiten per subsistir i ben poc més. Malgrat tot, sempre va trobar un moment per a la cultura, per aprendre l'idioma, per visitar els museus (havia seguit el Louvre diverses vegades), per escriure articles en diferents revistes, per fer de vocal a la Casa de Catalunya.

Varen ser uns mesos molt importants per a Llobet, uns mesos en què estigué sol, o més aviat lliure als seus dissenys. Va deixar París amb certa recança, i quan tornà a Granollers volgué dedicar un dia a recórrer la seva vinya i, al jorn següent, començà a buscar feina...

En un article publicat el febrer de 1931 al Butlletí de la Casa de Catalunya, Llobet parla dels seus primers dies a la ciutat de la llum, de com

*"La novetat, la curiositat i àdhuc potser l'esperit d'aventura reduïen aquesta mena de malestar íntim en els primers dies; però la llengua pròpia no cal dir que em mancava; l'expressió verbal en el meu idioma se'm presentava com ideal d'una delícia inconeguda; la llengua escrita no em satisfèia prou; desitjava esplaiar-me, obrir la deu de les paraules vernacles. És per això que quan tenia la sort de trobar un català, em sadollava l'esperit en la conversa com si volgués desfer-me d'aquella incomoditat que sentia, com si volgués eixamplar el cor amb el ressò de les paraules."*⁶⁷

Llobet és un pagès a la gran ciutat, no hi ha dubte. Ja en la primera carta (10 de març de 1930) explica el seu desconcert pel fet que les dones franceses treballen, fins i tot quan estan casades i són grans. El tema de la dona serà molt important, fins i tot hi dedicarà algun article.⁶⁸ Se li fa estrany que facin de cobradores de tramvia, de caixeres de banc... Després li sobta la ciutat, que li sembla bonica, però també els parcs, els jardins, les places, els monuments, tot amb un sentiment de llàstima pel temps, perquè hi manca *"el sol del nostre país, el sol i els dies bonics"*.⁶⁹ Les cases se li fan negres de pluja i de fum.

66. Aquest fet li féu perdre una feina per culpa d'un malentès quan va confondre el que sabia fer i el que no i el seu amo ho interpretà com que li havia dit una mentida. De totes maneres, el dia següent treballava en una altra empresa. Carta de Salvador Llobet a la seva mare i altres, 8 d'abril de 1930. AFLL.

67. Salvador Llobet: "Impressions". *Butlletí de la Casa de Catalunya*, núm. 10. Febrer de 1931.

68. "Lectures femenines". *La Gralla*, núm. 441. 9 de febrer de 1930. "De França estant: Temes femenins". *La Gralla*, núm. 467. 10 d'agost de 1930.

69. Carta a la família, 10 de març de 1930. AFLL.

Llobet treballa jornades de deu hores cada dia, sempre sotmès als capricis dels empresaris que se'n malfien per ser estranger, o que volen que sigui ell qui es compri les eines. Fins i tot treballa sense saber exactament quant cobrarà, perquè li prometen que cobrarà "el que es guanyi". Al París d'aquells anys era normal que per despatxar algú li ho fessin saber una hora abans. Però tampoc no manquen alguns trets ben humans, com quan confessa a la seva família que se'ls ha acabat la feina i que ell i alguns treballadors es dediquen a fer combats d'esgrima amb sabres de fusta.⁷⁰

La nova de la mort de Primo de Rivera li arriba pel diari i diu "*Ara sí que tant se me'n dóna; set anys més aviat...*".⁷¹ Pensa que els periodistes francesos estan mal informats o no volen veure la realitat espanyola, perquè s'atreveixen a publicar que a Espanya és dia de dol. El tema del periodisme francès és un dels que atreu la seva atenció. Per a ell és una feina molt mal feta, de poca qualitat.⁷² I davant de les mancances franceses, se li fa difícil de trobar diaris catalans i, allunyat del seu món com està, no troba temes per tractar i per enviar-los a *La Gralla*. Pensa en fer alguna cosa sobre París, "*però m'empipa perquè sembla que em vulgui donar to de parisenc*".⁷³ Finalment es decideix i publica la sèrie "De França estant" amb el pseudònim de Nyicris, per l'insignificant que se sentia tan lluny de casa. Pseudònim i manera d'actuar que per cert li valgué la repulsa de Francesc Serra quan Llobet li contestà un dels seus articles. Serra li digué "*trobo que En Nyicris s'hauria de treure aquesta petulància de començar els articles amb això de "jo sóc molt poca cosa per parlar d'això..." o bé "a mi no m'escau gaire..."*".⁷⁴ Falsa modèstia, potser? Nosaltres no ho creiem. Llobet mai no havia pensat arribar a un lloc determinat, sinó que sempre volia fer un pas més endavant d'on estava⁷⁵ i per això cada nou pas era un gran repte, un fer-lo sentir poca cosa, fràgil; però alhora era segur en ell

70. Carta de Salvador Llobet, 20 de juliol de 1930. AFLL.

71. Carta de Salvador Llobet a Maria Reverter i altres, 17 de març de 1930. AFLL.

72. "De França estant: aspecte esquemàtic de la premsa francesa". *La Gralla*, núm. 451. 20 d'abril de 1930.

73. Carta de Salvador Llobet a Maria Reverter i altres, 22 de març de 1930. AFLL.

74. Francesc Serra: "Un tema inútil". *La Gralla*. 11 de gener de 1931.

75. "*Jo no he pensat mai que havia d'arribar a un lloc. Sempre he pensat que havia d'arribar una mica més endavant d'on havia arribat el dia abans*". Entrevista amb J. Mas Ulied i J. Cañas Escamilla. Op. cit.

mateix, segur de la feina ben feta, del treball a consciència i, perquè no, de la indulgència aliena. En el seu treball Llobet era exigent, molt exigent. Fins i tot en algunes cartes demana als seus familiars que en compres de donar-li la impressió general del que escriu a les publicacions locals li diguin els defectes, petits o grossos, que hi trobin,

“perquè jo quasibé mai quan escric, ho trobo bé del tot. I és més fàcil corregir els defectes si es coneixen”.⁷⁶

Poc a poc Llobet va simpatitzant amb la idea republicana, fins a declarar-se'n obertament partidari perquè se li fa més demòcrata. Fins i tot arriba a afirmar que amb la monarquia Catalunya mai no arribaria a assolir l'autonomia. De fet, Llobet, a París, duia el llacet típic dels catalanistes. Això va fer que estant al Louvre un barceloní el reconegués i parlessin i passegessin junts durant una estona. Més tard, un altre jove el va trobar al metro i li va dir que la Casa de Catalunya estava constituïda de nou i que feien tertúlies tots els dissabtes. A Llobet li va caldre poc temps per anar-hi i fer-se'n soci!

Ell mateix ho explicà de la següent manera:

*“Un dia que per causa d'aquell relleu mig sentimental mig indiferent que a vegades prenen les coses més petites a l'estranger, incidentalment portava un llacet a la solapa, aquest va fer-me conèixer d'un coterrani. I en la conversa lacònica i precipitada, perquè els moments eren comptats, va invitar-me a la Casa de Catalunya. L'endemà hi venia. Recordo la meua impaciència que aquell dia em feia semblar les hores més llargues. Ja no seria per atzar, com fins aleshores, que podria parlar en català; a la Casa de Catalunya els companys m'esperarien cada setmana. I la il·lusió que hi tenia no va defraudar-se; vaig trobar-hi un aire de familiaritat que m'encisava; em creia trobar-me entre els meus amics d'allí baix a Catalunya i això en l'ambient cosmopolita de París és una afirmació d'importància.”*⁷⁷

Segons explicà a la família, cada dissabte anava a la Casa de Catalunya, que es definia com una entitat apolítica, però dins del catalanisme.

76. Carta de Salvador Llobet, 20 de juliol de 1930. AFLL.

77. Salvador Llobet: “Impressions”. *Butlletí de la Casa de Catalunya*, núm. 10. Febrer de 1931. Pàg. 1-2.

Així, doncs, Llobet s'integra a la Casa de Catalunya, que ja de bon principi li demana de fer una conferència. Llobet fa saber en una carta⁷⁸ a la seva família la intenció de parlar de l'actuació cultural anterior a la Dictadura de Primo de Rivera, en comparació amb la dels anys coetanis i de les facetes i probabilitats de triomf de l'ideal catalanista. Afirmar que segurament es dedicarà una mica a l'exposició política, però sobretot voldrà demostrar l'avenç introduït en els rengles catalanistes. El seu germà gran, preocupat per la seva evolució política, li demanava si no estaria massa influït pel pensament d'esquerres, sobretot des que treballava amb un basc afecte a idees socialitzants. En aquells mateixos dies, també la Casa de Catalunya li demanà de fer un curset d'ortografia catalana per compte de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. En resum, i com deia el mateix Llobet,

*"En una temporada m'he fet una sèrie de relacions i coneixences d'artistes bastant coneguts que déu n'hi do."*⁷⁹

Detinguem-nos un moment en les seves activitats a la Casa de Catalunya, una entitat que Llobet qualificà en una carta d'"*una mica d'estar per casa*".⁸⁰ Durant el període d'estada de Llobet a París, la Casa de Catalunya vivia un clima en què la política volia aflorar en l'activitat pública, però s'intentava que això no succeís d'una manera massa evident. El mateix Llobet en parla en un dels seus articles a *La Gralla*, i es conserva en l'arxiu familiar una carta en aquest sentit.⁸¹

La primera col·laboració de Llobet amb la Casa va ser un article que es publicà en el butlletí número 7, en què feia una crítica d'una exposició del pintor impressionista català Claudi Castelucho, un artista que havia mort feia tres anys i que mai no havia arribat a exposar a Catalunya perquè morí, en paraules de Llobet, "*quan el seu talent estava en la floració més esplèndida*".⁸² En aquest sentit, paral·lelament, Llobet també estigué present en diferents reunions per tal d'organitzar una exposició d'artistes

78. Carta de Salvador Llobet de 16 de novembre de 1930. AFLL.

79. Carta del 14 de desembre de 1930. AFLL.

80. Carta de Salvador Llobet, 7 de setembre de 1930. AFLL.

81. Carta del 7 de setembre de 1930. AFLL.

82. "Exposició Claudi Castelucho". *Butlletí de la Casa de Catalunya*, núm. 7. París, novembre de 1930. Pàg. 6

catalans a París, una mostra per tal de “*presentar al públic parisenc artistes catalans inconeguts encara a París*”.⁸³

Ja hem dit que Llobet féu també a París un curs de llengua i cultura catalanes, curs organitzat per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, amb la col·laboració de la Casa de Catalunya. Però no es tractava d'un curs qualsevol, sinó que era un “senyor” curs, la sessió d'obertura del qual va tenir lloc a la sala d'actes del Restaurant Barcelona (cal dir, però, que posteriorment les classes es feren al local de la Casa, al número 130 del Bulevard Saint-Germain).⁸⁴ En l'acte de presentació, la taula era presidida per Pau Planes, president de la Casa de Catalunya, i per Jaume Gascon,⁸⁵ secretari de la comissió delegada de la Protectora a París. En un retall de premsa que es conserva a l'arxiu de la família Llobet es llegeix que els cursos anirien a càrrec del “*professor*” Salvador Llobet. Permeteu-nos recordar, més que res per posar les coses al seu punt, que el suposat professor encara no havia cursat el batxillerat!

Quant a la conferència de l'encara suposat professor Llobet, l'autor hi féu un acurat repàs a l'estat polític i cultural de la Catalunya del seu temps. Entre altres qüestions tractà el tema de l'entitat de formació patriòtica de la joventut Palestra, fundada entre altres per Batista i Roca i presidida per Pompeu Fabra. També féu referència al fet excursionista i demostrà estar-ne ben documentat. Per a ell, calia que a Catalunya hi hagués partits catalanistes de tots els matisos, de manera que qualsevol idea que sostingués un individu pogués agrupar-se en un sector català i evitar així la pèrdua, per qüestions de tipus polític, d'alguns drets nacionals.⁸⁶

París, 1930, el barri llatí, Montmartre, la dolça vida, els bars, els locals de moda, el *prêt a porter*, certament que hi són, però Llobet no els tracta. Només en una carta parla d'una escapada a Montmartre,

83. “El segon sopar artístic”. *Butlletí de la Casa de Catalunya*, núm. 7. París, novembre de 1930.

84. *Butlletí de la Casa de Catalunya*, 7. París, novembre de 1930.

85. L'any 1998 vàrem tenir la sort de poder parlar amb Jaume Gascón en el seu domicili del barri de Sant Narcís de Girona. Ell ens va parlar de l'amistat amb Llobet i de la seva feina dins de la Casa de Catalunya, i ens va proporcionar algunes fotografies de Salvador Llobet en aquells dies a París. Volem agrair a Enric Lluch la cortesia de fer-nos saber l'existència del sr. Gascon.

86. Especialment la carta del 19 d'abril de 1931. AFLL

*“Quatre teatres, quatre cabarets, quatre cinemes i prou. Vaig voltar pels llocs que em semblaven més sospitosos i vaig trobar tot lo més una dotzena de dones (...) en fi, em va decepcionar.”*⁸⁷

També en un article de *La Gralla* hi fa referència, però per fer notar que el món dels bohemis, dels artistes, pertot és més una invenció o una exageració formidable que no pas una realitat.⁸⁸ Per a Llobet -no podia ser d'altra manera- el que donava més fama i prestigi a París era la vida intel·lectual i artística. I hi afegia que, a banda de tot això, del que ningú no parlava mai era que París era una ciutat del treball.

Estant a París, el nostre granollerí establí alguns llaços d'amistat prou importants, especialment quan sabem que era una persona en una terra estranya. Entre d'altres conegué el pintor de Sabadell Joan Vila-Puig (1890-1963), que aquells dies exposava a París, i dedicà tota una carta a la seva família parlant de com li agradava el seu art;⁸⁹ endemés en féu un article a *La Gralla* i un altre al *Diari de Sabadell*.⁹⁰ Segons Llobet, entre ambdós es nuà una molt bona amistat. Quan Joan Mates, l'any 1934, publicarà el seu llibre sobre Vila-Puig,⁹¹ inclourà una part de l'article de Llobet en un apèndix dedicat a la crítica de l'obra d'aquest pintor.

Però Llobet encara no era el professor que alguns consideraven, sinó un simple guixaire. Pel febrer de 1931 treballa per a una empresa d'origen alemany o holandès i plena de treballadors d'aquests països. Allí li va tocar menjar en un plat que havia usat un altre, i sense rentar-lo. Aquests fets que us expliquem coincideixen amb la seva entrada, tot i que s'hi resistí, a formar part de la Junta de la Casa de Catalunya, per la no assistència d'un vocal titular. És llavors que publica un article en el butlletí de la Casa de Catalunya pel qual es declara “*republicà convençudíssim i intransigent*”⁹² davant del fet que no es convoca un procés constituent pel

87. Carta de Salvador Llobet a la família, 2 de novembre de 1930. AFLL.

88. “De França estant: visions irreals o incompletes”. *La Gralla*, núm. 504. 24 de maig de 1931.

89. Carta del 9 de novembre de 1930. AFLL.

90. “Els catalans de París a En Vila Puig”. *Diari de Sabadell i sa comarca*. 27 de novembre de 1930. “De França estant: el triomf de Vila-Puig a París”. *La Gralla*, núm. 477. 9 de novembre de 1930.

91. Joan Mates: *Vila-Puig*. Barcelona, La Mà Trencada, 1934.

92. Carta del 22 de febrer de 1931. AFLL.

febrer de 1931. Pels volts de la proclamació de la república, discutia per correu amb el seu germà Josep. En una carta li anuncia que té un article de Cambó que vol guardar com a prova de la demagògia de la Lliga i de la seva manca de sentit polític:

*“Em penso que amb la política de les esquerres i l'oportunitat d'en Macià a formar un govern català provisional haurem guanyat més per Catalunya i la dignitat ciutadanes que amb tot l'oportunisme d'en Cambó.”*⁹³

Segons ens han fet saber, les seves simpaties es decantaven cap a Acció Catalana. No cal, doncs, explicar l'alegria amb què celebrà l'adveniment de la República i la molt probable autonomia de Catalunya, tot alabant l'actuació de Macià en aquells dies. No ens ha d'estranyar, tampoc, que el director de *Nouvelle Age*, una revista literària d'esquerres, li demani un article que parli de temes catalans (no sabem si mai es va arribar a publicar, en l'arxiu familiar no n'hi ha cap indici).

Però el Llobet de París és un Llobet humà que ha d'anar al metge per un problema amb les varices de les cames, amb el resultat que el facultatiu li aplica unes injeccions intravenoses que no fan sinó empitjorar la seva situació. A indicació d'un dels seus amos, consulta un altre metge que li diu que el que té és una flebitis, i que el tractament del primer metge li està empitjorant. D'aquell primer doctor, Llobet n'arriba a dir que és un *pessetero* -li costava 250 francs el tractament. Molt més bon paper li devia fer el seu nou facultatiu, especialment des del moment que li recomana que camini de pressa, que és bo per al seu dolor.⁹⁴

Detalls humans traspuen aquestes cartes, detalls que després no tornen a aparèixer, malauradament. És per això que no ens sabem estar d'explicar-ne un de darrer. Segons deixà escrit,⁹⁵ anant amb el metro de París un home li va buscar brega perquè es pensava que es mirava la seva companya i Llobet, que al principi s'ho prengué a broma, li va dir que ja es trauria les ulleres per no poder-la veure! Aquest era Salvador Llobet. Un home amb fama de mal geni, però com ell mateix va dir:

93. Carta del 19 d'abril de 1931.

94. Carta de Salvador Llobet del 22 de febrer de 1931. AFLL.

95. Carta de Salvador Llobet, 28 de juliol de 1930, a la seva mare i altres. AFLL.

*“el meu gènit de si mateix prou impulsu, a vegades recarrego encara la nota per provocar una reacció favorable i això em dona l'aire sovint d'un menja-criatures. No us hi amoïneu però, que sóc pacífic.”*⁹⁶

Amb motiu del seu retorn a Catalunya, Llobet presenta la dimissió com a vocal de la Casa de Catalunya. Per acomiadar-lo, l'11 de juny de 1931, vigília de la seva partida, hi hagué un *Champagne* ofert per alguns amics de l'entitat. *“L'acte tingué lloc en la intimitat de la garçonnière del nostre camarada Jaume Gascon, i posà de relleu les grans simpaties que entre nosaltres s'havia guanyat l'amic que se'n va”*, s'escrigué posteriorment en el Butlletí de la Casa.⁹⁷

L'etapa parisina de Llobet ha estat realment important. S'ha descobert políticament com a republicà, ha descobert que la premsa en aquell país és de baixa qualitat (premsa groga i de baix preu), i ha descobert que en alguns aspectes no és pas un model a seguir. Concretament, per a ell, tot i ser millor que alguns països meridionals, és especialment un estat molt centralista. Parlant d'aquest tema, en un article aparegut a *Acció* deia:

“Cal que ho tinguem present nosaltres al parlar de República; ja s'ha dit i repetit que dir només República no és dir res. La República és l'essència de la Democràcia, no hi ha dubte; però que les ganes de dominar, que les ganes d'ésser més o millors que els altres, no ens facin perdre de vista la Llibertat i la Igualtat humana, base de la civilització i de la veritable democràcia”.⁹⁸

Aquest article, ja des del seu títol, ens mostra un Llobet especialment crític amb l'imperialisme francès. Descobreix també allí el Balmes d'*El Criterio*, de qui n'alaba les seves idees sobre la imparcialitat i a qui defensa criticant que els grups més o menys anticlericals l'haguessin llegit poc o gens. Fins i tot arribà a escriure que va ser el primer llibre que l'ensenyà a raonar.⁹⁹

96. Carta de Salvador Llobet en què aquest parla de la seva germana, 22 de febrer de 1931. AFLL.

97. *Butlletí de la Casa de Catalunya*, 13. Maig-juny de 1931. Pàg. 10.

98. Nyicris: “L'imperialisme de la República Francesa”. *Acció*, núm. 12. 6 de juliol de 1930.

99. “De França estant: Jaume Balmes sobre la imparcialitat”. *La Gralla*, núm. 487. 25 de gener de 1930.

EL "FEMINISME" DE SALVADOR LLOBET

Un dels temes que més criden l'atenció dels primers anys de Llobet, especialment quan alguns dels nostres informants afirmen just el contrari, és la seva defensa d'unes postures quasi feministes, amb el beneplàcit de les persones que es consideren feministes radicals que segur que ens criticaran que aquest adjectiu és el més inadequat que podíem trobar. Però el cas és que abans i durant l'estada a París, Llobet parlà d'aquest tema diverses vegades, a nivell públic i privat.

L'any 1929 fa una "rèplica amistosa",¹⁰⁰ com ell mateix la titulà, a les idees del pintor Francesc Serra,¹⁰¹ que no creia que la dona intel·lectual pogués ser prou femenina. Llobet el criticava dient-li que ell la hi trobava tant, almenys, com a una "*pastoreta*". L'any següent ja afirma que considera que caldria que es feliciteassin tots plegats de la volada que anava emprenent el feminisme.¹⁰² Per a Llobet, tot i l'accés de la dona al món cultural, el que resultava preocupant era quin tipus de cultura era aquesta, centrant-se especialment en les lectures que les dones feien. Segons Llobet, si preguntava en un quiosc quina era la lectura preferida de les dones, li responien que les novel·les sentimentals i les cinematogràfiques. Endemés, citant els anuaris de les Biblioteques Populares de la Diputació, diu que això era un fenomen estès per tot el país. Tot i que hi havia excepcions, les dones, podent llegir novel·les de bons autors, fins i tot del romanticisme, preferien llegir qualsevol narració gentil o rosa.

100. "Rèplica amistosa". *La Gralla*, núm. 406. 19 de maig de 1929.

101. Francesc Serra: "El feminisme, la dona i la solitud". *La Gralla* (retall de l'AFLI).

102. "Lectures femenines". *La Gralla*, núm. 441. 9 de febrer de 1930.

"Novel·les d'alta societat, novel·les d'amor, novel·les cinematogràfiques. Heu-vos ací els subtítols de més èxit."

*"Tot això és ben de dordre, perquè està prou demostrat que les dones tenen la mateixa capacitat intel·lectual que els homes; tot és qüestió de direcció i de gust. Sembla natural que podrien alternar les seves lectures predilectes amb altres de millors per a anar depurant el gust i preparar la intel·ligència. No gosem pas demanar que llegeixin altres temes que Literatura; potser seria demanar massa."*¹⁰³

Aquest era el Llobet "feminista". Llobet considera que fins i tot dins de la literatura —que per a ell era ficció i, per tant, poca cosa— hi pot haver lectures que ajudin a potenciar la cultura i a fomentar la personalitat dels lectors i de les lectores. De fet, aquesta discussió sobre la cultura i el desenvolupament de la dona tenia un rerefons especial en les noves formes d'oci que anaven esdevenint moda en unes ciutats que passaven de tenir una mentalitat rural, tancada i retrògrada en certa mesura, a mitjan segle XIX, a ser unes ciutats avançades en tots els aspectes a les portes de 1936, com ens recorda Jordi Baulies¹⁰⁴ en un dels seus escrits. El canvi social havia afectat molt el món del cinema, o a l'inrevés, i Llobet adverteix que amb tot no farà un elogi del nou art, perquè *"en alguns aspectes en sóc un enemic personal; tot i això no vull pas negar-li els avantatges que ben segur té de totes passades."*¹⁰⁵ De fet és el mateix Llobet qui reconeix que viu en un moment en que ja no estranya ningú el fet que les dones es preocupin d'una sèrie de temes que semblaven exclusius dels homes i afirma que *"(...) sobre tot el cinema, ha produït una revolució en els prejudicis femenins i potser àdhuc en els masculins."*¹⁰⁶

Acusat per alguns sectors de pornogràfic, el cinema es consolidarà en pocs anys com un dels espectacles de masses més importants dels anys trenta, i sorgirà a Catalunya una important indústria que acabà morint amb la dictadura posterior. Són alhora anys de canvi en la percepció del cos humà, de les figures artístiques, del paper de l'art... i a Llobet li

103. "Lectures femenines". Op. cit.

104. Jordi Baulies i Cortal: "La industrialització de la vila i la ciutat moderna". *Estudis de Granollers i del Vallès Oriental*, 1. Granollers, 1986. Pàg. 65-76.

105. "Lectures femenines". Op. cit.

106. "Lectures femenines". Op. cit.

*"(...) fa pena que a casa nostra decorar una habitació amb una bona fotografia de la Maja de Goya, l'Esclau de Miquel Angel o la Source d'Ingres, es consideri una cosa atrevidíssima i inconvenient. Em fa pena, però és veritat; fins dubto que enlloc més sigui així; potser arribarà un dia que serà una cosa corrent. Tant de bo sigui ben prompte!..."*¹⁰⁷

Amb el seu viatge a França el sotrac és encara més fort. Allà la dona té una altra actitud davant del món laboral, tant en l'esfera pública com en la privada. Llobet es mostra satisfet de la manera de fer francesa que permet parlar de les coses sense embuts, fer-se petons en públic, exhibir escultures o pintures de nusos, etc.¹⁰⁸ Llobet aposta per un prometatge en què es pugui parlar de qualsevol cosa, encara que la moral imperant digui que no s'hauria de fer.

En un altre article de *La Gralla*, Llobet parla molt clarament de la situació de les dones en ambdós països, i això li serveix per recordar la dificultat que havien tingut dins de l'Agrupació Excursionista de Granollers per tal d'aconseguir el permís de les famílies perquè algunes dones i noies poguessin anar a les seves excursions. Llobet s'enfureix recordant-ho i acaba l'article parlant del Club Femení i d'Esports com un model d'esport i cultura a imitar i potenciar.¹⁰⁹

L'any 1930, Salvador Llobet i Francesc Serra entraren un altre cop en una disputa dialèctica sobre la filosofia rousseauiniana, una polèmica que estava molt vinculada a la diferent visió que ambdós tenien de la postura a prendre davant del tema de la dona. Es va caure en un foc creuat d'articles (sense perdre el respecte mutu, però) que, com reconegué Serra, podia convertir-se en avorrit per al lector de *La Gralla*. El tema era si la dona estaria més a prop del model del bon salvatge, i si qui l'educa i pensa per ella seria o hauria de ser l'home. Davant d'aquest tipus de postures, que avui a alguns sectors socials ens fan riure, Llobet sempre es posava del costat més progressista.

107. "De França estant: carta a un amic imaginari". *La Gralla*, núm. 482. 14 de desembre de 1930.

108. Es veu molt clarament en "De França estant: Temes femenins". *La Gralla*, núm. 467. 10 d'agost de 1930.

109. "De França estant: Temes femenins". Op. cit.

Sobre el feminisme, Francesc Serra havia escrit que la dona, exceptuant casos especials, no tenia idees pròpies, que pensava com el pare, com el marit, o com el promès.

“La dona, enc que culte, no senta idees, i és voluble per manca de capacitat intel·lectual. Principalment a la dona deuen les religions la seva esplendor, per la raó del sentiment de religiositat innat en ella”.

“Trobo indigne l’esclavatge que en moltes llars ha romàs la dona. És inhumà que se la consideri amb menys drets que l’home; però trobo senzillament una equivocació que pretengui aquests drets amb una inconseqüència.”

“Per què tant anar darrera els llibres? És que és essencialment necessari que, per a gaudir de pau i felicitat en la llar, s’hagi d’estudiar filosofia i metafísica? És que la virtut i l’amor s’aprenen en cap tractat d’ètica, de sociologia, ni de moral?”¹¹⁰

Aquesta era la posició de Francesc Serra, sorgida essencialment d’una defensa de les idees de Rousseau i de Schopenhauer. Idees davant les quals Llobet, de França estant, li criticava que el pensament rousseaunià era massa idealista i que la idea calia que anés acompanyada d’una mica de sentit pràctic, tot negant-se a què el desig de perfecció no dugués a solucions sofístiques o impossibles.¹¹¹

Polèmiques a part, no hi ha dubte que Salvador Llobet fou un dels màxims apologistes de la pintura de Francesc Serra, com es veu només fent un repàs a la bibliografia que dedicà a les seves exposicions. I tanmateix, la polèmica tampoc no impedí que l’any 1932 l’Agrupació Excursionista de Granollers, presidida per Llobet, per celebrar el seu quart aniversari, organitzés una exposició d’aquest pintor.¹¹² Serra també havia estat el dissenyador de l’escut i de la portada del Butlletí de l’Agrupació. De fet, Llobet i Francesc Serra i la seva esposa, Joaquima Sitjà, foren grans amics al llarg de la seva vida. Junt a Amador Garrell, Adrià Gual, Josep

110. Francesc Serra: “El feminisme, la dona i la solitud”. *La Gralla* (retall de l’AFLI).

111. “J. J. Rousseau I (a l’amic Serra)”. *La Gralla*, núm. 469. 14 de setembre de 1930. “J. J. Rousseau II”. *La Gralla*, núm. 470. 21 de setembre de 1930.

112. Salvador Llobet: “Exposició Francesc Serra”. *La Gralla*, núm. 540. 21 de febrer de 1932.

Maria Ruera i Antònia Carrera, als qui s'uní una temporada Antoni Cumella, foren aquella mitja dotzena d'amics íntims i de tota la vida que Llobet sabé conservar, especialment a través de la trobada setmanal que tenien a casa de la llevadora Antònia Xirau. És més, Llobet fou el padrí d'una de les filles del pintor granollerí.

El tema del feminisme es vincula molt directament al de la formació del caràcter de les persones, un tema molt popular en aquells anys, objecte de debat i que Llobet no podia deixar de banda. Així l'any 1929 li dedica tot un escrit en *La Gralla* en què considera que les causes de l'absentacionisme en matèria cultural i espiritual deriven de la feblesa del caràcter.¹¹³ En referència a un debat molt important, sobretot des de la dictadura de Primo de Rivera, entre si allò que calia educar era la intel·ligència o bé el caràcter, Llobet, com gairebé tots els excursionistes, es va decantar per la formació del caràcter, qualitat capaç d'emmotllar la vida dels individus. Segons Llobet, cal que al costat d'un gran geni hi hagi una fortitud de caràcter, com per exemple l'havia tinguda Napoleó (aquest és l'exemple que Llobet fa servir en el seu escrit). No ens ha d'estranyar, doncs, que estant a París se li fes especialment rellevant l'arribada al port de l'Havre d'Alain Gerbault, un mariner que havia fet la volta al món en solitari en un viatge que havia durat sis anys. Llobet aprofita per comentar que el que hauríem d'imitar d'ell no seria la gesta, sinó la seva tenaç voluntat que fa possible les coses més grans i les empreses més difícils.¹¹⁴

A través del seu pensament que la formació del caràcter és especialment important en els adolescents, ens acostem al Llobet pedagog. El període de l'adolescència era per a ell el moment en què es podia encarrilar la vida adulta en una direcció o en una altra. Acabava dient

*"La veritat és que som pocs, -massa pocs- que per a gaudir de la vida no en tenim prou de menjar i dormir; i és de desitjar que aquest exèrcit augmenti, però ben aviat."*¹¹⁵

Aquesta frase, prou representativa del seu tarannà, ens deixa veure un afany que maldarà tota la vida per despertar en els seus alumnes. Sabem

113. "Consideracions sobre el caràcter". *La Gralla*, núm. 416. 28 de juliol de 1929.

114. "Alain Gerbault". *La Gralla*, núm. 417. 4 d'agost de 1929.

115. "Consideracions sobre el caràcter". *La Gralla*, núm. 416. 28 de juliol de 1929.

que en algun moment Salvador Llobet s'havia plantejat dedicar-se a l'exercici del magisteri, però finalment no fou així. Potser va ser una sort, que només s'hi dediqués per obligació.

LLOBET, MESTRE

Encoratjat i protegit pel seu germà Josep, Salvador Llobet obtingué el títol de batxiller el 28 de maig de 1935. El 21 de novembre del mateix any era nomenat professor ajudant interí de francès en el Col·legi de Segon Ensenyament de Granollers, on anteriorment havia treballat com a administratiu.¹¹⁶ Durant el mes de gener de 1936, per malaltia i permisos del titular de la plaça, Llobet tenia al seu càrrec les classes dels quatre cursos de francès. Més endavant, el 14 de febrer de 1938, prenia possessió del càrrec de professor de geografia econòmica i de francès a l'Escola Municipal de Comerç de Granollers per al curs 1937-1938, després de sol·licitar-ho el 9 de febrer.¹¹⁷ Alhora també li eren concedides les classes de francès de l'Escola del Treball. Entre ambdues feines cobrava 3.000 pessetes anuals, que anaven a càrrec del que havien estat els honoraris del professor Meján, que havia mort i per substituir el qual s'havien contractat Llobet i Pere Falgà (aquest darrer per fer les classes de comptabilitat). Llobet recolzava la seva petició¹¹⁸ en un currículum que, comparat amb el que després féu, gairebé fa riure: un curs amb Pau Vila, unes publicacions al butlletí de l'Agrupació Excursionista, uns projectes encara per dur a terme... Assolides les feines, que compaginà amb algunes classes particulars, hagueren de durar poc, concretament fins el vint d'abril, data en què Llobet va ser mobilitzat, com hauria de dir després, pel "*gobierno rojo*". Pel que sabem, Llobet no arribà

116. Certificat signat per Alejandro Satorras Capell, catedràtic de filosofia i comissari director de l'institut de segon ensenyament de Granollers, 9 de febrer de 1938. AFLL.

117. Certificat dipositat a l'AFLl.

118. Es conserva a l'Arxiu Municipal de Granollers.

a incorporar-se mai i passà la resta de la guerra amagat i fent estudis demogràfics per distreure's.

Pocs dies després que acabés la guerra a Catalunya, concretament el 31 de gener de 1939, Salvador Llobet comunicava a l'alcalde de Granollers que s'havia fet càrrec de nou de la secretaria de l'institut de segon ensenyament. De fet l'Institut és com es coneixia l'entitat el nom oficial de la qual era Escola Oficial de Segon Ensenyament, tot i que en castellà. En una nova instància del 16 de febrer recordava les seves feines anteriors i els seus mèrits i demanava ser nomenat novament professor de geografia econòmica i de francès de les escoles del comerç i del treball. Anteriorment, però, havia hagut de fer una declaració jurada de la seves activitats abans, durant i després de la guerra. Una carta datada el 26 de maig de 1939 adreçada a l'alcalde de Granollers pel cap del Servei Nacional concedia el permís per a la reobertura provisional de l'institut de Granollers per al curs 1938-1939. En la mateixa carta es demanava que es formulés una proposta d'encarregats de curs i de personal auxiliar per constituir el quadre de professors, sense retribució ni sou de l'Estat i amb efectes només per a aquell curs. El personal designat no adquiriria cap dret excepte els que es derivessin de l'exercici de la seva funció i el reconeixement del dret a percebre en metàl·lic la part que li correspongués de la recaptació del centre i la retribució que l'Ajuntament es comprometés a satisfer.

A canvi d'acceptar aquestes condicions tan precàries, el Ministeri va designar Llobet per exercir com a professor interí de francès, sense altres drets que els fixats en l'ordre i amb una indemnització de 4.000 pessetes anuals, amb càrrec als fons de la ciutat de Granollers. Aquest nomenament només era vàlid per al curs 1938-39.

Llobet prengué possessió del càrrec el 9 de juny de 1939. Segons ell mateix manifestà en algunes ocasions, va ser el mateix any 1939 quan començà a dirigir l'institut.¹¹⁹ Hi ha qui afirma que oficialment no va exercir mai aquest càrrec i la veritat és que resulta difícil de treure'n l'aigua clara. Per a alguns,¹²⁰ només durant els segons ajuntaments democràtics li fou reconegut el títol de director honorari. Per contra, és curiós de veure com en molts llocs se li dona el títol de director i com ell mateix,

119. Vegeu l'entrevista amb J. Mas i J. Cañas. *Revista del Vallès*, 332. 21 d'agost de 1982.

120. Entrevista amb Jaume Valls, 22 de juliol de 1996.

l'any 1982, responia la pregunta “*Durant quants anys va portar la direcció de l'Institut?*” dient

*“No ho sé efectivament. Vaig començar allà pel 1939. No recordo quin any vaig acabar ja que portava les dues coses a l'hora, l'estudi i la investigació i l'institut, encara que jo no hi era sempre i em refiava dels bons companys que portaven el pes de l'escola més que jo mateix. Jo hi feia classes i procurava que els nois entenguessin la geografia i fins i tot algun temps hi vaig explicar història.”*¹²¹

L'única aproximació que tenim a la història de l'escola que avui duu el seu nom afirma que “*Durant un bon espai de temps el Sr. Salvador Llobet i Reverter va ser (...) el Director de l'Escola (quan aquesta estava al carrer de Corró i feia bàsicament batxillerat i comerç no oficial).*”¹²² Això el faria director durant el període 1939-1962. Però Oriol Montaña no ha dubtat a escriure que el religiós Lorenzo de Castro

*“Fou el director del centre durant els anys quaranta una bona temporada, després de ser-ho Miquel Montagud. Llobet era el secretari. Fou segurament una mesura política, perquè en realitat feia més de director Llobet que ell.”*¹²³

Els diaris de l'època vacil·len i tan aviat donen la direcció a un com a l'altre, i els papers oficials no els hem pogut localitzar. De fet, el tema tampoc no val una recerca aprofundida més enllà dels arxius locals. Perquè, com escriu Oriol Montaña, és ben segur que un granollerí il·lustre fou l'ànima del Col·legi Oficial d'Ensenyament Mitjà des que s'hi integrà i mentre existí: Salvador Llobet. Sense oblidar el Padre Castro, complement i contraposició del nostre geògraf, Llobet

*“(...) fou qui, amb la seva tenacitat, intel·ligència, i vocació el tutelà constantment, i qui el conduí fins a enllaçar aquells estudis secundaris amb les solucions posteriors, que arriben fins avui.”*¹²⁴

121. *Revista del Vallès*, 332. 28 de juliol de 1982.

122. *Història de la nostra escola*. Exemplar mecanografiat, consultable a l'Hemeroteca Josep Móra de Granollers.

123. Oriol Montaña i Tuset: *Pregó de la Fira i Festes de l'Ascensió a càrrec del senyor...* Granollers, Ajuntament de Granollers, 1995. Pàg. 10.

124. Oriol Montaña i Tuset: *Pregó de la Fira i Festes de l'Ascensió a càrrec del senyor...* Op. cit. Pàg. 9-10.

O com ha escrit Josep Verde i Aldea, una de les persones que públicament ha reconegut més el seu deute amb el mestre Llobet:

“I aquest Institut fou, abans que res, l’obra del Sr. Llobet. No sols va engregar-lo, amb col·laboradors decisius com l’Antoni Jonch, o suports tan importants en aquella època -paraigües contra denúncies diverses- com les del Padre Castro, franciscà menor conventual, sinó que va procurar-ne el manteniment i la contractació successiva de professors que li conservessin un bon nivell d’ensenyament. Va fer, amb el seu esforç personal, molt més. Va dotar l’obra d’una marcada dimensió social. Va aconseguir d’estaments granollerins diversos la concessió de beques per a nois i noies -que eren la majoria- de famílies que sense l’institut mai no haurien accedit a un ensenyament secundari. I això va fer-ho amb aquella tossuderia que sempre havia posat en allò que pertocava l’ensenyament, la cultura. Ho feia per una convicció radical que el neguitejava -perquè sabia com a ell li havia costat- en pensar que podien perdre’s, simplement per manca de mitjans econòmics, intel·ligències que només esperaven un cop de mà que, aleshores, tan difícilment arribava. Per això, i sempre en aquesta mateixa i indefectible línia de capteniment, amb en Joan Carbó -el de can Carbó Nou-¹²⁵ l’ajut es va estendre als llibres de text, amb la qual cosa, a l’Institut, la gratuïtat de l’ensenyament, a nivell de batxillerat, esdevenia una realitat a Granollers en un temps en el qual ningú no posava gran interès a assolir una cosa semblant.”¹²⁶

Dirigit per un o per l’altre, el cert és que els anys quaranta foren un moment clau per a l’institut. D’entrada, l’any 1939 el centre va ser expulsat del seu edifici per part de l’alcalde de Granollers per instal·lar en les seves dependències el Col·legi Sant Josep de Calasanç, l’edifici del carrer Ricomà que havia estat enderrocat durant la guerra. Això originà disputes per motiu de diferent material, especialment taules i cadires, disputes que acabaren amb juraments escrits “por Dios y por España” per tal de dissimular 80 taules bipersonals i 160 cadires. Llobet, que aleshores també feia les feines de secretaria, va rebre amenaces per no voler jurar la inexistència d’aquell material que, després d’anar i tornar a un institut de Barcelona, va permetre reiniciar les classes, ara ja al carrer de Corró.

125. Es tracta d’una reconeguda llibreria de la ciutat, fundada als anys trenta.

126. Josep Verde i Aldea: “El senyor Llobet i “l’Institut””. *Lauro*, 3. Granollers, 1992. Pàg. 42.

Des d'octubre de 1939, el Col·legi Municipal segueix endavant, tractant de recuperar una certa normalitat, tot i que sense massa presupost per part de l'Ajuntament. Davant d'això, l'orientació que des de llavors emprengué es basava en donar entrada a tots aquells alumnes els mitjans econòmics dels quals no els ho permetien (*"i en això vull fer constant que personalment el que subscriu va tenir-hi bona part"*, deia Llobet),¹²⁷ seguint les indicacions donades per Joan Canals des de l'any 1931.¹²⁸

Llobet, guardat i deformat per diverses escoles granollerines, sabia el que no havia de ser una escola, i durant la seva vida com a pedagog no defallí de lluitar contra els ensenyaments memorístics i eixorcs per tal de motivar els alumnes. En el text d'una conferència redactada per a la jubilació de Maria Gaja, una mestra del col·legi que havia començat a treballar-hi al final dels anys setanta, deia:

*"Val la pena de lluitar i haver lluitat per canviar [els ideals] dels nostres antecessors; val la pena d'haver canviat els mètodes arcaics, que jo, sobretot per la meua edat, havia patit en una escola primitiva, una escola primària memorística, eixorca, avorrida, inútil. Pensem que a part d'alguna cosa de problemes matemàtics a la meua escola, entre els anys 1914-20, no se m'havia explicat mai una sola lliçó. Recitar tres o quatre preguntes de cada llibre i ja tenies bona nota, amb feliç memòria, encara que no entenguessis res del que recitaves."*¹²⁹

I Llobet seguia afirmant que per això els qui havien patit aquests "antimètodes" (el mot és seu) n'havien procurat fugir en la seva vida docent. És en aquesta conferència on, contra el costum i per primera vegada, Llobet tutejà la companya Maria Gaja quan passà a llegir unes ratlles escrites, afirmant que així quedava més "literari". És en aquest escrit, que l'autor signa el 29 de juny de 1988, en què el mestre que Llobet fou parla dels esforços per introduir la renovació pedagògica, l'Escola Nova, al col·legi on treballava.

127. *Trets històrics de l'Institut: de l'ambient familiar a la massificació*. Retall de premsa dipositat a l'AFLl.

128. *Trets històrics de l'Institut: de l'ambient familiar a la massificació*. Op. cit.

129. Document de l'AFLl.

*“Eren uns temps que jo recordo emocionat, quan encarregat de la direcció del Col·legi vaig trobar en els companys i sobretot en Maria Gaja, l’ajuda, l’esforç per a lluitar contra la indiferència dels uns i el desinterès de molts altres.”*¹³⁰

Diuen que aquesta conferència fou una de les poques ocasions en què es pogué veure Salvador Llobet embolcallat per aquella emoció que difícilment deixava sortir a l’exterior: Llobet no estava dient adéu a una companya, sinó a una amiga que l’havia sabut entendre i amb qui unia una certa afinitat intel·lectual.

Ja hem dit que Llobet, al davant de l’Institut, va exercir una política de beques destinada a permetre que aquells estudiants que realment hi estiguessin interessats hi poguessin estudiar. Ell mateix reconegué que una manera de tenir alumnes era donar beques que, d’altra banda, no representaven cap despesa per a l’Institut perquè les aules no eren plenes del tot.

*“Per altra banda jo anava a recaptar diners per aquestes beques (que eren matrícula gratuïta) a industrials granollerins, que me les concedien (sobretot els que no anaven a missa).”*¹³¹

Amb aquesta peculiar política d’ensenyament, durant els millors anys, Llobet podia aconseguir una vintena o una trentena de beques, procedents d’empreses o d’institucions públiques.¹³² Llavors, aquestes aportacions eren dividides de manera que se’n poguessin beneficiar el màxim d’estudiants possible. Llobet no era partidari de pagar completament els estudis als joves, però sí d’evitar que els diners fossin un fre a la seva promoció social per la via de l’ensenyament. També sabem que alguns dels empresaris als qui Llobet anava a veure demanant diners li pregaven que els estudiants mai no sabessin de quina butxaca havien sortit. En canvi, altres es feien el ronsa afirmant que el que necessitaven eren bons obrers i no intel·lectuals molt ben preparats.

De fet, cal recordar que potser no s’ha fet en la seva justa mesura, que Salvador Llobet pogué estudiar el primer any de batxillerat mercès a la beca que li havia atorgat Ramon Montaña, alhora que compaginava els

130. Ídem: document AFLL.

131. Guió d’una entrevista a Salvador Llobet, feta per a Ràdio Granollers, AFLL.

132. Entrevista Jaume Valls, 22 de juliol de 1996.

estudis amb la seva feina d'oficial de secretaria del mateix Institut. Sense algun d'aquests dos elements, li hagués estat molt més difícil fer aquells estudis. Segurament per això se sentia amb força per, donant-se un cert aire de perdonavides, afirmar que havia arribat a demanar caritat a la gent per aconseguir beques per als seus alumnes,¹³³ fet que no cal pas posar en dubte, tot i que els seus mecenes fessin aportacions econòmiques de bon grat. De fet, en alguns casos els triomfs dels seus estudiants esdevenen gairebé els seus triomfs, com passa amb el cas de Josep Verde i Aldea, potser la figura més reeixida de la seva no sempre callada política de beques.

Com a mestre, Llobet havia tingut fama d'inflexible i d'exigent perquè ell deia que només hi havia una manera de fer les coses: fer-les bé. I qui no ho havia fet prou bé, doncs a repetir-ho fins a assolir el resultat esperat. Ell mateix digué que mai no havia tingut manies en suspendre ningú.¹³⁴ És notori el seu caràcter intempestiu i difícil a primera vista, però també són força els testimonis que ens parlen d'un Llobet comprensiu i afable amagat darrera d'aquesta façana. Sabem que Salvador Llobet perseguí pel carrer de Corró un alumne de la seva escola -Josep Nieto-, que acabava de cremar una bandera, cridant "*Et mataré, et mataré.*"¹³⁵ Però per sort la sang mai no arribava al riu. I també sabem que Llobet tractava a crits el conserge de l'institut, el Sr. Cuch, tot i que, com ell deia, abans de ser mestre, ell mateix havia fet de "senyor Cuch".

Com a mestre, Salvador Llobet detestava el memorisme, i a vegades les notes orals passaven per davant dels exercicis escrits dels seus alumnes. Home dur, alt, ferm, amb una veu potent i unes celles gruixudes, Llobet es passejava per l'aula i de tant en tant es tirava enrere el típic serrell enmig de temes moltes vegades tractats de manera dispersa. A vegades tenia reaccions desproporcionades, tenint en compte a qui anaven adreçades; però calia conèixer-lo i saber treure el paraigua quan passava la tempesta. Mai no s'havia de discutir amb ell quan li venien aquests episodis de còlera. Un cop passada la tempesta, Llobet era capaç de raonar i, si veia la coherència del que li exposaven, ho entenia sense remordiments, fins i tot semblava

133. Elisenda Cuquet: "Conversa amb... Salvador Llobet". *Plaça Gran*, 26 de gener de 1984. Pàg. 23

134. Entrevista amb J. Mas Ulied i J. Cañas Escamilla. Op. cit.

135. Entrevista del programa *Les noranta principals*, de Granollers Televisió.

que volgués demanar perdó. A banda d'aquestes atzagaiades, deixava als mestres del "seu institut" fer la seva i això els donava llibertat i seguretat alhora, excepte els qui no podien suportar aquelles periòdiques tempestes. Llobet mai no es ficava amb el que passés a les classes dels altres i deixava que els mestres treballessin al seu aire; però el que no suportava era que un professor o professora arribés tard. Si això passava, primer cridava i, passat el xàfec, quan sabia que el motiu era justificat, deia que li ho podien haver dit abans! Certament que tenia un caràcter que, com alguns informants ens han dit, era primari en forma i molt humanitari en el fons. Era exigent, però valorava els docents que es prenién la seva tasca de forma seriosa, i en això alguna cosa li deia que farien millor la seva feina aquells mestres que havien hagut de lluitar per tirar endavant, els procedents dels grups socials més desvalguts, potser especialment de la pagesia.

Pedagògicament, Llobet no considerava que li agradés l'ensenyament. En canvi, sembla com si hagués de ser un pedagog vocacional. I no ho era: ni ell no se'n va declarar ni els que el tingueren com a professor li reconeixen cap valor pedagògic especial més enllà que, si

"(...) hagués pogut, ens hauria dut a l'aula un bedoll, un vern, un pi bord, una perxada de castanyers, una feixa amb cultius de maduixes, o un vessant muntanyenc tapissat de material periglacial... Com a solució de recanvi, projectava diapositives", com reconeixia Rosa Castejón.¹³⁶

Salvador Llobet va dir en més d'una ocasió que l'ensenyament no li agradava. S'hi dedicava per defecte, perquè el que li interessava era la geografia i comunicar-la als altres. L'any 1986 ho deia molt clarament:

"Bé, jo diria que... i dic moltes vegades que a mi no m'agrada l'ensenyament; ho sembla. Però el que a mi m'agrada molt és la geografia. A mi no m'agrada ensenyar geografia pel plaer d'ensenyar, a mi m'agrada la geografia, i m'agrada que la gent en sàpiga. És per això. Potser va involucrada una cosa amb l'altra. Però evidentment, és a dir, si hagués d'ensenyar una cosa que no fos geografia, segurament que no m'interessaria."¹³⁷

136. Rosa Castejón Arqued: "Recordant el Dr. Llobet, professor de geografia". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 32. Barcelona, març de 1992. Pàg. 28.

137. "Salvador Llobet i la geografia catalana". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 30. Barcelona, 1991. Pàg. 16.

Aquest fet potser ens ajudaria a entendre perquè, a la dècada dels anys seixanta, no tenia cap interès a deixar el CSIC per ingressar de ple a la universitat.

Llobet no era un professor sistemàtic ni amic de digressions teòriques, però era capaç de contagiar als alumnes la seva passió per la geografia. I és que ell, com deia a Vilà-Valentí, “hi creia”, en la geografia. I si algú més hi creia, ja podia ser difícil la matèria i dolent el professor, que el seu afany d’aprenentatge el faria redoblar l’esforç i acabar interessant-se pel tema. Podem pensar que ell mai no va voler dedicar-se a formar deixebles en massa; pocs, ben pocs, aconseguiren superar aquesta mena de prova de foc. Vilà-Valentí va saber-la passar, aquesta prova, i entengué la importància dels ensenyaments que Llobet volia comunicar als seus alumnes:

*“Com a docent universitari, el Salvador Llobet més fecund, em sembla, era el de les classes pràctiques i especialment el conductor d’excursions. Arribava a una notable eficàcia quan ens parlava o ens mostrava fets i qüestions que havia una i altra vegada estudiat, posem per cas, del Montseny o d’Andorra. A vegades el geògraf arriba a compenetrar-se íntimament amb un tros de terra o amb un grup humà. Em sembla que el doctor Llobet arribà a pensar, per exemple, que el Montseny era per a ell una espècie de propietat privada, intel·lectualment, s’entén. Era davant d’unes determinades i concretes realitats quan ell endegava i estimulava els dots i la sensibilitat de cadascú, on gairebé obligava a l’observació i a la reflexió geogràfiques.”*¹³⁸

Amb aquestes reflexions sobre la tasca pedagògica i educativa de Salvador Llobet entrem a parlar de la seva dedicació central, la geografia. Geògraf abans que mestre, Llobet representa la introducció d’una certa geografia a Catalunya, i la seva tesi doctoral serà la primera tesi de temàtica geogràfica que es lligirà en una universitat espanyola.

138. Joan Vilà i Valentí: “Salvador Llobet: l’inici de la recerca geogràfica des de la Universitat de Barcelona”. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 27. Pàg. 13.

LLOBET, GEÒGRAF

Per fer-nos una idea de la situació de la geografia a casa nostra, abans de la Guerra Civil, podríem recordar un diagnòstic que Pau Vila va escriure l'any 1923 en el *Butlletí dels Mestres*, número 33. Per a ell,

*“Fins avui els estudis locals publicats són més o menys històrics i quasi gens geogràfics i absolutament mancats de mètode. Cal fer-los més geogràfics i donar-los almenys la valor científica d'un recull de documentació per procediments que estiguin a l'abast de l'autodidactisme dels entusiastes isolats que hi ha arreu de la nostra terra, el futur treball dels quals pugui servir més tard per veritables estudis de geografia (...).”*¹³⁹

Aquesta situació, en què trobem uns estudis no massa geogràfics desconnectats els uns dels altres, amb un mètode no massa rigorós i duts a terme per autodidactes, serà el punt de partida de l'obra de Llobet. De fet, com hem vist, el mateix Llobet havia fet via per aquest tipus de pràctica abans de dedicar-se de ple a la geografia. No ens ha d'estranyar, doncs, que en un article publicat en *La Gralla* el desembre de 1929, Llobet, parlant de Pau Vila, digués que “és tan complicada i extensa la Geografia, que no sóc pas prou per a donar-ne idea exacta.”¹⁴⁰ I és que ningú no ha nascut amb aquest afany al cap, sinó que el geògraf es va fent a mida que trepitja món, a mida que va fent excursions, que sent el creixement de la

139. Recensió d'una tirada a part titulada “La vie urbaine” (París, 1922) de Raoul Blanchard. *Butlletí dels Mestres*, 33. 1 de juny de 1923. Pàg. 198. El mateix Pau Vila ho reproduïx en *Butlletí dels Mestres*, 38. 15 d'agost de 1923. Pàg. 274.

140. Salvador Llobet: “En Pau Vila a Granollers”. *La Gralla*, 1 de desembre de 1929.

vegetació i veu les muntanyes o les planes entortolligar-se sobre elles mateixes sota l'efecte de les pressions tectòniques. Així, doncs, encara l'any 1929, Pau Vila era per a Llobet un home llunyà que

*"(...) ha creat ja un planter de joves geògrafs, que el dia de demà seran els continuadors de la seva obra. Tant de bo que entre nosaltres hi hagi algú a qui les seves explicacions el portin a eixamplar o seguir aquests estudis."*¹⁴¹

La frase sobta, especialment sabent qui la va escriure. Però potser això és una dada més d'aquella forma de capteniment amb què Llobet es volia presentar al món: no en va havia adoptat el pseudònim de Nyicris.

Quan escrivia això, Salvador Llobet tot just acabava de complir vint-i-un anys, tot just en feia un que s'havia creat l'Agrupació Excursionista de Granollers i encara no havia marxat a París. Seguia essent un guixaire, però com ell digué, mai no s'havia plantejat un objectiu a abastar en la seva vida. Tan sols tenia la clara consciència que havia de fer un pas més endavant d'on es trobés, fos on fos, fins que el cos li digués prou. No cal que diguem que aquest aspecte, aquest sentir-se allunyat de la geografia, va canviar molt, i que recordem que més endavant va conèixer Pau Vila i que va ser un dels qui va maldar per fer-lo anar a Granollers a impartir un curs organitzat per l'Agrupació Excursionista. Després del curs de l'Agrupació, Llobet encara seria alumne de Pau Vila en unes classes a càrrec dels Estudis Universitaris Catalans que aquest féu a Barcelona, l'any acadèmic 1935-36, sobre la geografia econòmica de Catalunya.¹⁴² També Salvador Llobet féu un mapa per encàrrec de Pau Vila que mai no s'arribà a publicar per culpa de la guerra, però sabem que ja estava fet l'any 1938.¹⁴³ De fet, no tot, però tampoc no gaire més que Pau Vila era la geografia en aquells anys.

Potser cal que ens entretinguem a descriure el context de la geografia en aquell moment històric i que diguem que alguns geògrafs que el visqueren han reconegut a posteriori que la geografia en aquells dies no existia com a tal al nostre país; tan sols alguns estudiosos aïllats anaven fent unes investi-

141. Salvador Llobet: "En Pau Vila a Granollers". Op. cit.

142. Document en què Llobet sol·licita la plaça de professor de francès i de geografia econòmica a l'Escola Municipal de Comerç, datat el 9 de febrer de 1938. Arxiu Municipal de Granollers.

143. Ídem.

gacions encara molt primerenques. Entre aquestes investigacions i treballs caldria esmentar el catàleg de mapes topogràfics moderns publicat per Enric Ribes en el butlletí del Club Excursionista de Gràcia; els *Album meravella*; el treball de Marcel Chevalier sobre el paisatge o la geologia de Catalunya (1928); els primers estudis de Pierre Vilar sobre la industrialització de la regió de Barcelona; l'atles pluviomètric de Joaquim Febrer, o els estudis regionals de Miquel Santaló (sobre el Gironès), de Pau Vila (la Cerdanya o el conjunt de Catalunya), de Gonçal de Reparaz (la Plana de Vic) o de Josep Iglésies (la vall del Brugent i les muntanyes de Prades, el Montsant i la Serra de la Llena, el Camp de Tarragona, el Priorat).

Fora d'això, només l'any 1935, vint-i-set estudiosos, entre ells Salvador Llobet, estimulats per Puig i Cadafalch, Eduard Fontserè i Pau Vila llençaran una crida per crear la Societat Catalana de Geografia com a filial de l'Institut d'Estudis Catalans. Una de les primeres tasques que es proposaren fou fer els preparatius d'una excursió interuniversitària que un grup de geògrafs francesos es proposaven dur a terme per Catalunya i als quals calia causar una bona impressió sobre l'estat de la geografia al nostre país, recollint en un llibret guia la descripció dels itineraris i uns temes d'estudi prèviament preparats.

En els millors moments dels anys trenta els conreadors de la geografia catalana eren, doncs, ben pocs; els socis de la Societat no passaven de cinquanta i encara la majoria pertanyia a camps afins com l'economia, la meteorologia, la geologia, etc. Això deixava els veritables geògrafs en una dotzena: Pau Vila, Pere Blasi, Gonçal de Reparaz, Miquel Santaló, Josep Iglésies, Marcel Chevalier i pocs més, entre ells els mateixos Solé i Sabarís i Llobet o Josep Maria Puchades, que tot just començaven la seva carrera. A tot estirar podríem destacar Ferrer de Franganillo, Marià Faura i Sans, Francesc Carreras i Candi, Eduard Fontserè i algun excursionista prou ben documentat com a elements de camps afins, no pas com a geògrafs plenament dedicats a aquesta ciència.¹⁴⁴

Malauradament, les circumstàncies -la guerra i les seves conseqüències, diguem-ho clar- frustraren el projecte i la Societat s'emmurdrí públicament durant el que es coneix com el "temps de les catacumbes" de la

144. Lluís Solé i Sabarís: "Perspectives de la geografia catalana". *Avui*. 8 d'abril de 1979.

geografia catalana. Va ser Josep Iglésies qui durant la Maltemporada va sostenir la societat, però sota un ambient de clandestinitat, com veurem més endavant.

En el context geogràfic català i espanyol d'abans de la guerra, Llobet era "insignificant". Només després de tornar de París havia començat a estudiar, de primer el Batxillerat, que cursà en tan sols dos anys, quan normalment en calien sis, i amb notes força brillants en les assignatures que més li interessaven. Després decideix estudiar geografia a la Universitat de Saragossa perquè a la de Barcelona en temps de la república s'havien tancat els ensenyaments lliures. "*La Universitat de Saragossa em va obrir les portes quan la de Barcelona me les va tancar*",¹⁴⁵ arribà a afirmar. I hi afegia que li havien demanat si es pensava que una universitat era una institució de beneficència. Per això s'entén que Llobet es llicenciés en filosofia i lletres, especialitat d'història, el 30 de desembre de 1940, a Saragossa, passat el parèntesi de la guerra en què aquella universitat va suspendre les activitats acadèmiques. Però a despit del títol, la seva mèrit era la geografia. L'any 1982 declarava que "*Per a mi la geografia no és un modus vivendi, és una passió*",¹⁴⁶ expressió que repetí en diverses ocasions al llarg del seu existir.

Qui no sentia tanta passió pels estudis de la terra era el país, perquè la situació de la geografia acadèmica posterior a la guerra, sobretot en els primers anys, era encara més descoratjadora que la que hi havia hagut abans del conflicte. Malgrat el paper predominant que el nou règim atorgà a la geografia,¹⁴⁷ aquesta ciència tampoc no tenia cabuda en els

145. Entrevista amb J. Mas Ulied i J. Cañas Escamilla. *Revista del Vallès*, 332, número extraordinari de Festa Major. 21 d'agost de 1982.

146. Entrevista amb J. Mas Ulied i J. Cañas Escamilla. Op. cit.

147. "*Es preciso tener en cuenta este panorama de la Geografía española de la posguerra para valorar correctamente lo que representó el Instituto Juan Sebastián Elcano en el desarrollo reciente de la Geografía española. Creemos necesario destacar, sobre todo, dos hechos: 1) que la Geografía recibió un fuerte apoyo oficial por parte del nuevo Régimen, en relación con el papel ideológico-patriótico asignado a esta ciencia en la configuración cultural del país -apoyo que, volvemos a recordar, no recibieron otras ramas científicas (como la Sociología o la Antropología)-; 2) que a pesar de todas las limitaciones ideológicas impuestas, una serie de geógrafos españoles aprovecharon las facilidades que -en mayor o menor grado- tuvieron y consiguieron dar a la Geografía española un clima de trabajo y de rigor que explica los frutos que a partir de los años 50 se fueron alcanzando (...)*". Horacio Capel: La geografia española tras la guerra civil. *Geo Crítica*, 1. Barcelona, UB, gener de 1976. Pàg. 9-10.

plans d'estudi de la universitat. D'altra banda, les reunions del que havia quedat de la Societat, després del delme de la guerra i de l'exili obligat dels seus caps visibles, havien de fer-se fora de l'àmbit públic, en reunions familiars que se celebraven privadament a casa de Josep Iglésies o, a un nivell més públic i posteriorment, al cercle de geògrafs creat per Pierre Deffontaines a l'Institut Francès o en l'ambient limitat de l'Institut Elcano, protegit pel CSIC, que organitzà alguns cursets i facilità algunes sortides a l'estranger.

Joan Rebagliato ha evocat d'una forma molt personal i intimista l'ambient d'aquells dies:

*“El senyor Llobet (li dèiem així, diferenciant-lo del doctor Solé) ens feia reunir al local del carrer de les Egipcíaques, just darrera d'aquest Institut d'Estudis Catalans, cada dissabte de 8 a 10 (o 12) del matí (també hi anàvem una tarda o més entre setmana i li solíem trobar sempre). Ens exposava els treballs que duia entre mans, els objectius i les hipòtesis de treball i les dificultats pràctiques, per verificar-les, i com se n'anava sortint. Ens volia formar com a futurs col·laboradors científics en Geografia, i això comportava col·laborar amb ell mentre realitzàvem petits treballs que haurien tingut de culminar en un doctorat, per seguir després les seves petjades d'investigador. Col·laborar-hi volia dir aprendre d'ell a redactar instàncies, aprofitar informacions indirectes i fins involuntàries, caminar cap al camp i interrogar pagesos, o publicar un treball insinuant-hi una realitat amagada, sense trencar el secret estadístic espanyol. La meitat de les vegades no exposava ell: hi ficava cullerada. Era quan exposaven en Vilà, que avançava la tesi alhora que desenvolupava, sistematitzant-les, idees de Llobet, encaminava possibles aprenents cap a ell i li portava les relacions públiques; o algun dels quatre becaris aprenents; o el doctor Solé i Sabarís, que frenava magistralment els entusiasmes del senyor Llobet per les darreres troballes en geografia física (com les terrasses fluvials o el periglacial); o monsieur Deffontaines, segon mestre visible de Llobet, expositor brillant i suggeridor, però sense el rigor del deixeble. A més hi havia convidats circumstancials, catalans o forasters; el més assidu i profitós per a nosaltres, Oriol de Bolós.”*¹⁴⁸

148. Joan Rebagliato: “Semblança de Salvador Llobet”. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 27. Pàg. 19-20.

L'empremta decisiva per a la institucionalització de la geografia catalana es va deure a Joan Vilà-Valentí, procedent d'un d'aquests nuclis i que aconseguí crear un petit grup, a partir de 1966, a la Facultat de Lletres de la Universitat de Barcelona, iniciador del que havia d'esdevenir la llicenciatura en geografia (que amb tot no s'establí fins a 1969). D'aquell nucli sorgí la major part del professorat que formà el cos docent de la Universitat de Barcelona i de la Universitat Autònoma, amb Enric Lluch al capdavant, i de la delegació de Tarragona de la Universitat de Barcelona (que després seria la Universitat Rovira i Virgili), amb Luís Miguel Albentosa. Aquests tres centres preparaven els nous geògrafs i feien una tasca investigadora important per al seu temps.

En tot aquest entrellat no podem oblidar el paper que va jugar Pierre Deffontaines. Deffontaines va arribar a Barcelona l'any 1939, un cop acabada la guerra, per exercir el càrrec de director de l'Institut Francès. És durant aquesta etapa que es comencen a trobar alguns geògrafs a redós d'aquesta entitat, fet propiciat perquè el mateix Deffontaines era un geògraf ja reconegut al seu país. Segons Lluís Solé i Sabarís, Llobet s'incorporà a aquest cercle l'any 1943, però el mateix Llobet¹⁴⁹ deixà escrit com ell i Josep Maria Puchades ja hi eren presents en 1940 quan Deffontaines havia promès que parlaria de la geografia del delta del Llobregat. Tot i que Puchades i Llobet es desplaçaren expressament a Sant Boi per tal de preparar l'excursió que havien de dur a terme amb el mestre Deffontaines, aquest, a l'hora de la veritat, els deixà esmaperduts amb tots els seus coneixements.¹⁵⁰ Segons Llobet, és d'aquesta visita de treball primerenca d'on arrenca el "Cercle de Geògrafs" de l'Institut Francès, veritable pal de paller de la represa dels estudis d'aquest caire a casa nostra.

Les trobades duraren uns quants anys i se succeïen una vegada al mes, només suspeses amb motiu de l'ocupació alemanya de França. Per allí passaren tots i totes els interessats i interessades en la geografia i la geologia del moment (entre d'altres Llobet, Puchades, Llopis Lladó, Solé i Sabarís, Joaquina Comas, Vilà-Valentí, Montserrat Rubió, Maria de Bolòs), alguns dels quals després s'arredosaren al voltant del Laboratori de

149. "Els primers anys de Pierre Deffontaines a casa nostra". *Revista de geografia*, Vol. XIV. Gener-desembre de 1980.

150. "Els primers anys de Pierre Deffontaines a casa nostra". Op. cit.

Geologia de la Universitat de Barcelona, impulsat per Solé i Sabarís. Sota la direcció i el mestratge de Solé, el Cercle durà fins a la creació de la Secció de Geografia de l'Institut Elcano, adscrit al CSIC.

La relació entre Llobet i Deffontaines va molt més enllà de la simple col·laboració entre col·legues, car s'establí entre ells una veritable amistat reforçada per algunes excursions fetes en comú. En una d'elles, durant dos dies al Prepirineu (Bellmunt, Vidrà, Vallfogona), Llobet restà un cop més tan corprès per les explicacions del mestre que aquestes li marcaren per sempre més el gust per la geomorfologia, segons ens deixà escrit.¹⁵¹ També una altra excursió molt important la dugueren a terme pel Montseny i serví perquè Llobet, junt a altres sortides de camp, pogués elaborar la seva tesi.

La primera excursió, de què parlàvem abans, es dugué a terme els primers dies de desembre de 1941. Ho sabem del cert perquè Llobet i Deffontaines arriben el dia 8 a Barcelona, custodiats per una parella de la Guàrdia Civil que els duia en conducció ordinària des de Ripoll. Solé i Sabarís ho explicà, amb no poca dosi d'ironia:

*"Els havien pescat amb les mans a la massa, armats amb màquines fotogràfiques, mapes i prenent notes. "Hemos pillado a dos espías". No hi valgueren papers d'identitat, i en Llobet fou durament recriminat que, essent espanyol, "se prestase a aquellas cosas"; "aquellas cosas", ell defensava càndidament que era fer geografia."*¹⁵²

Una profunda amistat s'anà nuant entre ambdós. En una carta datada el 26 de gener de 1979 i dirigida a la senyora Deffontaines, amb motiu de la mort del seu marit, Llobet qualifica Pierre Deffontaines com el professor que li havia ensenyat la nova geografia humana.

"Su entusiasmo, sus brillantes puntos de vista, la aprehensión de mil detalles para mí inadvertidos, me enseñaron mucho de la riqueza geográfica".

Però Llobet destaca *"por encima de todo, su amabilidad, su benevolencia, su indulgencia, su magnanimidad para los que sabíamos menos, su cordialidad, su hombría de bien."*¹⁵³

151. "Els primers anys de Pierre Deffontaines a casa nostra". Op. cit.

152. Lluís Solé i Sabarís: "Sessió necrològica en homenatge al professor Pierre Deffontaines". *Vertex*, 68. Març-abril de 1979.

153. Carta de Llobet a la Sra. Deffontaines amb motiu de la mort del seu marit. AFLL.

Mestre i amic, Llobet estimava en gran mesura Deffontaines. Aquesta estima era mútua perquè de part de Deffontaines es conserva una carta de desembre de 1977 en la qual, amb lletra tremolosa, li diu “*Mon cher ami, no m'oblido que vós heu estat el meu primer conductor per aquesta Catalunya que he acabat descobrint com un veritable paradís per als geògrafs.*”¹⁵⁴

Malaguanyat Pau Vila, que s'havia exiliat a Sud-amèrica, Llobet cresqué geogràficament sota el mestratge de Pierre Deffontaines quant a la geografia humana i de Lluís Solé i Sabarís quant a la geografia física. Escrita tota la seva obra anterior a la guerra en català, llengua prohibida i perseguida per la dictadura, Llobet hagué de començar el seu currículum pràcticament de zero. No hi ha constància que oficialment utilitzés res del que havia fet anteriorment, ni els articles del butlletí del Centre Excursionista de Catalunya ni els de l'Agrupació Excursionista de Granollers i, malauradament, hem de pensar que fer-ho no l'hagués beneficiat, ans al contrari. La darrera vegada que utilitzà aquests treballs primerencs fou l'any 1938 per tal d'assolir feina a les escoles municipals de Granollers. Tots els currículums que es conserven, posteriors a la guerra tots ells, comencen amb l'article “Evolución del poblamiento y la población de la comarca del Vallés”, publicat l'any 1942 a *Estudios Geográficos*. No podem oblidar que aquest tema ja l'havia tractat en el Butlletí del CEC en diferents entregues de l'any 1938. En un document de l'arxiu familiar es llegeix que

“*Durante la guerra y como evasión espiritual de los graves momentos que vivíamos, realicé el estudio publicado luego en “Estudios Geográficos” (...).*”¹⁵⁵

Tot i no intervenir directament en la guerra, hi ha qui no dubta a afirmar que el retard de Llobet quant a obtenir una relació estable amb la universitat es va deure precisament al fet d'haver escrit en català. I és que Salvador Llobet era “un catalán muy catalán”, i no cal que expliquem què entenien alguns per això en aquells anys de postguerra. Podria ser cert que la dificultat que Salvador Llobet tingué per mantenir una relació estable amb la universitat es degué, si més no en part, a aquest fet.

154. Carta de Pierre Deffontaines a Salvador Llobet, 9 de desembre de 1977. AFLL.

155. Document AFLL.

Podria ser, però en tot cas no seria aquest l'únic element que hi intervin-dria. Sabem que en una de les conferències que havia organitzat l'escola de segon ensenyament de Granollers, on treballava, un pare es va aixecar per demanar que el ponent parlés en castellà, perquè el català li era difícil de seguir. Canviat l'idioma, Llobet, tan gros com era, s'aixecà i, demanant perdó, abandonà la sala no sense fer notar que llavors el que passava era que ell no entenia el castellà.

"*Primer català i després espanyol*",¹⁵⁶ catalanista aferrissat, però mai separatista, Salvador Llobet figura entre els comptepartíceps fundadors del diari *Avui*.¹⁵⁷ Políticament la gent que el tractà, més enllà del que hem vist que succeí abans de la guerra, afirma que no se li coneixien vinculacions partidistes. De talant liberal, però aferrissat defensor d'alguns valors tradicionals en alguns casos, Llobet era, això sí i sens dubte, catalanista fins a la medul·la. Algunes de les persones que el tractaren expliquen que era capaç d'enviar els telegrams en francès per no haver de fer-ho en castellà. Tanmateix, era normal que acusés alguns dels seus amics pel fet de llegir *La Vanguardia*, tot i considerar-se catalanistes de tota la vida.

Nosaltres creiem que no fou només per ser catalanista que Llobet veié endarrerida la seva entrada a la universitat. El seu caràcter, que no es donava a la discreció, la seva posició en l'entrellat acadèmic espanyol, el seu desinterès a abandonar altres institucions o la mateixa família, tot ple-gat ajudava que Llobet tingués difícil l'accés a la càtedra universitària. Les dificultats per vincular-se a la universitat, com veurem en el capítol següent, existiren.

Ara bé, tot i aquestes dificultats, no hem d'oblidar que Salvador Llobet es doctorà en història per la facultat de Filosofia i Letras de la Universidad Central de Madrid el curs 1943-44, quan tenia trenta-sis anys, amb la qualificació d'excel·lent, i que va ser el primer geògraf català que aconseguí el títol de doctor amb una tesi de geografia presentada en una universitat espanyola. No serà fins a 1956 que es llegirà una altra tesi¹⁵⁸ de les mateixes característiques, i deu anys més tard tot just se n'hauran pre-

156. Vegeu l'entrevista amb Paco Monja, *Revista del Vallès*, 21 d'octubre de 1989.

157. *Avui*, 29 d'abril de 1976. P. 26.

158. Joan Vilà Valentí: *La comarca de Bages: el medio físico y la evolución humana*. Madrid, Universidad Central de Madrid, 1956.

sentat dues més.¹⁵⁹ És clar que el paper de Llobet ha de ser considerat clau en el procés de consolidació del pensament geogràfic a casa nostra. El 14 de desembre de 1945 el rector de la Universidad Central li comunicava oficialment que li havia estat concedit el premi extraordinari de doctorat. Més tard també va rebre el premi Menéndez Pelayo, dotat amb 5.000 pessetes, per la seva obra "El medio y la vida en dos regiones montañosas (Montseny y Andorra)".¹⁶⁰ El 20 de desembre de 1945 Llobet el rebia de mans del general Franco en un acte que era la clausura del VI ple del CSIC. Segons el diari *Madrid*, "*La sesión constituyó una manifestación de fervoroso homenaje y gratitud al Caudillo por su política*",¹⁶¹ com era lògic de suposar. En aquells anys de la fam, Llobet no hagués pogut arribar allà on arribà si no hagués estat pel seu treball i, potser sobretot, pel de la seva dona. Quant al treball del nostre geògraf cal dir que aquest no era gens estable, a excepció de la tasca a l'institut de Granollers.

159. A. Compte: *El Alto Ampurdán: estudio de geografía regional*. Universitat de Madrid, 1962. (Publicada parcialment en forma de llibre). Maria de Bolòs: *La comarca de Olot. Estudio de Geografía Regional*. Universidad Central de Madrid, 1966. (Publicada també parcialment en forma de llibre).

160. Carta de J. M. Albareda, secretari general del CSIC, datada el 15 de desembre de 1945. AFLL.

161. *Madrid*, 21 de desembre de 1945. Es conserva el retall en l'AFLl.

LLOBET A LA UNIVERSITAT I AL CSIC

A punt d'acabar el doctorat, Salvador Llobet era nomenat professor ajudant de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona, el 10 de novembre de 1943, amb dedicació d'una hora setmanal de classes pràctiques sota la direcció del catedràtic Eduardo Pérez Agudo (el record del qual, a principi dels vuitanta, Llobet no s'estigué de qualificar de trista memòria per a Catalunya i per a la geografia).¹⁶² Amb aquesta categoria continuà fins a 1946, amb l'única modificació que a partir del curs 1945-46 feia, a més a més, dues hores de classe teòrica a la setmana. En principi, aquesta feina no tenia remuneració i per fer-la calia estar adherit a la FET y de las JONS, per imperatiu administratiu, evidentment, tot i que Llobet hi cotitzà durant els primers anys del franquisme. Cas contrari, la seva carrera hagués anat pitjor del que va anar.

El 14 de febrer de 1946 era nomenat professor auxiliar temporal de la mateixa facultat per tal de cobrir una vacant. El seu sou era de sis mil pessetes anuals. En aquell curs féu dues classes setmanals de geografia general i d'Espanya, dirigides igualment per Pérez Agudo. Alhora substituïa el catedràtic d'història de l'art, Javier de Salas, durant les seves absències. Però Llobet practicava una geografia molt diferent de la d'aquells i, d'amagat, ensenyava allò que dels catedràtics als qui substituïa no havien sentit parlar i s'exposava a les seves reprimendes perquè no explicava "itinerarios".¹⁶³

162. Montserrat Ponsa: "Salvador Llobet de guixaire a catedràtic". *Plaça Gran*, 128. 17 d'octubre de 1981. Pàg. 8-9.

163. "Sí, jo vaig ser auxiliar del doctor Pérez Agudo, que era un home, no sé si vosaltres el coneixeu per l'edat, però era un senyor que tenia una geografia molt especial. Pràcticament no existia geo-

Algunes persones que, en aquells anys, el tingueren com a professor diuen que les úniques classes d'autèntica geografia que cursaren durant la carrera foren les que Llobet els donà.

Des de 1947 a 1957 exercí com a professor adjunt de geografia i història d'Amèrica a la mateixa facultat. Sense oblidar la seva feina al front de l'institut de Granollers, cal esmentar que paral·lelament desenvolupava la seva intensa tasca a l'Institut de Geografia Juan Sebastián Elcano, dependent del Consejo Superior de Investigaciones Científicas, del qual fou becari des de l'11 de novembre de 1943 fins al 21 de febrer de l'any 1946 en què passa a ser-ne col·laborador eventual. Membre de la comissió permanent del CSIC durant el curs 1943-44, passà a ser membre de l'Estació d'Estudis Pirinencs l'any següent. Durant el següent curs, rebé una beca de l'Institut Elcano per fer dos viatges d'estudis geogràfics a Andorra, dotada amb 1.500 pessetes. El curs següent rebia una altra beca d'igual quantia de l'Estació d'Estudis Pirinencs per tal d'estudiar la vall de Canfranc. Finalment, en 1946 rebé unes altres 1.150 pessetes de l'Institut Elcano per tal de fer un viatge d'estudis a les Guilleries. Sense el fruit del seu treball i aquestes beques les recerques de Llobet no s'haguessin tampoc pogut dur a terme.

Durant l'estiu de l'any 1946 va fer de professor en el curs de Geografia General i del Pirineu que se celebrà a Jaca (Osca), en el qual s'encarregava de les pràctiques i en què pronuncià diferents lliçons sobre la vegetació al Pirineu i gèneres de vida comparats entre les valls d'Andorra i la muntanya del Montseny. No en va la seva recerca en aquestes dues regions li havia valgut el premi extraordinari "Menéndez Pelayo" de l'edició de 1945.

Alumne excepcional d'aquest curs, Vilà-Valentí va veure els seus passos encaminats pel Dr. Llobet envers la geografia, alhora que aquest va col·laborar decisivament en la seva participació en el primer curs de Jaca de l'agost de 1946. Vilà desenvolupava el seu treball com a becari, sota la

grafia, perquè, per exemple, jo era auxiliar i donava una o dues classes a la setmana en lloc del catedràtic, i jo havia de parlar de moltes coses que jo no hauria volgut fer. Per exemple ell, el catedràtic em recomanava que preguntés "itinerarios". "Itinerarios" volia dir saber-se les estacions de ferrocarril de Barcelona a Madrid, de Madrid a Sevilla, de Madrid a Galícia, totes aquestes coses. Com és natural, no vaig preguntar-ho mai, primera perquè jo no ho sabia; segona, que no ho volia saber; i tercera, perquè em semblava que era una ximpleria". "Salvador Llobet i la geografia catalana". Treballs de la Societat Catalana de Geografia, núm. 30. Barcelona, 1991. Pàg. 10.

direcció de Llobet, en l'IJSE, des de 1948, i per això el coneixia bé, oi més tenint en compte que *“el instituto “Elcano” se convirtió en el único centro de Barcelona donde existía un grupo de investigadores dedicados a la Geografía”*.¹⁶⁴

Per a Vilà-Valentí, Salvador Llobet era un

“(...) investigador infatigable y honrado, que sólo intenta alcanzar unas conclusiones tras un tenaz esfuerzo y poniendo a contribución todos los datos posibles”.

“A los trabajos de campo -que en algunas facetas él realizó por primera vez entre los geógrafos españoles- unió una investigación en archivos muy completa, particularmente respecto a la población y evolución de algunas formas económicas, y realizada con un gran sentido geográfico.(...) A nuestro juicio destaca particularmente, en el conjunto de su obra, su aportación al estudio de los aspectos climático, geobotánico y de geografía agraria”, diria posteriorment.¹⁶⁵

Tot i el que Llobet era i els afalacs que alguns li dedicaven, ell sempre es mostrava modest, amb aquell posat de qui no ha fet res especial en aquesta vida. Cal suposar que els veritables sentiments, però, anaven per dins. De fet, ell sempre deia que qui havia fet allò que podia i volia fer, ja estava prou ben pagat amb haver-ho pogut dur a terme. Llobet tenia la sensació d'haver vingut al món a fer alguna cosa, a treballar de valent, posant un peu davant de l'altre i repetint la mateixa operació fins al final, dia sí, dia també. Quan li preguntaven, ja gran, quina havia estat la seva aportació a la geografia, afirmava que feia de mal dir sense caure en la petulància.

“Potser vaig introduir la metodologia i concepció de la geografia francesa en la qual era transcendental la causalitat i la racionalitat dels fenòmens geogràfics”, sentenciava.

En aquest sentit, Salvador Llobet s'havia fet un lloc destacat en la geografia del país amb els seus estudis monogràfics sobre el Montseny i

164. Presentació de Salvador Llobet, feta per Joan Vilà-Valentí i datada el 16 de juliol de 1966. AFLL

165. Presentació de Salvador Llobet, feta per Joan Vilà-Valentí i datada el 16 de juliol de 1966. AFLL.

Andorra. Parlant del primer, reconeixia que havia tingut una gènesi granollerina, a partir del Grup Amants del Montseny, amb els quals havia fet una excursió mensual. De fet, ja ho escrigué Jaume Llacuna:

*“Serà excursionista tota la vida i el dia que arribi als seus ulls la nit sens alba, totes les muntanyes es vestiran de dol.”*¹⁶⁶

Llobet, des del seu inici en el món geogràfic, s’havia decantat cap a la geografia humana, però sempre havia intentat mantenir-se al dia en altres aspectes d’aquesta ciència. Així no havia oblidat la seva formació geomorfològica (de la mà de Solé i Sabarís, que el mantenia en contacte amb l’Institut Lucas Mallada, Secció de Geologia del CSIC). Sobre això podem anotar que és possible que el mestratge de Solé, per qui sentia un gran respecte i admiració, li impedís de dedicar-se amb major profunditat a la geografia física en una primera etapa. Alhora havia treballat conscientment en geografia agrària i en geografia regional, terrenys en què no entrava en col·lisió amb la feina del mestre Solé. Més endavant també s’interessarà per diferents aspectes de geografia econòmica i estudiarà les terrasses de diferents rius catalans. Com a becari de l’IJSC, secció de Barcelona, havia estudiat la morfologia de la Serralada Litoral Catalana (que era l’objecte obligat dels estudis de pràctiques dels becaris). Llobet s’anava formant com a geògraf, però al mateix temps feia importants contribucions i donava passos decisius en el naixement i la consolidació de la geografia en el nostre país. La seva figura començava a ser coneguda, no només a Catalunya, sinó fins i tot més enllà. Quan l’any 1949 anirà a Madrid per unes oposicions, els seus contrincants el respectaran i no s’atreviran a atacar-lo. Aquesta era la fama de “bon geògraf” que Llobet havia adquirit en poc temps.

L’Institut Elcano li oferí en bona part la possibilitat de ser conegut, ajudant-lo a acudir a diferents trobades geogràfiques d’aquells anys de postguerra. Així, del 16 al 18 de setembre de 1942 Salvador Llobet havia de presentar el seu treball “Evolución del poblamiento en la comarca del Vallés (Barcelona)” en una sessió científica de la II Reunió d’Estudis Geogràfics celebrada a Granada i organitzada per l’Institut Elcano. En aquesta reunió també hi havien de prendre part Josep Maria Puchades,

166. Vegeu l’entrevista amb Paco Monja, *Revista del Vallès*, 21 d’octubre de 1989.

Noel Llopis Lladó i Valentí Massachs (catedràtic de l'Institut de Manresa). Però aquest darrer i Llobet no hi pogueren assistir personalment, no sabem ben bé perquè, però sembla que fou una qüestió de disponibilitat econòmica. De manera que va ser Puchades qui llegí el treball de Massachs, mentre que el de Llobet era llegit per Lluís Solé i Sabarís.¹⁶⁷

Dos anys més tard, en el marc de la IV reunió de l'Institut Juan Sebastián Elcano, celebrada l'1 de setembre, a Pamplona, Salvador Llobet presentava un resum sobre el seu estudi geogràfic a Andorra. Però potser el fet més important va ser el curs de Jaca (1946).

Del 10 de juliol al 5 d'agost de 1946, se celebrà a Jaca el Curs de Geografia General i del Pirineu, organitzat per l'Estació d'Estudis Pirinencs del CSIC. El curs estava orientat a la formació de futurs investigadors en geografia, especialment en l'àmbit dels estudis pirinencs. En l'apartat de geografia general hi havia com a professors Orlando Ribeiro, catedràtic de la Universitat de Lisboa, Pierre Deffontaines, director de l'Institut Francès de Barcelona, Francisco Hernández Pacheco, catedràtic de la Universitat de Madrid, Manuel de Terán, catedràtic d'institut i secretari de l'Institut Juan Sebastián Elcano i Lluís Solé i Sabarís, catedràtic de la Universitat de Barcelona i alhora director de l'Estació d'Estudis Pirinencs. En aquest mateix marc Noel Llopis i Lladó, aleshores professor de la Universitat de Barcelona, feia una xerrada sobre interpretació i lectura dels mapes geològics.

En el curs dedicat a la geografia del Pirineu hi explicaven Lluís Solé i Sabarís, José Maria Casas Torres, catedràtic de la Universitat de Saragossa, i Salvador Llobet. Solé i Sabarís i Llopis i Lladó feien classes pràctiques tot aixecant el mapa geològic de la zona de Jaca, mentre Casas Torres i Llobet es dedicaven a l'estudi de la geografia urbana de Jaca i de l'hàbitat rural de la comarca. El tema que Llobet hi desenvolupà fou un estudi comparatiu dels gèneres de vida d'una comarca pirinenca, Andorra, i d'una muntanya mediterrània, el Montseny.

També durant el mateix curs 1946-47, Llobet va fer una comunicació a les sessions de presentació i discussió de l'Institut Elcano sobre el tema "Vegetació i gèneres de vida a les Guàrdies". El mateix any participava en

167. L. Solé Sabarís: "Segunda reunión de estudios geográficos". *Estudios geográficos*, 9. Novembre de 1942. Pàg. 687-726.

el curs de Geografia Regional que a finals de novembre i durant un total de 15 sessions impartia junt a Solé i Sabarís, Font i Quer i Deffontaines. Amb aquest darrer, aquell mateix any dirigia un seminari per tal de preparar la Reunió de Geògrafs Hispanoportuguesos que s'havia de celebrar en 1947.

Llobet inicia una carrera vertiginosa dins del CSIC que es veu recompensada quan finalment el 28 d'octubre de 1948 el seu Consell Executiu acorda assignar-lo com a col·laborador numerari de la secció de Barcelona de l'Institut Elcano, a proposta d'aquesta darrera i amb una gratificació de set mil pessetes a cobrar des del primer de novembre. Llobet deixava de ser becari col·laborador per esdevenir-ne membre numerari. Semblava el primer pas envers la seva estabilitat laboral, especialment en un moment en què se li encarregava de dur a terme una campanya d'investigacions geomorfològiques per Andorra i zones frontereres de la Seu d'Urgell amb la intenció de preparar científicament una de les excursions que havia de realitzar el Vè congrés del Quaternari. Solé i Sabarís, com a secretari del congrés, signava un certificat el mes d'abril d'aquell any en què constaven aquestes informacions i on deia "*Por lo que ruego a las autoridades le den las máximas facilidades para llevar a cabo su labor*",¹⁶⁸ potser pensant en el que havia passat a Deffontaines i Llobet pocs anys abans.

El contacte de Llobet amb la universitat i amb les institucions geogràfiques del moment era continuat, regular i oficialment establert, però encara es movia en una situació de precarietat que no l'havia de satisfer gens. Era lògic que, tard o d'hora, es plantegés ingressar en el cos de funcionaris de la universitat.

En aquest sentit, l'any 1948 es convocava una plaça de catedràtic de geografia a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Santiago de Compostela, plaça per a l'oposició a la qual Llobet va redactar expressament un treball. Si arribà a presentar-s'hi no ho sabem, perquè era molt reticent a abandonar Catalunya. En qualsevol cas, la plaça no fou per a ell. El que sí sabem és que existeix un certificat del 16 d'abril de 1948 en què Llobet, com a opositor a una càtedra universitària, ha declarat la seva "*firme adhesión a los principios fundamentales del Estado*".¹⁶⁹ Però les oposicions a les quals es presentà de segur que foren les de l'any següent.

168. Certificat de Solé i Sabarís signat el 13 d'abril de 1947. AFLL.

169. Certificat del 16 d'abril de 1948, signat pel secretari nacional d'educació. AFLL.

A finals de 1949, Llobet va a Madrid per prendre part en unes oposicions. Segons la correspondència que manté amb la seva dona, sabem que a Madrid tots els altres opositors li tenien por i asseguraven que una càtedra seria per a ell (només se'n convocaren dues).¹⁷⁰ Des de la distància, Solé i Puchades l'ajudaven a preparar les oposicions, enviant-li informació, temes, llibres, etc. En una carta de Salvador Llobet a la seva esposa Carme, del 12 de desembre de 1949, Llobet diu que ja ha intervingut davant del tribunal i que quan ha acabat un catedràtic de Granada ha demanat la paraula... per felicitar-lo (*"cosa quasi inaudita"*, escriu Llobet). Els altres opositors *"no s'han atrevit a atacar-me"*. Fins a tal punt estaven tots plegats segurs que Llobet guanyaria la plaça que un alumne de Terán li va arribar a dir que si el destinaven a Oviedo li agradaria poder anar a fer geografia amb ell. No és difícil de veure en les seves cartes que Llobet ha captat que els altres opositors han quedat *"acoquinats"*. Fins i tot una carta de Llopis del 28 de novembre li diu que espera que aviat *"serem companys a Oviedo. Ànims, futur Catedràtic, i fins aviat. T'esperem a Barcelona amb el xampany"*.¹⁷¹

Ara bé, en aquells anys ser catedràtic no era cap panacea, com es veu en el que diu Llobet a la seva dona: *"Mira d'estalviar els [diners] que puguis perquè si guanyo, s'hauran acabat les vaques grasses (encara que sembli paradoxal)"*.¹⁷² No cal que us recordem el refrany *"passar més gana que un mestre d'escola"*. Després d'una carta en què Carme diu que aquestes oposicions faran història, podem llegir la darrera, datada el 21 de gener de 1950, en què ella ja li diu que no es desanimi per no haver-les passat. El xampany que Llopis havia promès no va ser cap excepció per a un home que afirmava no haver fumats mai ni begut alcohol. El 25 de gener de 1950, Llopis es creu

"obligat a adreça-te aquests mots, per lo que la trastada de què has estat objecte no pugui influir en la teva moral futura. (...) la vida té revessos idiotes dels que hem de saber reaccionar. Pensa, Salvador, que per mi i per tots els bons amics, és més catedràtic tu que tots els del tribunal i que

170. Cartes dels mesos de desembre de 1949 i gener de 1950 de l'AFLl.

171. Carta de Llopis a Llobet, 28 de novembre de 1949. AFLl.

172. Carta de Salvador Llobet a Carme Llobet, la seva dona, del 12 de desembre de 1949. AFLl.

això no fa sinó ajornar un curt temps la teva entrada a la càtedra. Ja saps que no tens contrincants i que adaptant-te al tarannà dels teus jutges, tindràs Barcelona quan voldràs."¹⁷³

Amb el que li havia costat decidir-se a presentar-se a una plaça que l'apartaria de la gent i de la terra que s'estimava, a sobre havia de patir les conseqüències del que potser fóra el primer revés seriós de la seva carrera acadèmica. Pel que sabem, econòmicament a Llobet no li resultava rendible ingressar a la universitat, entre altres coses perquè havia d'abandonar la seva feina a l'Institut de Granollers per anar-se'n lluny del Vallès. De fet, tot i el seu èxit, encara es conserva un contracte de l'any 1942 a nom de Carme Llobet i Grifell, la seva esposa, que feia de nuadora a la fàbrica tèxtil de Josep Coll. La seva era una feina a preu fet que venia duent a terme des de 1927 (des de 1934 en aquella darrera empresa) a canvi d'un mínim de 56,65 pessetes per setmana completa. Per això, i per moltes altres raons, no es pot entendre la carrera de Salvador Llobet sense el recolzament de la seva família i dels seus amics, però especialment de la seva esposa, la *Carmeta* com ell li deia en to carinyós.

El fracàs de Llobet en aquelles oposicions va ser estrident. Vilà-Valentí li fa arribar una carta el gener de 1950 en què li explica que va "quedar consternat" en saber-ho:

"És francament indignant. Fer dependre unes oposicions a Universitat d'una pàgina de qualsevol manual!"

*"No podem deixar que la geografia "oficial" torni a raure de nou en la cosa memorística i eixorca que ha estat fins ara. V[ostè] que tantes vegades m'ha animat amb la seva ajuda i orientació deu permetre que un deixeble, en uns moments de possible desencoratjament, li recordi que no pot renunciar a la molta tasca a fer que té a la Universitat. Tots esperem un altre dia en el que gent de criteri més sa actuarà d'una altra manera, tal com vostè mereix."*¹⁷⁴

Una carta del 16 de febrer de 1950 s'expressa en termes semblants. De fet, el tema afectà Llobet molt més del que caldria pensar, perquè encara el mes d'abril rep una carta d'Amando Melón, en què aquest diu que l'espe-

173. Carta de Llopis a Llobet, datada el 25 de gener de 1950 i conservada a l'AFLl.

174. Carta de Joan Vilà-Valentí a Salvador Llobet, 26 de gener de 1950. AFLl.

rava al Ple del CSIC i que Llobet s'havia perdut un bon concert, un millor sopar i una excursió. Melón intenta infondre-li ànims dient-li que ara ja ha fet el més difícil, allò que no es pot improvisar, que la resta és qüestió de llibres, de farcir l'esquelet que ja té muntat i de "*desparpajo*" en l'exposició. Melón acaba dient que està a la seva disposició "*Y con el deseo de verle en esa lista de catedráticos conocida con el feo nombre de Escalafón.*"¹⁷⁵

Llobet respon la missiva de Melón el 6 de maig i li fa saber que darreament va poc a la facultat. La seva situació anímica és tan pèssima que tracta de no veure ningú en ella, i alguns dies que ha hagut de cobrir una baixa ha procurat només parlar amb els alumnes. Per aquesta carta sabem que si Llobet s'havia perdut el concert, el sopar i l'excursió (és a dir, el ple del CSIC en el to irònic de *Don Amando*) era perquè, per la seva condició, no li pagaven les dietes, i la seva situació econòmica ("*harto precaria*", diu Llobet) no li permetia aquests luxes. És més, l'economia familiar no li permet ni presentar-se a les oposicions a provar sort.

Llobet és ara un pare de família amb quatre fills, nascuts, després de molt fer-se esperar, tots plegats a les darreries dels anys quaranta, amb l'únic càrrec oficial de col·laborador del Consell (8.000 pessetes anuals). La resta del que guanya surt de fer classes (a 6 pessetes l'hora), de dirigir l'escola d'ensenyament mitjà de Granollers i d'escriure per a editorials que "*a veces, no pagan del todo mal*" (de fet, Llobet col·laborava, encara que esporàdicament, a la revista *Destino* des de 1949). Llobet no té temps, diners ni caràcter per perseguir una càtedra fins que aquesta caigui ja prou madura, diu a Melón. Ell no es presentarà al mateix tribunal una i altra vegada fins a cansar-lo, sinó que és ell qui ja s'ha cansat.

*"Mi vida ha sido demasiado trágica, ganándome el pan con el sudor de mi frente a fin de poder estudiar, viviendo siempre entre libros y haciendo mis estudios académicos en plan libre trabajando en una secretaría hasta alcanzar el título. Ni ya cuando a los veinte años vivía en París como obrero manual, ya tocado por la geografía y pasándome las horas libres entre museos, bibliotecas y libros, poco podía pensar que mi osadía llegaría a presentarme a una cátedra universitaria."*¹⁷⁶

175. Carta d'Amado Melón a Salvador Llobet, 18 d'abril de 1950. AFLL.

176. Carta de Llobet a Amado Melón, 6 de maig de 1950. AFLL.

Llobet excusa el seu fracàs en la insistència del seu amic i mestre Solé i Sabarís i d'altres que l'havien fet presentar a les oposicions *"en contra de mi norma que había sido de no atreverme a trazar ambiciosos planes futuros, por temor de que resultasen por encima de mis fuerzas"*.¹⁷⁷ Llobet sempre volia apostar a valors segurs. Endemés afirma estar allunyat de l'escola memorística per temperament, impossibilitat fisiològica i per escola, i segons sembla va ser això el que li fallà, perquè ell es pensava que guanyaria la càtedra només amb els seus mèrits. Però per a una estructura tan excessivament burocratitzada com aquella, evidentment no n'hi havia prou. Llobet deia: *"Sé hacer otras muchas cosas, que a los tribunales resulta que no le interesan, como así mismo mi tipo de formación de geografía no les gusta"*.¹⁷⁸ A banda de les recriminacions memorístiques, Llobet es queixa que no pot dominar els seus nervis i de no *"tener algo que se parezca a oratoria"*. L'any 1981, en una entrevista amb Montserrat Ponsa, Llobet es referia a aquestes oposicions i explicava que li havien demanat de dibuixar un mapa del Marroc espanyol, amb els ferrocarrils i les carreteres respectives, i com també li havien fet llegir un text prèviament mutilat amb la intenció que endevinés a quin estudi d'Índies pertanyia.¹⁷⁹ Res d'estrany, doncs, que la càtedra quedés vacant! De fet, tot i la preocupació pedagògica de Llobet, tot i el seu currículum, aquest no tenia les qualitats més favorables per guanyar unes oposicions. En primer lloc perquè, com ell mateix reconeix, no tenia prou memòria, ni tampoc sabé controlar els seus nervis en aquells moments. A més, el castellà que Llobet parlava deixava molt que desitjar, especialment en l'accent i en les frases fetes que utilitzava. Tot això feia que li fos difícil respondre al tipus d'exercici que l'ingrés a l'acadèmia li exigia, fet que no vol dir res en contra de la seva capacitat per fer entendre la geografia (com es veu en què fou el primer professor a fer excursions d'estudi i a presentar diapositives a la universitat). Llobet, en general, va preparar poc aquestes oposicions; potser no li interessaven gaire. Però no es pas impensable que les hi tombessin com

177. Carta de Llobet a Amando Melón, 6 de maig de 1950. AFLL.

178. Carta de Llobet a Amando Melón, 6 de maig de 1950. AFLL.

179. Montserrat Ponsa: "Salvador Llobet de guixaire a catedràtic". *Plaça Gran*, 128. 17 d'octubre de 1981. Pàg. 8-9. També s'expressa en el mateix sentit en la transcripció del vídeo "Salvador Llobet i la geografia catalana". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 30. Barcelona, 1991.

un exemple de tot el que va haver de patir pel seu catalanisme, que alguns han qualificat d'una mica "rústic". Segons el mite que s'ha format al voltant d'aquest tema, aquest catalanisme el portà a fer una defensa de Catalunya davant d'elements destacats del règim presents en un tribunal d'oposicions, amb la consegüent recriminació i la pèrdua de tota possibilitat acadèmica (hi ha qui afirma que aquest tribunal estava presidit pel mateix Amando Melón). Aquesta manera de ser l'havia dut a tenir relacions a vegades violentes amb altres geògrafs que volien impedir la seva entrada en els cercles que controlaven.

És un moment molt delicat per a la vida, no només acadèmica, de Salvador Llobet. Amb quaranta anys, ja no pot deixar el seu èxit a l'atzar, tot i que no busca "*un empleo del estado ni una manera de ganarme la vida*". "*Yo buscaba sólo la Geografía y comunicar mi entusiasmo a unos alumnos que si ahora me escuchan atentos como auxiliar tal vez podría prender en ellos la llama de mi fe*".¹⁸⁰ El sotrac ha estat important; Llobet creu que no en podria suportar un segon de semblant i afirma: "*A no ser mi familia, poco me habría importado una enfermedad que me hubiera llevado al otro mundo*".¹⁸¹ Però el daltabaix, d'altra banda, també té el seu costat positiu, perquè Llobet creu haver descobert que pel seu caràcter és millor que es dediqui a la investigació i que cal renunciar a voler ser catedràtic, perquè al que no pot renunciar és a la geografia, la seva veritable passió. De fet, en aquesta llarga carta, Llobet recorda que en un exercici de les oposicions havia dit que la geografia no era per a ell una disciplina, sinó una passió, "*Pero dije mal: es mi vida*".¹⁸² Realment, com confessa Llobet a Melón, es tracta d'una carta escrita amb sang.

Poc a poc, però, la maquinària es posa en marxa. El greuge és massa gran, cal actuar. Una carta de Llopis li fa saber que aquest ha parlat amb Melón i que s'han posat d'acord per buscar-hi una solució. Calia que Llobet anés a Madrid a cercar-lo i "*veure la forma de fer-te un tribunal adequat que et voti pels teus mèrits i no per les quatre coses que puguis dir en les oposicions*".¹⁸³ Llopis li aconsella que vagi al més aviat possible a Madrid, perquè

180. Carta de Salvador Llobet a Amando de Melón, 6 de maig de 1950. AFLL.

181. Carta de Salvador Llobet a Amando de Melón, 6 de maig de 1950. AFLL.

182. Carta de Salvador Llobet a Amando de Melón, 6 de maig de 1950. AFLL.

183. Carta de Llopis a Llobet, 15 de maig de 1950. AFLL.

hi ha unes noves oposicions a la vista i “*la veritat és que van sortint una colla de vaillets sense preparació de cap classe, producte de la fàbrica de S.*”.¹⁸⁴ Amb l'expressió *la fàbrica de S.* Llopis es refereix a la Universitat de Saragossa, precisament on havia estudiat Llobet. I és que a Saragossa hi havia un grup de geògrafs formats al voltant de José M. Casas Torres, grup amb un vesant opusdeista sembla que important, oposat en certa manera al grup de Madrid, encapçalat per Manuel Terán (encara que el mateix Casas Torres negui aquests fets). Fora de l'òrbita de Saragossa, talment com de la de Madrid, Llobet (com després Vilà-Valentí) es trobava en un terreny en què no comptar amb el suport d'un d'aquests dos grups dificultava la seva integració a la universitat. Per això s'entén que Llopis s'acomia dient:

*“Salvador, cal que et decideixis, que deixis de costat moltes qüestions d'amor propi i facis el viatge a Madrid, i vegis a D. Amando. Creu-me i fes-ho doncs el meu més gran desig respecte a tu és veure't en el lloc que mereixes, pel teu esforç i coneixements.”*¹⁸⁵

En altres cartes Llopis parla de fer un tribunal a mida per a Llobet, una idea de la qual no calia parlar amb Solé i Sabarís, que era partidari de deixar els fets seguir el seu curs.¹⁸⁶ Llopis li recorda que no serveix de res fer-se el quixot i salvar la geografia, que el que compta és salvar-se ell mateix, que cal que deixi de ser un romàntic.¹⁸⁷ És per això que li prega que no deixi córrer les oposicions i li diu que “*En últim terme, pensa que si tothom et girés l'esquena, em queden, personalment, uns darrers recursos que, no voldria utilitzar més que en cas extra*”.¹⁸⁸ Pot ser que Llopis s'estigués referint a algun treball a la Universitat d'Oviedo, on ell estava, perquè en una carta li diu que l'únic que li pot oferir són qüestions vinculades amb les ciències, suposem que amb la geologia.

De res no servia el fet que, per al mateix Pierre Vilar, Llobet se situés entre els “*bons artesans de la recerca històrica en l'antiga Espanya*”;¹⁸⁹ ni les

184. Carta de Llopis a Llobet, 15 de maig de 1950. AFLL.

185. Carta de Llopis a Llobet, 15 de maig de 1950. AFLL.

186. “*Això sí, cal formar-te un tribunal amb tres persones que et votin ho facis bé o no*”. Carta de Llopis a Llobet, 26 de juny de 1950. AFLL.

187. Carta de Llopis a Llobet, 4 de juliol de 1950. AFLL.

188. Carta de Llopis a Llobet del 26 de juny de 1950. AFLL.

189. *Revue historique*, octubre-desembre de 1951. Pàg. 295. S'ha consultat la còpia de l'AFLL.

bones referències que Jaume Vicens i Vives en donava a la revista *Destino* o en alguna de les seves obres.¹⁹⁰ L'acadèmia era l'acadèmia. També podria ser, com alguns dels nostres informants han apuntat, que es tractés d'una impossibilitat de Llobet per entrar en unes entitats que progressivament estaven essent controlades per gent vinculada a l'Opus Dei. Però altres persones consultades, que el conegueren molt directament, ho desmenteixen rotundament. El que sí sembla clar és que el seu apropament a l'*Obra* no l'hauria perjudicat. Però Llobet mai no anava a missa, s'havia casat pel civil... i era "del morro fort". Joan Vilà-Valentí, referint-se a aquesta primera etapa a la universitat, ha dit, d'una manera una mica eufemística, que

*"Les seves tasques universitàries no varen poder ésser ni gaire regulars ni massa dinàmiques, per causes completament estranyes a ell. Però la seva influència fou ja ben acusada sobre un reduït grup d'estudiants interessats per la geografia."*¹⁹¹

D'altra banda, si la seva càtedra tardà molts anys a arribar, Llobet anava consolidant les seves posicions dins del CSIC. El 4 de febrer de 1954 se li fa saber que el tribunal d'oposicions a les places de col·laborador científic en ciències geogràfiques del Patronat Diego de Saavedra Fajardo ha acordat per unanimitat aprovar els seus exercicis i proposar-lo com a col·laborador amb un sou de 18.000 pessetes. No seria fins al 30 de juny de 1956 que s'acordaria de donar caràcter permanent a aquest estatus. Amb motiu del seu nomenament, l'Institut Francès, dirigit encara pel seu bon amic Pierre Deffontaines, organitzà una recepció al nou col·laborador i a Josep M. Fontboté, que havia obtingut una càtedra a la Universitat de Granada.

Menyspreat a la universitat, altres institucions científiques, a banda del CSIC, li obren les portes. A final de la dècada, concretament el 12 de març de 1959, la Junta General Ordinària de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona elegix Salvador Llobet membre numerari adscrit

190. Jaume Vicens Vives; Montserrat Llorens: *Industrials i polítics*. Barcelona, Edt. Vicens-Vives, 1958.

191. Joan Vilà Valentí: "Un decenni de geografia a Catalunya (1945-1954)" in *Aportacions. Homenatge a Salvador Llobet*. Barcelona, Departament de Geografia UB, 1978. Pàg. 203-211.

a la Comissió de Geografia, fet que li valgué la felicitació de l'ajuntament de la seva ciutat.

El tema anava per llarg, i havia de ser polèmic, perquè, quatre anys més tard, una carta de la Reial Acadèmia del 20 de setembre de 1963 comminava Llobet a presentar i llegir el seu discurs d'ingrés per tal de normalitzar la seva situació. Llobet la contestà afirmant que havia tardat perquè necessitava temps per pensar si acceptar el nomenament, car no sabia si la seva persona era convenient per a aquell càrrec. Amb tot, Llobet diu acceptar-lo després d'assessorar-se amb diferents amics, tots ells científics de categoria (podem pensar especialment en Solé).¹⁹² Però no va ser fins al 27 de maig de 1964 que la comissió general directiva de l'Acadèmia va acordar acceptar el discurs d'ingrés a la corporació, que finalment Salvador Llobet havia redactat. El padrí del seu ingrés havia de ser Lluís Solé i Sabarís; però Llobet mai no llegí el seu discurs, perquè, segons diuen els seus fills, mai no havia accedit a vestir-se de frac per a aquell acte. De fet, a l'arxiu familiar existeix un mecanoscrit titulat "El curso del Ter y sus huellas" amb una nota en color vermell, escrita a mà pel mateix Llobet, que diu:

*"Havia d'ésser el discurs de recepció de l'Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, però malgrat que ja hi havien proves tipogràfiques, no s'arribà a publicar perquè vaig renunciar a l'Acadèmia. Després es publicà en català a "Revista de Geografia", fins després de les Guèlles, ara junt a Antonio Gómez."*¹⁹³

El mateix Gómez confirma que fou aquesta "nimiesa" el motiu que renunciés al càrrec. Aquest era el Llobet i aquestes les seves raons per resistir-se a entrar en una entitat que, si ens ho demanés, ben pocs dubtaríem a afanyar-nos a entrar-hi abans que tanquessin de nou les portes.

192. Carta de Llobet a la RACAB del 7 d'octubre de 1959. AFLL. *La Vanguardia Española*, 4 d'abril de 1959.

193. *El curso del Ter y sus huellas*, manuscrit AFLL.

LA VIDA ACTIVA DINS DE LA GEOGRAFIA

En un article de Jaume Vicens i Vives en el número de *Destino* corresponent a octubre de 1950, aquest eminent historiador i geògraf afirmava que en els darrers anys s'havia assistit a una veritable onada de congressos de tot tipus que, segons algunes veus, havien perjudicat la ciència al treure temps d'investigació als qui s'hi dedicaven. Aquesta situació era, en part, causada pel final de la Segona Guerra Mundial, i per a Vicens era una crisi de creixement de la ciència universal, que volia recuperar el temps perdut.

És en aquest context que, del 22 al 26 de setembre de 1950, es va celebrar el I Congrés Internacional d'Estudis Pirinencs a Sant Sebastià, un congrés que va ser el fruit dels treballs de l'Estació d'Estudis Pirinencs. Al front d'aquest moviment d'estudis pirinencs hi havia Lluís Solé i Sabarís i José M. Casas Torres, catedràtics de Geologia i de Geografia a les universitats de Barcelona i de Saragossa respectivament.

Aquests dos catedràtics són els que varen donar vida a aquell centre d'estudis que només existia sobre el paper quan va ser creat pel CSIC. Endemés, varen contribuir a humanitzar la rígida visió naturalista de la muntanya, tot considerant els seus aspectes culturals, etnològics, filològics, històrics, etc., i buscant la col·laboració dels especialistes en aquests terrenys per assolir una visió més acurada del Pirineu. Un d'aquests especialistes era Salvador Llobet.

En aquest sentit, el Congrés Internacional del Pirineu celebrat a Sant Sebastià pretenia fer un estudi integral i metòdic dels Pirineus. Estava organitzat per l'entitat que continuava les tasques empreses l'any 1942

amb el nom d'Estació d'Estudis Pirinencs, l'Institut d'Estudis Pirinencs. Amb 193 congressistes i 78 comunicacions, el congrés assolí establir un pla conjunt d'estudis internacionals al fundar-se la Unió Internacional d'Estudis Pirinencs que pretenia la unificació bibliogràfica, la creació d'arxius fotogràfics i de microfilms, d'informació documental, etc.

Llobet féu una aportació a aquest congrés amb el seu estudi sobre el límit septentrional de l'olivera i la vinya. Alhora fou elegit secretari de la Secció IV, de geografia i economia, de la Unió Geogràfica Internacional, que estava presidida per Max Sorre i José M. Casas Torres.¹⁹⁴ Sorre no era desconegut per a Llobet, perquè abans d'aquest congrés ja havia fet la revisió de l'obra *Los Pirineos*, publicada l'any 1949 per l'editorial Juventud.

En aquell congrés, Llobet també manifestà que calia estudiar especialment el poblament. De fet, el tema del poblament i del despoblament de les muntanyes va ser una constant en els interessos de Llobet. En el marc del congrés de Sant Sebastià, Llobet, com altres estudiosos, oferí la seva col·laboració per tirar endavant aquesta mena d'estudis. En aquest sentit, es feia ressò de les idees centrals del congrés, que eren dirigir l'estudi sistemàtic i metòdic del Pirineu sobre la base d'una àmplia i cordial cooperació dels estudiosos d'ambdues bandes de la serralada. Sabem que Llobet s'hostatjà en un hotel de primera categoria, anant les despeses a càrrec de l'Institut d'Estudis Pirinencs, i que a més cobrà 500 pessetes com a despeses de viatge. A resultes del congrés, Llobet també assistí a la reunió quatrianual de la Unió Internacional d'Estudis Pirinencs de l'any 1954 a Luchon, on també anaren Llopis i Solé, i on presentà un estudi de la vegetació del Collsacabra i les Guillerries.

Prosseguint les seves sortides a l'estranger, l'any 1956 Llobet és un dels cinc representants espanyols al XVIII Congrés Internacional de Geografia de Rio de Janeiro. Entre els representants francesos hi havia el seu amic Pierre Deffontaines, i entre els espanyols, Joan Vilà-Valentí. Per poder assistir a aquest congrés Llobet comptava amb l'import dels bitllets de l'avió (anada i tornada) i 8.000 pessetes de l'Institut de Cultura Hispànica que s'havien de repartir entre tots els representants del CSIC al congrés,

194. CSIC: *Crónica del primer congreso internacional del Pirineo (San Sebastián, 22-26 septiembre 1950)*. Saragossa, 1951.

però com que Llobet fou l'únic que hi assistí, tots aquests diners foren per a ell.¹⁹⁵ El vol fou molt accidentat, fins al punt que Llobet arribà a creure que era a un pas de l'altre món perquè s'estavellaria contra el *nou món*. L'ensurt esperonà sobremanera els sentiments paterns del geògraf capficat i durant uns quants dies va fer una mica més de cas a la seva família.

L'any 1958 Llobet participà tanmateix en la Setmana Internacional de Geografia de Brussel·les.

En un altre ordre de coses, Llobet, que s'havia dedicat a la geografia general, a la geografia agrària i una mica a la geomorfologia, l'any 1948 inicia una activitat nova per a ell i per a la geografia catalana del moment: la geografia aplicada. Des de desembre de 1948 es converteix en assessor de la Comissió Provincial d'Ordenació, que més endavant es diria Comissió Provincial d'Urbanisme, depenent del Ministeri de l'Habitatge i Urbanisme. Llobet, junt a Josep Maria Puchades, hi entrà a petició de Manuel Baldrich, que aleshores dirigia la Comissió. Entre les diferents ciutats que estudiaren hi ha Granollers, Sabadell, Vilafranca del Penedès, Vic i Manresa.

En aquest sentit urbanístic, l'any 1954 es publicava un estudi sobre Vilanova i la Geltrú dut a terme amb la col·laboració dels arquitectes Manuel Baldrich i Antoni Perpiñà, estudi que volia ser un model per als urbanistes i que va ser publicat per l'Institut d'Estudis de l'Administració Local. En ell, Llobet es va dedicar a tractar les característiques geogràfiques del lloc, especialment el tipus de sòl, la morfologia, el clima, l'evolució històrica del nucli urbà, l'estudi demogràfic, la situació de l'habitatge dels obrers en relació amb les seves condicions laborals, etc. L'estudi va obtenir un dels primers premis en un concurs convocat per a obres d'aquesta temàtica.

La feina de Llobet en aquesta Comissió consistia en el que coneixem com a geografia aplicada, és a dir, la implementació dels coneixements del camp geogràfic a l'urbanisme. En una entrevista, gravada en vídeo i reproduïda als *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, de 1986, reconeixia:

“Vam començar a fixar les lleis, més ben dit, les ordres perquè no es fessin tants disbarats urbanístics que després s'han fet saltant-se a “la torera” tot

195. Cartes d'Albareda a Salvador Llobet, del 19 de juliol i del 2 d'octubre de 1956. AFLL.

el que s'havia marcat. Les desgràcies urbanístiques que s'han fet per no fer cas del que s'havia dit. El projecte hi era".¹⁹⁶

Dins de la Comissió, el seu terreny de treball va ser especialment la geografia física, com recorda Manuel Ribas,¹⁹⁷ un antic company d'aquella Comissió, i com es pot veure en la seva bibliografia. I el mateix Llobet es va encarregar de fer-nos arribar el missatge que, a través del seu treball dins de la Comissió, havia influït en unes primeres aproximacions al tema dels parcs naturals. Segons alguns geògrafs actuals, el fet que Llobet abandonés la comissió sense proveir la plaça amb un altre geògraf hauria estat un fet retardatori de l'evolució de la geografia aplicada a Catalunya i de la consolidació d'un àmbit de treball propi per als geògrafs.

Un sentit semblant té la seva participació en l'elaboració, junt a Jean Sermet, professor de la Universitat de Tolosa, d'un dictamen sobre els límits parroquials de Canillo i Encamp en el terreny dit de la Concòrdia (Andorra). Era l'any 1958. Més endavant, l'any 1971, presentava un treball al director del "Planeamiento del Area Metropolitana", Victoriano Muñoz, titulat *La agricultura en el área metropolitana de Barcelona*, estudi dut a terme amb l'arquitecte Lluís Riudor i l'enginyer Marià Vila Abadal. Llobet hi actuava en qualitat de geògraf.

Però, tornant al tema de l'urbanisme, l'any 1954, Salvador Llobet era nomenat membre del jurat que havia de resoldre el concurs de treballs periodístics amb motiu del dia mundial de l'urbanisme (8 de novembre). Ell mateix havia estat premiat per un article titulat "La ciudad"¹⁹⁸ publicat a *Destino* amb motiu de l'esmentada diada de l'any precedent. I no en tenia prou, perquè repetí premi l'any següent amb "El paisaje y su defensa", també publicat a *Destino*, premi que li valgué la felicitació de l'alcalde de Granollers.

L'any 1960 Salvador Llobet impartia algunes classes dins de l'assignatura "Teoria de l'urbanisme", junt a l'arquitecte Manuel Baldrich Tibau, en l'Escola Nacional d'Administració i Estudis Urbans de l'IEAL, convi-

196. "Salvador Llobet i la geografia catalana". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 30. Barcelona, 1991. Pàg. 14

197. Manuel Ribas: "Salvador Llobet i l'Urbanisme". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 30. Pàg. 173.

198. "La ciudad". *Destino*, núm. 846. 24 d'octubre de 1953.

dat per Manuel Ribas. Aquest era el primer curs que es feia a Barcelona per tal d'obtenir el diploma de tècnic urbanista.

“En el curs 1959-60 (...) vaig convidar el Dr. Llobet a donar unes lliçons sobre morfologia del territori al meu curs d'informació urbanística de segon any de carrera. L'experiència la vaig repetir en anys posteriors; només calia que anés a recollir-lo a l'estació d'autobusos de Granollers. Però de la primera tanda en conservo un especial record. Un catedràtic de l'Escola va anar a burxar-li l'orella al Director dient que Llobet era un “rojo separatista” o qualsevol cosa per l'estil. La reprimenda que havia de rebre del Director no es va fer esperar i va motivar que presentés la meua renúncia a professor auxiliar; però, després, arribaren les pertinents explicacions que van garantir la meua “llibertat de càtedra” en els anys a venir.”¹⁹⁹

Durant l'any 1961, el mateix Institut Elcano li encarrega una sèrie d'informes geològics sobre diferents zones del Barcelonès i del Baix Llobregat (els polígons de la Mina, Condal, Gran Via, el Prat de Llobregat, Canyelles, Tapioles, Valldaura i Badalona). L'any 1962 se li proposa de col·laborar en el primer Curs d'Urbanística amb quatre conferències (que cobraria a raó de mil pessetes cadascuna). Les conferències tractaven sobre l'estudi del terreny i del clima des del punt de vista urbanístic, la geografia urbana i la localització urbana ideal. L'any 1964, la Comissió Executiva d'Urbanisme acorda designar-lo per fer l'estudi monogràfic sobre “Geopolítica de la Revisió”, perquè el que es pretenia era revisar el pla comarcal.²⁰⁰

Salvador Llobet participà també en la *Geografia de Catalunya* dirigida per Solé i Sabarís, una obra publicada originàriament per fascicles, amb un consell de redacció format per Josep Iglésies, Salvador Llobet i Joan Vilà-Valentí, als quals més endavant s'uní Pau Vila en retornar de Veneçuela. La introducció fou obra de Pierre Deffontaines, i a Llobet se li va encarregar l'estudi de diferents temes. En aquests estudis, que volien abastar un públic ampli, hi va aportar dades inèdites, va sistematitzar dades disperses,

199. Manuel Ribas: “Salvador Llobet i l'Urbanisme”. Op. cit. Pàg. 173.

200. Carta de 3 de desembre de 1964 signada per Vicente Martorell, gerent de la Comissió Executiva d'Urbanisme de Barcelona. AFLL.

i va fer investigacions pròpies. S'hi va plantejar diferents aspectes sobre el camp a Catalunya: el tipus de camps de moltes comarques, el sistema de propietat, els contractes, la inexistència d'*openfields* a resultes de la propietat comunitària antiga, la manca gairebé total de guaret, la persistència del sistema d'artigues en algunes zones de muntanya, etc. Alhora vinculava la propietat amb la forma del camp. Era, en definitiva, una geografia rural de Catalunya, sense acabar-se de definir com a tal.

A més d'estudiar els conreus, estudiava els diversos tipus de rotacions més freqüents en les diferents comarques, i amb un gràfic assenyalava la rotació en 18 comarques amb alçades i condicions geogràfiques distintes. Tractava també l'evolució històrica dels conreus i la producció d'aquell moment, tant en el conjunt del territori com en les regions agrícoles, establertes per primera vegada en base a característiques comunes i de plantes típiques. Un mapa de colors plantejava la diversitat qualitativa i quantitativa dels conreus de cada lloc i de les masses de boscos i de prats en les gran zones muntanyoses.

En aquella *Geografia de Catalunya*, parlant ara sobre l'explotació forestal, Llobet conclouïa que el bosc i la seva valoració havien progressat mercès a una major cotització de la fusta, a unes comunicacions més fàcils i a un increment del consum de fusta. Això tenia unes clares conseqüències sobre el paisatge perquè alguns arbres i boscos eren atacats per l'home.

Respecte a la casa rural catalana discutia les tesis d'alguns autors segons les quals aquesta sorgia de la vil·la romana o les d'altres que les feien néixer el segle VIII. Conclouïa que la disposició interior no validava la hipòtesi de la procedència romana i que només l'estructura exterior recordava certes reproduccions d'alguns edificis romans. A través de molts plànols de masies que Llobet va elaborar, procedents de comarques i medis geogràfics diferents, va demostrar una estructura fonamental comuna a totes elles que s'anava modificant segons les condicions i les funcions de l'explotació econòmica i dels materials disponibles per a la construcció. Per a Llobet, la masia tenia una funció adaptada a l'economia, tot i que no negava que pogués existir un precedent constructiu arcaic (perquè les masies podien haver estat de planta baixa i molt més esteses, car de terreny no els en mancava, i en canvi la majoria creixien superposant un pis damunt l'altre). Sobre l'estudi de les masies, Oriol Riba, que l'havia acompanyat, ens comentava l'habilitat que Llobet tenia

per entrar-hi amb l'excusa de demanar un got d'aigua. Un cop a dins, podia fer les seves observacions.

També en aquesta Geografia de Catalunya fa un estudi de la indústria, fent-hi un repàs de la indústria catalana des del seu establiment al segle XVIII fins al seu moment.

Igualment en aquells anys, i seguint l'anàlisi geogràfica, Llobet va publicar en *Estudios Geográficos* un treball que intentava trobar les causes de la concentració de la indústria de vins escumosos espanyols gairebé de forma exclusiva en una comarca, i podríem dir que només en una localitat (Sant Sadurní d'Anoia i el Penedès). L'atenció del geògraf havia estat cridada pel fet que les possibilitats, l'existència de vinyes, eren presents en un àmbit geogràfic força ampli, però històricament només s'havien materialitzat en uns espais molt concrets. Per a ell, ni les condicions físiques ni la tradició vitivinícola del conjunt no ho explicaven prou; més aviat es tractava d'un cas que posava en relleu unes importants personalitats (Marc Mir, Manel Raventós, Pere Rovira, etc.) que van fer arrelar en aquella ciutat la indústria, aprofitant la conjuntura de la invasió de la fil·loxera. Posteriorment aquesta tècnica va ser molt imitada a les rodalies, estimulada pel mercat barceloní. Per a Llobet, això explicaria una concentració geogràfica tan concreta.²⁰¹

201. "La industria del vino espumoso español". *Estudios geográficos*, 77. 1959.

SOBRE GRANOLLERS

Lletraferit i granollerí, Salvador Llobet tingué un important anhel per millorar la cultura de la ciutat de Granollers. Figura entre el grup de gestors que formaren part d'una comissió que s'entrevistà amb l'alcaldia l'any 1932 per tal de fer les primeres gestions per bastir un museu local i comarcal a Granollers. Però no sembla que Llobet batallés massa en aquesta comissió, perquè no figura en el patronat que posteriorment es constituí. Més tard, l'any 1946, Llobet ja forma part d'aquest patronat, fent-hi les funcions de vocal d'història. Josep Estrada, que repeteix sistemàticament que fou Llobet qui l'inclinà envers l'arqueologia, hi figurava també com a vocal d'aquests afers; Antoni Jonch, també dirigit per Llobet envers la biologia, ocupava la Vocalia de Ciències Naturals. Pocs mesos després, Llobet passaria a ocupar la posició d'assessor d'arqueologia i delegat de l'associació, desplaçant Estrada a l'assessoria de prehistòria.

*“La Secció d'Arqueologia va tenir tanta activitat com representació. El doctor Salvador Llobet i, molt especialment, l'amic Josep Estrada han portat al llarg dels anys una tasca més o menys silenciosa però mai esblaimada. Les publicacions i notes de les seves constants recerques anaven donant constància de l'eficiència i continuïtat del treball i feien girar la mirada dels especialistes de Barcelona i de molts altres llocs cap a la nostra ciutat, esguardant el museu que ens presidia”, ha escrit Antoni Jonch sobre els anys posteriors.*²⁰²

202. Antoni Jonch: *Memòries del zoo*. Barcelona, Proa, 1995. Pàg. 138.

Salvador Llobet continuava essent una persona vinculada a la seva ciutat natal, especialment quan des del 20 de març de 1948 el Comissari de Zona del Servicio de Defensa del Patrimonio Artístico Nacional del Ministeri d'Educació Nacional li havia comunicat que, donades les seves condicions com a professor universitari i membre del CSIC, se'l nomenava delegat a Granollers de la Comissaria del Servei de Defensa,

*"(...) incumbiéndole la vigilancia de los monumentos histórico-artísticos, con todas las atribuciones que la ley ordena, rogando a todas las autoridades le presten la ayuda que necesite para el desempeño de su función."*²⁰³

De fet, Llobet feia calladament aquesta tasca ja des dels anys de joventut a través de l'Agrupació Excursionista de Granollers. En aquest sentit, l'any 1941 la ciutat de Granollers recuperava el *Llibre de Privilegis* i el *Llibre d'Ordinacions* que s'havien perdut quan l'any 1936 havien sortit de Granollers per anar a una exposició que se celebrava a Barcelona amb motiu del Congrés Jurídic Català. L'esclat de la guerra va fer que se'n perdés la pista fins que, a instància de Llobet, Ramon Barbany, aleshores regidor de Cultura de l'Ajuntament, va fer una gestió a la biblioteca del Col·legi d'Advocats de Barcelona, que va permetre recuperar peces tan preuades.²⁰⁴

En altres ocasions eren algunes persones o institucions de la comarca que el reclamaven, com quan la revista *Vallés* volgué celebrar el centenari de la mort de Jaume Balmes i va demanar articles d'opinió de diferents intel·lectuals vallesans. Llobet hi digué que com a sacerdot havia estat exemplar, com a home, admirable i com a científic, extraordinari. I recordava que el que més li havia interessat era el seu mètode, que creia adaptable a totes les disciplines: *"pensar mucho (...) Pensar, meditar, estudiar"*.²⁰⁵

Evidentment, millor lector de la biblioteca Francesc Tarafa en els seus primers anys, Llobet era el més adequat per presidir l'acte del seu vint-i-cinquè aniversari en 1951.²⁰⁶ Com tampoc no podia deixar de participar

203. Carta del 20 de març de 1948 del Comissari de Zona del Servicio de Defensa del Patrimonio Artístico Nacional. AFLL.

204. *Estilo*, 40. 1 de juny de 1941. Pàg. 2.

205. "Ante el centenario de la muerte de Jaime Balmes". *Revista del Vallés*, 405. 17 d'octubre de 1948. Pàg. 1.

206. *Revista del Vallés*, 27 d'octubre de 1951. Pàg. 4.

en els actes de l'Associació Cultural, a les sessions del Centre d'Estudis de la qual participà amb un total de deu ponències, entre elles la primera, del 14 de novembre de 1952. Aquesta n'és la relació:

- 14 de novembre de 1952: "De geografia agrària a la comarca del Maresme". Publicada a *Estudios Geográficos*.
- 11 d'abril de 1958: "El clima a Granollers". Publicat a *Miscel·lània Fontserè*, 1961.
- 3 de febrer de 1961: "Els viatges de Francisco de Zamora per Catalunya en el segle XVIII". Publicat a *Revista de Geografia* de la Universitat de Barcelona.
- 8 de juny de 1962: "Comentari a l'avantprojecte del polígon Font Verda".
- 26 de juny 1964: "El mercat setmanal de Granollers". Publicat per Editorial Alpina en el llibre *Granollers*.
- 22 de juny de 1970: "Noves aportacions a l'estudi geogràfic del Montseny", en què ja tracta el tema del periglacialisme. Publicat en *Periglaciària al Montseny*, VI Congrés d'Etudes Pyrénéennes, 1971.
- 15 d'octubre de 1973: "Els cursos d'aigua quaternaris del Vallès".
- 6 de juny de 1977: "Problemes genètics dels materials de peu de muntanya del Montseny". Publicat en *Revista de Geografia*, 1975, amb el títol "Materiales y depósitos periglaciares en el macizo del Montseny. Antecedentes y resultados".
- 12 de maig de 1980: "El suposat glaciaico pel Dr. Almera en el mapa geològic del Montseny i l'empremta d'oscil·lacions climàtiques, singularment a Samalús". Publicat en *Homenatge a Lluís Solé Sabarís*, amb el títol "Els dipòsits anomenats glaciaicos per Almera a Samalús i l'evolució del relleu en el quaternari." Barcelona 1981.
- 19 d'abril de 1982: "Geografia física de Granollers".²⁰⁷

Dins del Centre d'Estudis de l'Associació Cultural, Llobet hi figurà amb el carnet de soci número 1, i va ser el primer ponent del Centre. Pas-

207. Informació extreta de Josep Estrada i Garriga: "Salvador Llobet i el Centre d'Estudis de l'Associació Cultural de Granollers". *Lauro*, 3. Granollers, 1992. Pàg. 50-52.

sada l'arrencada, va ser un assidu a les sessions de l'entitat, i sempre tenia el detall d'avisar la Junta si no hi podia assistir. Fou aquí on institucionalitzà el costum de ser ell qui fes la primera pregunta al ponent. A més, tingué una àrdua lluita, que mai no va acabar de guanyar, per assolir que les sessions comencessin puntualment i que no acabessin massa tard. Llobet era un pou de ciència en les diferents conferències que hi féu, però qui no ho passava tan bé era l'arxiver del Centre, que mai no podia aconseguir una còpia escrita de les mateixes. Això no vol dir que Llobet no preparés les ponències, perquè ho feia per escrit (de fet, a l'arxiu familiar encara es conserven aquests apunts, que ens permeten recuperar moltes de les seves idees i activitats). Però una cosa era programar el que explicaria i una altra molt diferent escriure-ho.

L'any 1956 fa donació al Centre del plànol de la vila de Granollers de 1856 i de diferents obres seves. Un article de Josep Estrada, al número 3 de la revista *Lauro*, explica més les seves tasques en aquesta entitat.

Llobet era un personatge després, tot i que això no s'adigui massa amb la seva gasiveria, que ens sembla en general força mal entesa. En aquest aspecte, cal ressaltar el fet que l'any 1977, després de sentir la ponència de Josep Maria Ruera al Centre d'Estudis sobre l'obra musical *Empúries*, Llobet proposà d'editar-la i de fer una subscripció per assolir-ho. Persona despresa com pocs altres, Llobet encapçalà aquella subscripció amb una aportació que els informants qualifiquen de decisiva, i gestionà el repartiment del que els socis del Centre d'Estudis havien de pagar per contribuir-hi.

En el terreny de la geografia física, Llobet aprofità l'homenatge a Eduard Fontserè²⁰⁸ en ocasió del seu norantè aniversari per publicar un estudi del clima a Granollers. Cal remarcar que moltes dades de les que usà per fer aquest treball les havia obtingudes personalment amb els seus propis mesuraments. En el treball Llobet destacava la forta inversió de la temperatura hivernal en les nits encalmades. Segons Llobet, a Granollers hi ha 33 dies de zero o menys graus i 27 de zero a dos graus, que es considera gelada a nivell del sòl. Existeix una nebulositat abundant que fa que el cel es cobreixi una mitjana de 92 dies i 99 siguin semi-coberts, i posseeix més del 50% d'hores de sol eficaç, comparades amb les hores de sol possible.

208. "Observacions climàtiques a Granollers" en *Miscel·lània Fontserè*. Barcelona, 1961.

El 18 de juny de 1983 Llobet presentà el llibre sobre el geògraf nascut a Granollers *Emilio Huguet del Villar, 1871-1951*, de Jordi Martí, fet que ens interessa recordar perquè l'anècdota ens permet entendre millor com era el nostre biografiat. El geògraf Jordi Martí Henneberg ens recorda que estava fent una curta al·locució sobre el seu llibre quan Llobet l'interrompé perquè considerava que ja havia parlat prou sobre el tema i era hora d'anar plegant.²⁰⁹ Però la jugada més desagradable, en aquest sentit, segurament fou la tempesta que va patir Josep Gordi, que estava a la taula en representació de l'equip del Museu de Granollers que acabava de publicar *La població i el poblament al Vallès Oriental* (1989). Aquest equip havia demanat a Llobet de fer-ne la presentació i, en contra del que es podia esperar, Llobet es dedicà a parlar de les poques virtuts de l'obra, arribant fins i tot a dubtar que allò fos un treball de geografia.²¹⁰ De fet, la polèmica és vella i es referia a la utilització desmesurada de mètodes matemàtics en el món de les ciències socials. Llobet no hi creia i considerava que el matrimoni entre la geografia i la matemàtica havia de ser passatger. L'any 1986 ho deixava ben clar:

*“Per a mi, la geografia actual té una mica, és una opinió personal, de defecte... d'excés d'estadístiques. L'estadística és molt interessant, però com estadística ja tinc l'anuari estadístic. Una vegada un alumne meu, l'any 1942, a la universitat em va dir que el llibre de Paluzie, era un llibre de geografia universal, que era un llibre molt bo perquè hi havia de tot, i tenia moltes estadístiques, sobretot d'Espanya. Li vaig contestar “miri, escolti, encara hi ha més estadístiques a l'anuari estadístic d'Espanya, per tant, el llibre més bo de geografia per vostè deurà ser l'anuari estadístic d'Espanya”. La gran massa de dades que tenim, gràcies a Déu, doncs, fa que perdem una mica de vista les causes. Per mi, els efectes sempre poden tenir una causa, i la causalitat en geografia... per què passen les coses? No pas perquè sí.”*²¹¹

Ara entendreu millor allò que Montserrat Ponsa, per posar un exemple, no s'estigué d'escriure per afirmar que era “tossut, treballador, incòmo-

209. Comunicació personal.

210. *Revista del Vallès*, 729. 10 de novembre de 1990. Pàg. 56.

211. “Salvador Llobet i la geografia catalana”. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 30. Barcelona, 1991. Pàg. 17.

de per a molts, per la claredat en dir les coses pel seu nom".²¹² Potser amb tot això ens hem allunyat una mica del nostre fil argumental que, recordem-ho, passava per la dedicació de Llobet a la vida local i comarcal, però no hi fa res, perquè així anem preparant el terreny d'allò que direm en el capítol dedicat al seu caràcter.

L'any 1959, Acció Catòlica de la ciutat demanava l'opinió de diferents pensadors sobre la cultura a Granollers, i Llobet hi deia la seva. Per a ell calia que es difongués entre el major nombre de persones possible, perquè encara ho era poc. Considerava que calia més assistència a les escoles especials, a les biblioteques, conferències, i "*assiduitat en les bones lectures*" per tal d'aprofundir els temes fugint de la superficialitat:

"No és imprescindible estudiar moltes matèries, ni llegir molts llibres; poden ser pocs, però bons i ben meditats. Sobretot, ben meditats".

*"Convé sentir la il·lusió de posseir una cultura i estudiar per ella mateixa, sense preocupar-se massa dels profits immediats. Ni per a preocupar-se precisament de l'ostentació pedant de la cultura libresca per a lluir-la com un vestit nou."*²¹³

Llobet hi afirmava que la conseqüència de la difusió de la cultura era la selecció natural de les millors intel·ligències. I no pogué estar-se de recordar Balmes i el seu consell de pensar, de passar de la divulgació a la pura especulació intel·lectual. No ens estranyarà, doncs, que quan un any, per la Festa Major, li demanaren què en pensava, afirmés que aquesta tenia una cara i una creu. La creu era el ball i la disbauxa, allò que per a l'altra gent era precisament la festa major, i la cara les seves manifestacions més jocfloralesques.²¹⁴ Això era per a ell la festa major. Sabem també que Llobet deixà d'anar a les excursions de final de curs amb els seus companys de l'institut de Granollers a partir del moment en què passaren de ser sortides culturals, d'estudi, a ser únicament sortides d'esbarjo. Nogensmenys Llobet es queixava sovint de la gent que pretenia demostrar saber molt i de tot, especialment en termes geogràfics, uns temes que a ell, tot i la dedicació esmerçada, se li feien encara difícilment comprensibles. I després venia el viu que ho volia saber tot... Això treia Llobet de polleguera en moltes ocasions.

212. Montserrat Ponsa: "Salvador Llobet de guixaire a catedràtic". Op. cit.

213. "Consulta para un diagnóstico". Granollers, *Acción Católica*, Festa Major de 1959.

214. "Cara i creu de la Festa Major". *El Vallés*, núm. 1124. 22 d'agost de 1963.

DE NOU LA UNIVERSITAT I ELS DARRERS ANYS AL CSIC

El dia 25 de novembre de 1961 Lluís Solé i Sabarís signava una proposta perquè Llobet passés de ser col·laborador científic a investigador en la secció de Barcelona de l'Institut Juan Sebastián Elcano de Geografia. Els motius al·legats eren el valor i la importància dels seus treballs, la seva provada capacitat i el fet que des que havia estat nomenat col·laborador havien transcorregut set anys. De Llobet deia que

*“Su vocación, dedicación y continuidad en las tareas investigadoras se han demostrado en todo momento y su aptitud científica tanto en los trabajos personales como en la dirección de otros trabajos geográficos en la Sección de Barcelona del Instituto J. S. Elcano de Geografía, han sido puestos continuamente de manifiesto. Los trabajos efectuados y publicados en el transcurso de su misión colaboradora demuestran plena capacidad para investigar con iniciativa propia y por tanto la madurez intelectual necesaria.”*²¹⁵

A resultes d'aquesta gestió, el mes de gener de 1962 José María Albarreda, com a secretari general del CSIC, demanava a Llobet una memòria de la feina que aquest havia fet durant el temps en què havia estat col·laborador del l'Institut Elcano i una relació dels treballs d'investigació duts a terme, per tal de proveir una plaça d'investigador científic en ciències geogràfiques per al Patronat Diego de Saavedra.

215. Proposició de Solé i Sabarís, del 25 de novembre de 1961, perquè Llobet canviï d'estatus dins del CSIC. AFLL.

Més endavant, una carta datada el 13 de febrer de 1962, a Madrid (possiblement deguda a la mà de Llopis), felicita Salvador Llobet per haver passat a la categoria d'investigador. En ella se l'informa que en una reunió que es va tenir a Madrid s'havien fet grans elogis d'ell, per la seva feina d'investigador, alhora que es va lamentar que no estigués més en contacte amb els dirigents geogràfics de Madrid, especialment amb Amando Melón i amb Manuel Terán. L'autor de la carta diu que particularment D. Amando li havia reiterat la necessitat que Llobet anés a Madrid i que parlés amb ell. *"Creo que te conviene mucho hacerlo y que podrías tomar como excusa aconsejarte con él acerca de tus posibilidades universitarias"*.²¹⁶ Com veiem, el tema de la seva precària situació a la universitat segueix sense solució.

Perquè no hem d'oblidar que Llobet, de moment, continua sense càtedra ni plaça fixa a la universitat. El mateix que li envià la carta comenta la seva sorpresa davant del fet que Llobet no es presentés a les darreres oposicions, perquè fent això perdia oportunitats inútilment:

*"No te olvides Salvador que todos tenemos nuestro amor propio pero que debemos transgredirlo muchas veces si queremos ser eficaces en nuestro trabajo. Espero que Solé te hable también de esto, pero lo más importante a mi modo de ver es la conversación privada que tuve con D. Amando."*²¹⁷

De fet, potser caldria anotar que D. Amando era Amando Melón y Ruíz de Gordejuela, catedràtic a la universitat de Valladolid i que havia presidit el tribunal que el féu passar a la categoria d'investigador dins del CSIC.

La resposta al comportament "estrany" de Llobet envers les oposicions la trobem en una carta del 15 de maig de 1962 a Amando Melón en què Llobet deia que ell ja no podia anar a unes oposicions en què tot depengués d'uns exercicis més o menys brillants *"(generalmente menos por ser míos)"* sense que hi comptés tant la formació, la vocació, l'entusiasme, les dificultats d'una *"vida lluitadora per ascendir uns graons d'un humil obrer que surt de l'escola als onze anys d'edat per anar a treballar"*.²¹⁸

216. Carta del 13 de febrer de 1962. No hem pogut esbrinar-ne l'autor. AFLL.

217. Carta del 13 de febrer de 1962. Autor desconegut. AFLL.

218. Carta de Salvador Llobet a Amando Melón, 15 de maig de 1962. AFLL.

A més, Llobet compta amb una família nombrosa, fet que li fa difícil sortir de Barcelona. Passats els cinquanta tampoc no és moment d'anar rodant per les universitats espanyoles fins assolir tornar a Barcelona, diu Llobet a Amando Melón. És per això que no havia assistit a les darreres convocatòries d'oposicions. Però, a més a més, el trauma d'aquell primer intent va ser tan fort que encara li feia mal:

"Mis oposiciones anteriores me han dado un complejo de tristeza y amargura que se renueva constantemente en el momento que pienso o hablo de ellas". Llobet s'acomiada agraint el seu interès i dient que *"Ya sólo se encuentra [Llobet] bien en casa, en Cataluña, procurando recordar poco la ciudad de Madrid, ciudad de oposiciones, de fracasos y amarguras para mí."*²¹⁹

El mateix es desprèn d'una carta a Llopis Lladó del 27 de maig de 1962:

*"(...) a mi ja la il·lusió que havia tingut d'ésser catedràtic, me la feren passar amargament, no m'abellix ni em diu res la necessitat d'haver d'absentar-me de Catalunya i de fer castellans els meus fills. Penso que encara puc fer un servei al meu país, sense pujar en l'escalafó de catedràtics, i fent la guàrdia a Catalunya, encara que pugui restar-ne perjudicat monetàriament."*²²⁰

En aquesta nova missiva, Salvador Llobet repeteix que ja li ha passat el temps de seguir provant sort en les oposicions. Llobet recorda l'estima que sent per Llopis i li diu que recordi un tema recurrent en aquests moments de baixa moral: que als onze anys el varen treure del col·legi i que després la seva lluita havia estat per obtenir un lloc universitari, però que *"arriba un moment que et quedes cansat, desanimat i abatut."* No cal pas afegir-hi res més.

Però, finalment, Salvador Llobet i Reverter, després de molts anys de lluita, havia d'aconseguir ser catedràtic, i endemés a Barcelona. Però això no seria fins a l'any 1974, quan tot just n'hi mancaven tres per jubilar-se (fet que succeí el mes de novembre de 1977, quan feia seixanta-nou anys). Però abans calia que passés per ser professor adjunt.

219. Carta de Salvador Llobet a Amando Melón, 15 de maig de 1962. AFLL.

220. Carta de Salvador Llobet a Noel Llopis, 27 de maig de 1962. AFLL.

L'any 1964 Llobet demanava permís per poder explicar geografia general a la Facultat de Filosofia i Lletres durant el curs 1964-1965.²²¹ Per un escrit posterior sabem que ell no tenia gaire interès a fer aquesta assignatura, però algú des de la universitat li ho havia demanat. També el curs 1965-1966 exercia com a professor encarregat de curs de l'especialitat d'història. Quan el 1966 Joan Vilà-Valentí (que havia estat alumne de Llobet i que finalment, després d'uns quants anys exercint a Múrcia, anava a reorganitzar els estudis geogràfics a la Universitat de Barcelona) comptarà amb ell, la seva relació amb la universitat es farà més estreta i passarà a formar part de l'equip pedagògic i investigador del Departament de Geografia. Llobet, després del fracàs de les oposicions de 1949²²² havia renunciat, o gairebé, a ingressar a la universitat. En un primer moment no volgué escoltar la crida de Vilà i aquest, per assolir que entrés a formar part del cos de professorat universitari, va haver de recórrer a la intervenció de Solé i Sabarís. El respecte que Llobet sentia pel seu mestre va ser més gran que el mal record que podia guardar de l'acadèmia, i finalment es decidí a prendre més responsabilitats a la universitat. Entre altres raons, a banda de la seva resistència llobetiana, podem pensar que l'ingrés definitiu i a temps complet a la universitat havia de representar per a ell una pèrdua econòmica i sobretot una pèrdua de la llibertat que tenia al CSIC per tal de dirigir el seu propi treball, sense haver de justificar hora per hora el que estava fent. Aquelles oposicions de 1949 ens deixen veure un fet que els qui el tractaren dins de la universitat han deixat molt clar: la seva incapacitat i la poca importància que donava a la preparació d'aquests exercicis acadèmics. Per a Llobet preparar unes oposicions era una manera de perdre el temps, i sembla força clar que mai no hi va voler dedicar ni temps ni esforços. És per això que altres, amb currículums menys brillants, guanyaven les càtedres abans que ell. Tanmateix, cal tenir en compte que Llobet tenia una edat molt major que la majoria d'opositors, amb el que això podia voler implicar de disminució de capacitat retentiva. D'altra banda cal deixar patent la incapacitat de Llobet per estructurar un exercici acadèmic com ara les oposicions i fins i tot les mateixes classes. Salvador Llobet, tot i el seu delit pedagògic, mai no va

221. Instància al secretari general del CSIC del 3 de juny de 1964.

222. Al qual sembla que se n'ha d'afegir un de semblant de 1954.

ser un mestre brillant, si ho mirem des del punt de vista de l'estructura del que explicava. Això no obsta perquè fos el primer professor de geografia de la universitat que s'endugués els seus alumnes d'excursió, fins i tot fora de jornades lectives, o que fos el primer a utilitzar mitjans audiovisuals, fonamentalment diapositives, en les seves explicacions. Això salvava les classes de Llobet. La passió que sentia per allò que explicava, que era capaç de transmetre-la a qui tenia el més mínim interès pel tema, junt al fet de saber exactament de què estava parlant cobrien aquestes mancances d'estructuració en el seu discurs. Llobet, com es veu en els apunts que es guarden de les seves conferències, mai no escrivia el que havia de dir, sinó que feia una llista ordenada dels punts que li interessava tractar i els anava descabdellant al pas de la xerrada. Evidentment, això no ajudava la seva finalitat pedagògica. Molt difícilment Llobet escrivia els textos de les seves conferències. Quan al Centre d'Estudis de Granollers li demanaven el text de les ponències que presentava, els deia que no feia falta, que allò mateix algun dia es publicaria en una revista especialitzada. Quan escrivíem tot això encara no havíem llegit l'entrevista que li feren uns quants nens i nenes de l'escola Salvador Llobet i en la qual el ja vell mestre admetia que *"Ensenyar no m'agrada, però m'agrada tant la geografia que em plau molt ensenyar allò que sé i m'agrada"*.²²³ Era per aquest motiu que havia preferit dedicar-se a l'ensenyament universitari, tot i que quan tornà de París sembla ser que estigué temptat d'estudiar magisteri. Aquesta idea ens l'ha confirmada la seva companya de feina Maria Gaja, segons la qual Llobet hauria volgut estudiar magisteri i no hauria aprovat algun examen (podria ser la prova d'accés). Llobet mateix hauria comentat en alguna ocasió que, per sort, l'havien suspès. En general, quan es tractava de qüestions pedagògiques, Llobet sempre enviava els seus fills a parlar amb l'amic Alexandre Pinyol que, cap visible de l'escoltisme català, hem de suposar que hi estava més avesat que el mateix Llobet.

Alguns dels seus alumnes avantatjats han escrit que era difícil de prendre apunts de les seves explicacions universitàries, però Llobet es defensava dient que les descripcions, les enumeracions i la literatura les podien trobar en els manuals. Va ser, cal reconèixer-ho, un professor autoritari;

223. *Història de la nostra escola*. Exemplar mecanografiat, consultable a l'Hemeroteca Josep Móra de Granollers.

però també va ser el professor que els anys seixanta va impedir l'entrada de la policia en una aula on estava fent classe i que va ser capaç de demanar als dos *socials* que *assistien* a les seves classes que, si no estaven matriculats, fessin el favor de sortir de l'aula... Pocs professors s'hagueren atrevit a ser tan radicals en aquells anys d'innominable record.

Durant uns pocs anys, Llobet compaginà la universitat amb el CSIC, esperant una excedència d'aquest segon. Per si fos poc, a més de les feines normals, actuant com a secretari de la secció de Barcelona de l'Institut Elcano, li va tocar ser l'ànima d'un col·loqui sobre la immigració organitzat pel CSIC. En un article publicat en *El Correo Catalán* del 28 d'abril de 1965 explica el seu pensament sobre aquesta matèria.

I a més de les feines, vindran les polèmiques. L'any 1967 és un altre any especialment polèmic per a Salvador Llobet. En primer lloc, el llibre *Las Tierras de España* de S. Sobrequés i S. Llobet, tot i que s'adaptava al pla d'estudis de 1957, presentava la particularitat que els autors havien discrepat en varis punts del qüestionari oficial i varen sostenir el seu criteri de donar preferència a les regions històriques sobre les físiques, "*cuando venían avaladas por un sentido moderno de conexión humana y económica*".²²⁴ És per això que havien inclòs Lleida i Alaba en les seves regions (Catalunya i el País Basc respectivament). Si bé en principi es va denegar el permís per difondre l'obra com a llibre de text, poc després –previ un diàleg epistolar entre el director científic de l'editorial Teide, Jaume Vicens i Vives, i el ponent de la Comissió Dictaminadora de Textos– va ser aprovat sense modificacions el 2 d'octubre de 1957. Quan, més tard, es va editar *España Geográfica* de Vicens i Sobrequés en substitució del text anterior, també va ser aprovat. Un cop passades deu edicions entre ambdós llibres, es feia clar que era un dels títols que els mestres triaven per fer les seves classes, fet que d'alguna manera podia interpretar-se com que el professorat acceptava els principis geogràfics que en ell es contien. El problema, en definitiva, radicava en el fet que el que els autors proposaven s'apartava del que deien les ordres ministerials, tot i que el Ministeri havia aprovat el llibre en qüestió.

En el fons, en una carta a *La Vanguardia*, Pau Vila²²⁵ explicava el que

224. Carta de Frederic Rahola de Espona, com a director-gerent de Teide, SA. *La Vanguardia*, 31 de gener de 1967.

225. Pau Vila: carta apareguda en *La Vanguardia* del 31 de gener de 1967.

havia passat: el tema era que algunes persones volien fer una regió que s'hauria d'anomenar "Bajo Ebro", a la qual pertanyeria Lleida pel fet de ser part de la conca d'aquest riu. Per contra, el criteri humà postulava que Lleida, per la seva economia, llengua, història, etc., formava part de la regió catalana.

En el mateix número del mateix diari, una altra carta d'A. Compte²²⁶ corroborava que era això el que succeïa i exposava que darrerament havien aparegut diferents manuals de geografia d'Espanya que separaven la província de Lleida de la resta de Catalunya i que la incloïen en la regió de la Vall de l'Ebre. Segons ell, que era catedràtic d'ensenyament mitjà i que havia escrit manuals de geografia, els autors havien de respectar un qüestionari oficial, i el que en aquells anys regia la geografia d'Espanya per al batxillerat estipulava la inclusió de Lleida dins de la Vall de l'Ebre i la seva separació de la regió catalano-mediterrània.

Compte no hi estava d'acord i ho havia defensat en diferents reunions amb la Inspecció d'Ensenyament Mitjà, perquè creia que el resultat pràctic era que els alumnes acabaven creient que Catalunya només tenia tres províncies. Més endavant, en el moment de fer un nou text de la seva *Geografía de España* va incloure pel seu compte la província de Lleida a la regió catalana, especialment quan ja hi havia altres obres que així ho feien. El cas és que aquesta novetat li va ser denegada. Però el tema era encara més esquizofrènic, si això pot ser, perquè en una altra obra del mateix autor sí que se li havia permès d'incloure Lleida dins de la regió catalana.

A banda de la polèmica, Llobet l'octubre de 1967 prenia possessió del càrrec de professor agregat de Geografia d'Espanya a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona. José Manuel Casas Torres ha escrit sobre aquest tema que

*"(...) en aquesta ocasió Llobet no va opositar, el coneixíem i admiràvem tots els geògrafs espanyols i molts col·legues d'altres països. L'oposició -com també va passar amb el cas de Manuel de Terán- va ser un simple tràmit, el reconeixement unànime d'uns mèrits tan àmpliament i reiteradament acreditats. Salvador Llobet no hi va tenir cap contrincant."*²²⁷

226. Carta apareguda en *La Vanguardia* del 31 de gener de 1967.

227. José Manuel Casas Torres: "Algunes notes sobre Salvador Llobet i la història de la geografia espanyola del seu temps". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 32. Pàg. 18.

Finalment havia aprovat unes oposicions, encara que només fossin a agregat, però cal matisar que en aquell moment aquest tipus de relació amb la universitat era només una maniobra per estalviar recursos tot creant una categoria de professorat menys remunerada. Aquest procés de vinculació a la universitat va condicionar el seu abandonament del CSIC. Des de l'any 1969, Llobet adquireix la dedicació exclusiva a aquesta feina. Això el va obligar a demanar una excedència de l'Institut Elcano, on projectava, dirigia i realitzava programes d'investigació, responsabilitzant-se dels resultats i de la labor del seu equip. El mateix succeí a l'institut de Granollers.

L'any 1962 Llobet encara dirigia, dins de l'Institut Juan Sebastián Elcano, les sessions científiques que es desenvolupaven setmanalment i els treballs dels becaris. També hi assessorava diferents estudiosos de geografia que volien dur a terme investigacions, com per exemple els professors de l'Institut Laboral de Valls o els becaris estrangers que des de Tolosa, París o Montpeller havien vingut a treballar sobre temes catalans. Per una memòria d'aquells anys que es guarda a l'arxiu familiar sabem que Salvador Llobet presentava un pla d'estudi basat en l'existència en moltes comarques catalanes d'un tipus de parcel·les agràries que en la seva forma semblaven cadòtiques i desconnectades de les formes de relleu, però que considerava que s'havien fossilitzat en els seus límits, conservant les dimensions originals a causa d'un marge que les limitava gairebé totes. L'examen del dibuix parcel·lari demostrava que en realitat eren parcel·les formades a partir d'altres més primitives, on les feines del camp feien baixar la terra per un suau pendent cap a la part baixa del terreny. D'aquesta manera, a mesura que anaven passant els anys i els segles, s'accentuava l'alçada del marge. Els resultats d'aquest estudi que Llobet dugué a terme es recullen en publicacions relativament menors del seu currículum.

També en aquells dies, amb els becaris de l'IJSE, realitza un curs de pràctiques en els municipis de Mollet del Vallès, Sant Fost de Campsenelles i Martorelles. Aquests pobles tenien plantejats importants problemes industrials i agraris, perquè hi coincidien necessitats industrials en les planes mentre a la zona muntanyosa de la Serralada Litoral es desenvolupava un poblament de temporada estiuenca (nodrit de gent de Barcelona i de Badalona fonamentalment). El tema era que la descentralització de la indústria barcelonina amenaçava ja d'estendre's sobre els pobles de la rodalia, amb el que això suposava de canvi en el mode de vida de la gent.

Els darrers anys de Llobet a l'Institut Elcano vénen marcats pels seus estudis sobre les Guillerries. Amb aquest treball Llobet es proposava conèixer perquè el Ter es va haver d'internar en un massís muntanyós (Les Guillerries) en comptes de seguir cap al sud, com a primera vista i en principi el terreny feia pensar que ho havia de fer. Per respondre aquesta pregunta, Llobet va fer un mapa inèdit de les terrasses fluvials del riu, indicant els nivells d'erosió i estudiant els materials que es troben a la sortida de les Guillerries, que es creien quaternaris i que Llobet demostrà que són pliocens.

En segon lloc, Llobet va fer un mapa geològic del massís, perquè els mapes que hi havia publicats només recollien una part del Collsacabra, fet que l'obligà a recórrer de nou personalment el terreny. També va estudiar les terrasses dels rius menors i va dibuixar els perfils de les mateixes.

En tercer lloc, havia treballat en arxius municipals, especialment en els de Santa Maria de Corcó, Vilanova de Sau i Osor, recopilant notes cadastrals des del segle XVIII. A més havia fet moltes fotografies i diapositives per il·lustrar conferències, per publicar o per permetre acompanyar el seu estudi perquè "*esta región montañosa no es de fácil acceso, sobre todo en invierno*".²²⁸ Tot això era el que ell reportava en la seva memòria de l'any 1964. Una bona dosi de treball, perquè el sis de novembre Rafael Gómez signa un rebut de l'obra *El medio y la vida en les Guillerries-Collsacabra* de Salvador Llobet. Segons la carta que l'acompanya, es tractava d'un treball d'investigació fet durant el segon quadrimestre de 1964 del qual no sabem gairebé res.

En la memòria de 1965, Llobet hi consigna l'elaboració d'un mapa de vegetació de les Guillerries-Collsacabra, a més d'un mapa morfològic, del treball en diferents arxius municipals (Santa Maria de Corcó, Pruit-Rupit, Tavertet, Sant Sadurní d'Osormort, Espinelves, Sant Martí Sescorts), estudiant-hi els fogatges antics, documentació estadística i notícies de caràcter agrari. Destaca especialment el seu treball sobre alternança de conreus, produccions, collites, etc., a la masia el Tortadés, amb dades que es remunten al segle XVII.

Seguint el treball sobre el Ter de l'any anterior, se li havia encomanat de continuar l'estudi de la resta del riu, des del naixement fins a la desem-

228. Memòria de Salvador Llobet de l'any 1964, datada el 7 de desembre de 1964. Còpia de l'AFL.

bocadura. Llobet hi va establir un total de vuit terrasses, a més del llit d'inundació, fixant-ne les diferents alçades. Aquestes terrasses desapareixen gairebé per complet a la sortida de les Guillerries i queden submergides abans d'arribar al Mediterrani, recobertes totes pel llit d'inundació actual i per l'última terrassa.

Com ja hem dit, també va estar treballant en l'organització i direcció del col·loqui "La immigració a l'àrea de Barcelona" celebrat per la delegació del CSIC a la ciutat, per tal de commemorar el XXV aniversari de la delegació de Barcelona. Col·laborà així mateix en l'excursió commemorativa d'aquest aniversari, a més de dedicar-se a reelaborar i corregir els treballs presentats en el col·loqui per publicar-los posteriorment.²²⁹

Per a 1965, Llobet proposava dur a terme la redacció de tres-centes pàgines de l'estudi de la comarca de les Guillerries-Collsabra, amb el corresponent estudi geològic, geomorfològic, climàtic, de vegetació, poblament, geografia agrària, explotació forestal, energia hidroelèctrica i abastament d'aigües a Barcelona, sense oblidar les possibilitats turístiques de la zona.²³⁰ Aquest seria el mateix pla que presentaria l'any 1967, perquè, segons la memòria corresponent, Llobet no havia pogut acabar el treball que tenia previst a causa que estava preparant les oposicions a professor agregat de geografia d'Espanya a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona. Amb tot, havia recollit totes les dades necessàries per fer-lo, especialment les climàtiques i estadístiques, en haver treballat els arxius que mancaven (Susqueda, Sant Hilari Sacalm, Anglès, Sellera de Ter, Amer i Cladells). Segons Llobet, el treball s'hauria d'acabar quan passessin les oposicions, independentment del seu resultat; perquè, tot i haver començat a redactar-lo, el treball va ser interromput per la convocatòria de les oposicions "*a la que mis jefes han creído y me han aconsejado me debía presentar.*"²³¹

A partir d'aquest moment, Llobet bascula vers la universitat i deixa una mica de banda el CSIC. Oficialment, no fou fins a 1971 que Salvador

229. *Memòria curs 1965* que Llobet dirigeix a l'IJSE, 21 d'octubre de 1965.

230. Pla de treball de Salvador Llobet per a l'any 1966, signat el 12 de novembre de 1965 i enviat al CSIC. Còpia de l'AFL. Es el mateix que presentarà per a 1967.

231. Memòria del curs 1966 redactada per Salvador Llobet, signada el 26 de desembre de 1966. AFL.

Llobet rebé permís del consell executiu del CSIC per a l'excedència, això sí, amb efectes des de l'1 de setembre de 1967. Essent ja professor agregat de la Universitat de Barcelona, Llobet entrà a formar part del consell de redacció de la *Revista de Geografia*, publicació del Departament de Geografia de la mateixa universitat, fundada i dirigida per Joan Vilà-Valentí.

En la memòria²³² del curs 1969-70, feta amb l'objectiu de justificar la dedicació exclusiva a la universitat, Llobet explica que ha impartit classes teòriques de tres assignatures, a més de les classes pràctiques. També ha dut a terme excursions d'un dia, que si bé en principi havien de ser cinc per assignatura, pel territori provincial i com a exemple de tot el que presenta la nostra geografia, els aldarulls estudiantils d'aquell curs i el tancament de la Universitat de Barcelona durant uns dies no van permetre fer totes les excursions programades, sinó només tretze. Totes elles es feren en dies festius per no destorbar les altres classes, i tot i ser voluntàries, l'assistència va ser sobre el 70% dels alumnes, segons la memòria. Fins i tot en alguns casos, aquestes sortides suposaren problemes per a les famílies d'alguns estudiants que tenien aquestes responsabilitats i això motivà que a vegades als estudiants s'unissin els seus marits o esposes, i fins i tot altres membres de la unitat familiar. La memòria ens parla d'un Llobet atrafegat fent de tutor dins de la llicenciatura de geografia, actuant també en els tribunals de tesis de llicenciatura i de doctorat, a més dels preuniversitaris, a banda de les moltes reunions pròpies de la feina universitària (sense oblidar que feia excursions amb professors estrangers que havien visitat Barcelona, per ensenyar-los els principals fets geogràfics de la regió).

I no podem desconèixer que simultàniament feia el treball de camp per estudiar l'acció periglacial al Montseny, "*fenómeno desconocido hasta ahora, descubierto por el que suscribe y primer trabajo monográfico que sobre este aspecto se realiza en España*".²³³ A més feia conferències a manta en diferents llocs, sense perdre de vista totes les seves publicacions. A la memòria hi afegeix un quadre horari en què explica que dedica cinquanta-dues hores setmanals a la feina docent: classes teòriques i pràctiques, excursions pràctiques d'una durada de dotze hores cadascuna, excursions

232. Memòria per justificar la dedicació exclusiva del curs 1969-1970, datada el 14 de setembre de 1970. AFLL.

233. Memòria per justificar la dedicació exclusiva del curs 1969-1970. Op. cit.

personals d'investigació durant el curs, reunions amb professors, tutories d'alumnes i consultes, preparació de classes i programes, altres atencions al Departament...

Per acabar-ho d'adobar, el febrer de 1973 Llobet va ser designat Coordinador d'Estudis dels cursos tipus A de Pedralbes per a l'any acadèmic 1972-73. Potser ara ja havia passat a ser un recurs universitari suprautilitzat! Conten alguns estudiants d'aleshores que s'havia arribat a fer la broma d'anar a la facultat i de preguntar pel doctor *Pasasierras*, en referència al lloc on havia nascut. La resposta del personal universitari era que allà no hi havia cap doctor que respongués a aquell nom, amb el consegüent somriure sorneguer dels joves "brètols".

Seguint la seva carrera universitària, Llobet rep una carta del seu amic Pierre Deffontaines de l'11 de juliol de 1974 en què el felicita perquè finalment ha estat nomenat catedràtic. N'està molt content i el felicita cordialment.

"Jo he assistit a tota l'evolució de la vostra carrera geogràfica i és junts que hem fet les primeres excursions geogràfiques fins i tot malgrat les [il·legible, context: els impediments] de la policia!",²³⁴ li recorda.

També Àngel Abascal, del CSIC, el felicitava dient que aquesta càtedra

*"Supone una culminación muy larga y dolorosa... pero al fin es una satisfacción ganada a pulso y sin hipotecas de clase alguna, cosa que todos no pueden decir, por las muestras."*²³⁵

234. Carta de Pierre Deffontaines a Llobet, 11 de juliol de 1974. AFLL.

235. Carta de l'1 de juliol de 1974. AFLL.

ELS DARRERS ANYS

Si Llobet no havia parat de treballar, ara potser ho faria menys que mai. L'any 1971 comença a veure la producció del Llobet geomorfològic sobre un suposat sistema periglacial al Montseny, un tema que obrí un nou camp de debat i de recerca sobre el massís i que canvià radicalment la representació geomorfològica del lloc.

Pocs anys varen passar entre l'aconseguint de la càtedra i la jubilació del doctor Llobet. Quan Llobet es va jubilar, la universitat li volia atorgar la Medalla de Plata de la Universitat, un costum recentment incorporat a aquella institució. L'acte s'havia de dur a terme durant la inauguració del curs 1978-1979 al Paraninfo de la Universitat de Barcelona i era un reconeixement de la tasca feta. La carta del rector Antoni Badia i Margarit acabava dient

*“Et prego, doncs, que tinguis la bondat d'assistir a l'acte esmentat, i et prego, ensems, que no hi vegis un signe de comiat, sinó el de l'agraïment i de la perseverança.”*²³⁶

Coneixent el caràcter i la manera de ser del nostre biografiat, es veu clarament que el rector Badia ja suposava el que podia passar! El dia següent Llobet li escrivia, tutejant-lo, agraint la distinció, però hi afegia:

“(...) ha estat norma meua de tota la vida no acceptar homenatges, encara que siguin, com no hi ha dubte, amb la millor bona fe.”

*“Penso que la satisfacció del deure acomplert és el millor homenatge que puc tenir i en aquest sentit he fet tot el que he pogut per desvetllar l'amor a la nostra ciència i crear deixebles que segueixin endavant el meu camí, naturalment millorant-lo, perquè al seu torn creïn altres deixebles, i així progressaran els nostres coneixements científics.”*²³⁷

I acabava amb una premonició i alhora un record de tots els anys passats:

*“La meua absència al Paranimf, no serà doncs una descortesia, sinó una coherència amb la meua manera de pensar i l'acompliment del meu desig de sortir de la Universitat sense fer remor, passant desapercebut, humanament, de la mateixa manera que hi vaig entrar.”*²³⁸

Llobet, com ja es pot suposar a partir de les seves paraules, no va assistir a l'acte de comiat de la vida activa a la universitat. Però sí que va ser homenatjat, perquè un grup de professors, mig d'amagat, editaren l'obra *Aportacions* i li'n feren lliurament, el 15 de setembre de 1979, en el transcurs d'un dinar a Santa Fe del Montseny.

En aquest volum d'homenatge a Salvador Llobet i Reverter, publicat amb motiu de la seva jubilació pel Departament de Geografia de la Universitat de Barcelona, es recullen vint-i-un treballs fets per diferents professors del mateix departament. Joan Vilà-Valentí hi escrivia una presentació en què deia que el doctor Llobet havia estat a la Facultat de Filosofia i Lletres, els anys 1945-50, l'únic representant d'una geografia moderna, enemiga del memorisme, de l'historicisme retòric i de les actituds llibresques, una geografia abocada al contacte directe amb el medi i la vida.

*“Poc amic d'abstraccions, les explicacions del Dr. Llobet aconsegueixen un alt nivell d'eficàcia al llarg de les excursions. Era capaç de moure i de commoure, tot trescant per cingles i carenes, dotzenes i dotzenes d'estudiants.”*²³⁹

Però ni jubilat, Llobet no podia ni volia descansar: l'any 1985, Salvador Llobet era nomenat membre del Patronat del Museu de Granollers (a

237. Resposta de Llobet a Badia, carta del 29 de novembre de 1978.

238. Resposta de Llobet a Badia, carta del 29 de novembre de 1978.

239. Joan Vilà-Valentí: “Presentació i ofrena”. *Aportacions en homenatge al geògraf Salvador Llobet*. Universitat de Barcelona, Departament de Geografia, 1979.

la mateixa hora que també ho era Joan Corbera) com a ciutadans que pels seus estudis o activitats museístiques, artístiques, arqueològiques, de recerca històrica o científica o per la seva dedicació a activitats culturals s'havien destacat.²⁴⁰ Nomenament que era una distinció i alhora una nova feina, potser no massa feixuga. També el mateix any, la Junta Directiva de l'Agrupació Excursionista de Granollers acordà concedir-li la seva Placa d'Honor en reconeixement de tota la seva vida al servei de l'excursionisme, de l'entitat i de la seva ciutat. Llobet, potser ara més que mai es mostrarà incansable. Era, com sempre havia estat, un home que "ho portava tot", fins al punt de no deixar que els altres es preocupessin per alguns temes, i un personatge que descansava canviant l'objecte del seu treball: de la redacció d'un article passava a corregir uns exàmens, i d'aquests a revisar les galerades d'uns mapes de l'editorial Alpina...

Tot i que Salvador Llobet estava jubilat des de 1978, això no va voler dir que estigués retirat de la vida activa, com ja hem pogut insinuar. Junt a Antonio Gómez Ortiz²⁴¹ es dedicaven a continuar estudiant les terrasses fluvials del riu Ter en el seu curs alt i mitjà, a determinar-ne el seu número, l'alçada comparada amb la del riu actual i el seu perfil longitudinal, determinar les raons dels meandres existents sobretot en el tram mitjà i plantejar una explicació de la colzada de canvi de direcció del riu a la Gleva-Manlleu, corroborant la teoria de Panzer segons la qual el Ter no havia passat mai per la comarca del Vallès seguint el curs del Congost-Besòs.

Coincideix amb la seva jubilació el fet que sigui escollit president de la Societat Catalana de Geografia, just quan en 1981 Lluís Solé i Sabarís deixa el càrrec. Des d'aquesta entitat, de la qual ja havia estat soci fundador en 1935, Llobet impulsarà la publicació de la revista *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*. De fet, tant dins de la Societat com fora d'ella, Llobet no parava de treballar. Tant és així que arriba un moment que ha de demanar a la Junta de Govern de la Societat de descarregar-se de les tasques de president. Concedit el descàrrec, el 26 de novembre de 1986 la mateixa Junta el nomena Soci Honorari,

240. Acord pres en sessió ordinària de l'Ajuntament de Granollers de l'11 de novembre de 1985.

241. S. Llobet i A. Gómez Ortiz: "El riu Ter i les seves terrasses fins a El Pasteral". *Revista de Geografia*, vol. XIX. Gener-desembre de 1985.

*"(...) havent considerat la vostra rellevant aportació a l'estudi dels aspectes físics i humans de la Geografia de Catalunya, la vostra contribució al plantejament de nous i rigorosos enfocaments i la vostra generosa i abnegada dedicació a les tasques de govern de la Societat Catalana de Geografia."*²⁴²

Durant aquests darrers anys de la seva vida, Llobet no para. Membre de la Comissió Permanent de les Assemblees Intercomarcals d'Estudiosos, l'octubre de 1987 es desenvolupava la XXXIII assemblea, presidida (i això vol dir treballar-hi) per Salvador Llobet, a Granollers. Fou en el transcurs d'un acte acadèmic del dia 18 que l'alcalde Josep Pujadas féu públic que havia decidit encarregar l'inici de l'expedient per nomenar-lo Fill Predilecte.²⁴³ La sessió ordinària de l'Ajuntament del 23 de novembre de 1987 acordà proposar la iniciació de l'expedient. La tinent d'alcalde de Serveis Personals, Francesca Martín, fou nomenada instructora de l'expedient i Jordi Pardo feia les funcions de secretari per tal de concedir-li el títol de Fill Predilecte en reconeixement de la Ciutat a la gran tasca desenvolupada en el camp de la ciència i la cultura, i de la seva constant dedicació i col·laboració a l'activitat cultural de la ciutat.²⁴⁴

L'acord fou pres per unanimitat tenint en compte els mèrits científics en el camp de la geografia, els seus treballs pioners de la història local i la participació directa en les activitats i entitats culturals de la ciutat. I també en virtut de les seves aportacions metodològiques i científiques en el camp de la geografia humana i de la geomorfologia, sense oblidar la seva tasca en el camp de la cartografia i de la conservació del patrimoni toponímic i toponomàstic, la seva dedicació a l'ensenyament, i la seva constant fidelitat i amor envers la seva ciutat.

Tot i els reconeixements, Llobet no en té prou i encara el 1988, amb vuitanta anys a l'esquena, tot i els atacs de cor que sempre havia volgut amagar a la família, junt a Antonio Gómez Ortiz, continuen estudiant el periglacialisme i la geomorfologia, aquest cop a Sierra Nevada.

Finalment, l'any 1990 se li concedeix el III Premi de Defensa, Divulgació i Estudi del Medi Natural del Montseny *"per la seva tasca científica i*

242. Carta de 10 de febrer de 1987, signada per Lluís Casassas i Enric Bertran. AFLL.

243. *Granollers*, 43. 24 de novembre de 1987. Full imprès editat per l'Ajuntament de Granollers (Butlletí municipal).

244. *Salvador Llobet, Fill Predilecte*. Granollers, Ajuntament de Granollers, 1989.

divulgativa sobre el Montseny, duta al llarg de cinquanta anys".²⁴⁵ El jurat volgué fer constar que havia tingut en compte, per concedir-li el premi, la seva preocupació constant en la recerca geogràfica del massís, que havia tingut un moment culminant en la publicació de *El medio y la vida en el Montseny*, preocupació que havia continuat fins a aquell moment amb el treball sobre el periglacialisme. Llobet assistí a l'acte, tot i que, com repetí en moltes ocasions, no era amant dels homenatges. Davant dels alumnes de l'escola que duu el seu nom confessava que no ho era perquè li feien perdre temps per preparar els discursos d'agraïment.²⁴⁶ Com diu Roca-Barrera,²⁴⁷ fou un home irrepetible. Un home a qui només la mort podia aturar en la seva empena.

Salvador Llobet també va dur a terme, durant tota la seva vida, uns importants treballs cartogràfics que han estat fins a cert punt oblidats o millor eclipsats per la importància de la resta de les seves activitats. Des d'una perspectiva científica va tenir una important tasca com a elaborador de cartografies. Com a editor, va treballar de valent per la divulgació de la cartografia.

Com a cartògraf, Llobet començà les seves activitats abans de la guerra, quan per encàrrec de Pau Vila havia elaborat un mapa per ser publicat en un atlas sobre l'agricultura espanyola, les indústries ibèriques i la ramaderia i la pesca a Espanya. Malauradament, sembla que aquest mapa no es va publicar mai. Més endavant Llobet es dedicà a elaborar cartografies temàtiques, especialment mapes de mantells de vegetació (al Montseny o a Andorra). També dins del Pla d'Ordenació de la província de Barcelona li hem de reconèixer l'autoria del mapa sobre boscos i conreus. Sense oblidar el mapa que més difusió ha tingut: el de distribució de conreus que apareix a la *Geografia de Catalunya* de l'editorial Aedos.

Quant a la cartografia de divulgació, l'editorial Alpina va néixer el 6 de febrer de l'any 1946 en una reunió que tingueren alguns excursionistes, tots ells allora professors, per tal que hi hagués un bon recull de material disponible per a tots aquells que volien anar a la muntanya.

245. Carta AFLL, 30 d'octubre de 1990.

246. *Història de la nostra escola*. Exemplar mecanografiat, Hemeroteca Josep Móra.

247. Roca-Barrera: "Ha mort Salvador Llobet i Reverter". *Revista del Vallès*, 749. 28 de febrer de 1991. Pàg. 27.

Aquesta opinió l'expressava Salvador Llobet en la revista *Fulls màgics*, la revista de l'escola que des de 1981 porta el seu nom, a Granollers. Com diu Lluís Galobart,²⁴⁸ aquesta editorial representa la confluència de l'esperit universitari amb l'excursionisme. Els seus principals impulsors eren, a banda de Salvador Llobet, Noel Llopis Lladó (geòleg i professor universitari), Xavier Coll (dibuixant d'arts gràfiques, a qui succeí el seu fill Joan) i Josep Maria Puchades (enginyer que treballava al Servei Cartogràfic de la Diputació). El llibreter Joan Quera s'encarregà de bon principi de la distribució de les publicacions.

Actualment, la imatge que tenim d'aquesta editorial, que des de 1992 es diu Geògraf Salvador Llobet, Edicions cartogràfiques, SL, es vincula molt especialment als seus mapes i guies excursionistes que des de la primera han estat de tanta utilitat per a tots els excursionistes. Però no serà sobrer recordar que l'estudi sobre Granollers que Llobet publicà l'any 1951 iniciava una col·lecció dins l'editorial que havia de fer públic el coneixement que reclamaven aquells “*amants del saber i la cultura, [que] no tenen temps suficient per llegir els tractats generals que s'ocupen d'aquelles matèries*”.²⁴⁹ La col·lecció es deia “Compendis d'Investigació” i anava adreçada a persones de cultura mitjana. Amb aquesta filosofia, l'escrit que precedeix l'obra de Llobet ens deixa veure una col·lecció d'alta volada, abocada als treballs considerats interessants que fessin referència al conjunt de la Península Ibèrica.

En el terreny cartogràfic, les primeres guies, publicades el mateix 1946, es varen centrar en l'àmbit vallesà, la rodalia de Barcelona i les muntanyes litorals. Després varen anar apareixent les guies i els mapes dedicats a les muntanyes pirinenques o dels Pics d'Europa. Tot i que les guies corresponen a diferents autors, Llobet va repassar i treballar en totes i cadascuna d'elles. Com va dir Pere Tió i Cases, “*per tota una època de l'excursionisme català, els mapes de l'Alpina han estat una cosa tan comuna com ho podrien ser les xiruques*”.²⁵⁰

Tot i que no sabem ben bé què passà en realitat (tampoc no ens sembla que sigui massa important), sabem que el grup originari visqué una

248. Lluís Galobart i Duran: “Salvador Llobet i la seva obra editorial”. *Lauro*, 3. Granollers, 1992. Pàg. 47-49.

249. Salvador Llobet: *Granollers. Estudio geográfico e histórico*. Granollers, Editorial Alpina, 1951. Pàg. 5.

250. Citat per Lluís Galobart i Duran: “Salvador Llobet i la seva obra editorial”. Op. cit. Pàg. 49.

forta controvèrsia i que Josep Maria Puchades abandonà l'empresa als anys cinquanta. Això ens explica perquè Llobet no era massa donat a explicar res d'aquest tema, com es veu en el fet que quan l'Elisenda Cuquet²⁵¹ li demanà de parlar-ne per a *Plaça Gran*, Llobet s'hi negà. Puchades, després d'abandonar l'empresa, fundà l'editorial Montblanc, dirigida actualment pels seus hereus. Tot i que se'ns escapa què és el que succeí, la resposta més aproximada i alhora molt general va en la línia de subratllar la diferència de caràcters, o potser més aviat, la diferent actitud davant de la feina a desenvolupar entre Llobet i Puchades. El que féu esclatar la crisi és difícil de precisar, però podria molt ben ser que no fos res important.

L'editorial Alpina, l'any 1971, rebia la medalla de bronze en un Sopar dels Muntanyencs organitzat per la Federació Catalana de Muntanyisme. Endemés de la Medalla de Montañismo que li havia atorgat la Federació Espanyola en 1959, l'editorial ha estat distingida amb la Medalla de la XXV marxa nocturna de la Unió Excursionista de Catalunya de Gràcia, la placa del cinquantenari del Club Excursionista de Gràcia, la Placa del Club Muntanyenc Barcelonès i la Placa d'Honor de l'Agrupació Excursionista de Granollers.

Si l'editorial Alpina suposa una cartografia de divulgació, Salvador Llobet va ser divulgador també en altres àmbits de la geografia, especialment en la seva col·laboració amb algunes revistes de gran difusió.

Després d'unes col·laboracions esporàdiques a partir de 1949 en la revista *Destino*, col·laboracions que signava com "El brazo de la geografía", Salvador Llobet passà a encarregar-se des de febrer de 1952 de la secció setmanal "Nuestra amiga la tierra", en què tractà un conjunt dispers de temes referents a qüestions geogràfiques, sempre amb la intenció de donar a conèixer al gran públic alguns aspectes prou interessants de la geografia a nivell mundial. Tota la sèrie està signada amb el pseudònim Montis, segurament per diferenciar la seva producció científica de la que simplement s'havia de considerar divulgativa. El ventall de temes és prou ampli com per no detenir-nos-hi (vegeu la bibliografia adjunta). Simplement anotem que es tracta d'un conjunt de 410 articles que es publicaren

251. Elisenda Cuquet: "Conversa amb... Salvador Llobet". *Plaça Gran*, 26 de gener de 1984. Pàg. 23.

fins a 1963 amb una freqüència gairebé setmanal. En l'annex d'aquest treball s'inclou una relació de tots ells.

Alguns dels articles de Llobet li valgueren elogis o reprovacions. Entre les reprovacions, les d'un lector dolgut perquè quan Llobet parlava de les províncies on glaçava assíduament s'havia oblidat Lleida. Llobet, però, contestà afirmant que no calia donar totes les dades, sinó les més representatives, i era per això que no havien aparegut les referents a Lleida, que el seu "oblit" no volia pas dir que a Lleida no hi glacés.

Entre els elogis, una carta datada el 28 de febrer de 1957 d'Altamir de Moura, Cònsol General del Brasil, en què, vist el que publicà a *Destino* sobre aspectes i problemes del Brasil i, "*por su objetividad, agudeza de observación, ausencia de preconceptos y preocupación de informar con veracidad, que caracterizan esos trabajos, solo podría, como ahora lo hago, agradecer esa feliz iniciativa.*"²⁵² Segons la carta, els articles varen ser enviats a la Secretaria d'Estat de les Relacions Exteriors acompanyats d'elogiosos comentaris i observacions d'aquell Consolat General.

Salvador Llobet fou un home incansable i que col·laborava en tot allò que li demanaven. En aquest sentit, segurament cap dels lectors interessats en el Llobet geògraf es podria creure que aquest eminent personatge hagués dedicat part de la seva vida a l'estudi caligràfic i grafològic. Diverses persones de les que hem entrevistat, i entre elles una que contactà professionalment amb Llobet per aquest tema perquè era advocat professional, asseguren que durant vuit o deu anys Salvador Llobet actuava com a perit calígraf per al jutjat de Granollers o a petició de diferents advocats. Aquesta activitat s'ha de situar als anys setanta, quan redactava estudis previs a petició de part o quan feia gairebé totes les peritacions que demanava el jutjat de Granollers. Aquesta activitat, no cal dir-ho, era remunerada²⁵³ i en alguns casos suposava problemes de consciència per a Llobet, perquè sabia que de la seva peritació depenia el futur d'algunes persones.

Llobet era un home tenaç, disposat a fer qualsevol tipus de feina, a qui ben segur que no importava el més enllà, sabent que s'havia declarat

252. Carta del ministre Altamir de Moura, cònsol general del Brasil, a Salvador Llobet, 28 de febrer de 1957. AFLL.

253. Informació facilitada per Joan Garriga i Jaume Valls.

agnòstic, si més no davant de Ramon Munné.²⁵⁴ Era també fredament calculador, i això va fer que estigués treballant fins al darrer moment, essent conscient de quina havia de ser la darrera vegada que pujaria al Montseny (així ho féu saber als qui l'acompanyaven), que la presentació de la versió catalana d'*El medi i la vida al Montseny* era la seva darrera conferència. Ningú no s'esperava que morís; potser només ell mateix. El 23 de març de 1991 un atac cardíac, ben segur més fort que altres que havia tingut amb anterioritat, acabava amb la seva vida. Bé podríem dir que morí treballant, perquè deu dies abans del seu traspàs presidia l'acte de presentació de ponències i comunicacions de geografia física i la sessió de cloenda del primer Congrés Català de Geografia. Llobet baixà tot sol i amb tren a Barcelona i hagué de barallar-se amb un funcionari que no el volia deixar passar per una porta que no tocava tot i ser a ell a qui estaven esperant per començar l'acte. Malgrat l'energia que tot això implica, una fotografia d'aquell Congrés ens mostra un Llobet ja cansat, vell, quasi rendit. Però sabem que no era aquesta la realitat: en morir deixava inacabada una ressenya de l'obra de Margarida Tintó sobre els retaules de l'església que s'havia de publicar al full parroquial. Els seus fills completaren les tres ratlles que Llobet havia començat a escriure.

L'1 d'octubre de 1991, la Junta de Govern de la Societat Catalana de Geografia acordà publicar un número de la revista *Treballs* per honorar la memòria del geògraf desaparegut. A causa de la importància de la resposta obtinguda, els articles es publicaren al llarg de tres volums. El número trenta de la publicació *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, dedicat a la memòria de Llobet, va ser presentat a Granollers a iniciativa de Lluís Casassas, per tal d'homenatjar un cop més qui havia estat el president de l'entitat editora. També l'acte de presentació pública de *Lauro*, revista del Museu de Granollers, es convertí en un homenatge a Llobet, que tant havia bregat dins d'aquesta institució. D'altra banda la *Revista de Geografia* editada pel Departament de Geografia de la Universitat de Barcelona va dedicar el volum XXVI, de 1992, a l'aleshores recentment desaparegut geògraf. Anteriorment ja n'hi havia dedicat un altre, en 1978, amb motiu de la seva jubilació universitària.

254. Paraules de Ramon Munné en *Revista del Vallès*, 749.

EL PENSAMENT GEOGRÀFIC DE SALVADOR LLOBET

Han transcorregut alguns anys després de la mort de Salvador Llobet i ja tenim prou perspectiva per començar a valorar una mica la feina que ens ha deixat. El vessant geogràfic de Salvador Llobet, que en aquesta obra no voldríem aprofundir, però sí com a mínim tractar, es pot dividir, com ha escrit en diferents llocs el seu deixeble Antonio Gómez,²⁵⁵ en dues etapes força diferenciades, tot i que nosaltres no les veiem d'una manera tan marcada com la seva anàlisi ens indica. En la primera, que va des dels anys quaranta fins a 1970, les principals aportacions de Llobet se centren en la geografia regional. Posteriorment, fins a la seva mort, se centraria en la geografia física, especialment en la geomorfologia.

Si bé aquest esquema és cert a grans trets, des del nostre punt de vista caldria matisar aquestes divisions tan estanques. D'altra banda, considerem també que la producció i les investigacions dutes a terme per Llobet no es poden separar del context laboral en què es movia. D'aquesta manera, la seva tesi doctoral, *El medio y la vida en el Montseny*, correspon a un estadi de formació del futur professor en què les seves aportacions han d'estar d'acord amb els seus mestres. Dirigít oficialment per Martín Almagro, *El medio y la vida en el Montseny* respon a les directrius dels seus autèntics mestres: Solé i Sabarís, i en menor mesura Noel Llopis, quant a la geografia física; Font i Quer quant a la botànica; Fontserè per a la cli-

255. Antonio Gómez Ortiz: "Salvador Llobet, geomorfólogo cuaternarista". *Revista de Geografía*, vol. XXV. Universitat de Barcelona, 1992.

matologia i Deffontaines per a la geografia humana.²⁵⁶ En aquesta recerca, Llobet posa en pràctica els ensenyaments de l'escola francesa de geografia regional aplicats a l'estudi d'aquest massís prelitoral català. Aquest tipus de geografia apareix de nou en *El medio y la vida en Andorra* (publicat en 1947). Després de rebre el premi Ménéndez Pelayo pel conjunt format per aquestes dues obres, i malgrat la vàlua i la innovació que suposaven els seus treballs, Llobet no aconseguí vincular-se d'una manera estable a la universitat fins als anys seixanta: si bé és cert que un cop acabada la carrera i el doctorat féu algunes classes a la Universitat de Barcelona, no ho és menys que només eren substitucions o assignatures no vinculades directament amb la geografia; a tot estirar, sota un clima de precarietat laboral important. Endemés, Llobet tingué molts problemes per poder explicar la geografia tal i com ell l'entenia: no és agosarat dir que ho hagué de fer mig d'amagat dels professors als quals substituïa.

El tipus de vincle que Llobet mantenia amb la universitat i amb el CSIC va ser molt important quant a la seva dedicació geogràfica. D'una banda perquè la docència li treia temps de dedicació a la recerca i, de l'altra, perquè, en el seu cas, la dedicació a un tipus de geografia dins de la universitat va ser determinant per al tipus de pràctica investigadora que dugué a terme fora de l'acadèmia. Llobet, fins a inicis dels anys setanta, fou un recurs universitari infrautilitzat,²⁵⁷ tot i que dins de la Universitat de Barcelona exercí com a professor ajudant i auxiliar (1943-1947) i com a adjunt de geografia i història d'Amèrica (1947-1954).²⁵⁸ Durant els cursos 1964-1965 i 1965-1966 exercí com a professor encarregat de curs. El curs següent, no figura entre el professorat de la Universitat de Barcelona, però en l'exercici acadèmic de 1967-1968 Llobet retorna a la facultat com a agregat de Geografia d'Espanya²⁵⁹ i, finalment, l'any 1974 esdevé

256. Salvador Llobet: *El medio y la vida en el Montseny*. Madrid, CSIC, 1947. Prefaci.

257. Convé remarcar, però, que durant aquests anys Salvador Llobet treballava alhora a la secció de Barcelona de l'Institut Elcano, dependent del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC), i a l'escola de segon ensenyament de Granollers, establiment educatiu on havia fet les feines de secretaria i posteriorment de professor de francès i de geografia econòmica.

258. Document signat el 31 de març de 1947 per presentar-se a les oposicions de professor adjunt de geografia a la Universitat de Barcelona (AFL). Certificat de docència expedit per la UB, 1978 (AFL).

259. Instància al president del CSIC, datada l'1 de setembre de 1967, demanant-ne l'excèdència. AFL.

catedràtic.²⁶⁰ D'altra banda, cal recordar que Llobet tenia una carrera paral·lela al CSIC i que el 9 d'abril de 1962 el seu Consell Executiu l'havia nomenat Investigador Científic en ciències geogràfiques.²⁶¹ Aquesta dualitat va fer que quan l'any 1969 es va aprovar la seva dedicació exclusiva a la universitat,²⁶² el CSIC li concedís, a petició pròpia i per incompatibilitat, l'excedència²⁶³ des de 1967 (data en què havia retornat a la Universitat de Barcelona, concretament al seu nou Departament de Geografia).

A grans trets aquest és el currículum universitari de Salvador Llobet, un currículum en què destaca una frontissa entre els anys anteriors a la creació del Departament de Geografia i els que seguien a aquesta creació. El vincle amb aquest Departament fou determinant en l'evolució dels seus estudis de recerca, no per una via compulsiva, sinó a través de permetre i animar un determinat tipus de recerques. Com hem vist, dins del seu organigrama se li encarregaren les qüestions de geografia física, i va ser aquesta nova dedicació el que va fer posar en el centre de les seves preocupacions un interès que ja tenia des de molt abans.

L'ingrés definitiu a la universitat i l'abandonament del CSIC tingueren conseqüències molt importants per a l'evolució de la seva geografia: la seva dedicació preferent a la geomorfologia. Ara bé, és segur que, com diu Antonio Gómez,²⁶⁴ sempre el va fascinar l'estudi del medi natural. També podria ser que, si en la primera etapa no es va dedicar directament a la geomorfologia, hagués estat pel fet que no volia entrar en competència o restar a l'ombra del seu mestre Solé i Sabarís, per qui sentia un respecte prou important. De qualsevol manera, el fet decisiu i que degué de contribuir a què s'hi llancés de ple en la segona etapa va ser, com dèiem, la reorganització del Departament de Geografia de la Universitat de Barcelona, obra de Vilà-Valentí a finals de la dècada dels seixanta. En aquest nou organigrama, la geografia física tenia un lloc important i Vilà confià plenament en qui havia estat el seu mestre en l'època predoctoral. És a partir d'aquí que comença a formar-se, dins de la Universitat de Barcelo-

260. Certificat de docència, expedit per la UB l'any 1978. AFLL.

261. Carta signada pel president i el secretari del CSIC, 11 d'abril de 1962. AFLL.

262. Ordre ministerial del 27 de novembre de 1969. AFLL.

263. Segons consta en el seu títol de catedràtic, expedit a Madrid el 7 de juny de 1974.

264. Antonio Gómez Ortiz: "Salvador Llobet, geomorfólogo cuaternarista". Op. cit.

na, un petit grup de geògrafs físics al voltant d'un personatge prou carismàtic com era el doctor Llobet.

Quant a la primera etapa, cal explicar que Llobet no considerava que es pogués fer una anàlisi prou acurada d'una regió passant per alt l'aspecte físic, com es veu en els seus estudis.²⁶⁵ El *Medio* era molt important tant en els treballs sobre el Montseny com sobre Andorra. I en això Salvador Llobet no feia altra cosa que seguir les directrius proposades per Pau Vila i adreçades a investigadors individuals. Vila proposava d'estudiar la situació del lloc, la seva història, geologia, climatologia, les aigües, els terrenys, la vegetació, la producció agrícola i ramadera, l'explotació del mar, l'economia, les formes de propietat, de poblament, les característiques morals i demogràfiques de la població. No oblidem que Pau Vila era per a Llobet un model vivent i que ell mateix s'incloïa dins d'aquells que "*l'hem seguit posteriorment*".²⁶⁶ Amb tot, la geografia de Llobet deixa enrere aquells primers estudis de preguerra, petites monografies comarcals fetes per persones desvinculades de la universitat, i emprèn el camí de les tesis doctorals de temàtica geogràfica fetes abans de la institucionalització de la geografia a casa nostra.²⁶⁷

En aquells anys inicials, Llobet plantejava la relació entre la morfologia o la situació del terreny i les condicions de vida, i l'any 1933 arribava a afirmar que aquest era l'axioma fonamental dels estudis geogràfics, fins al punt de regir "(...) *no solament la vida vegetal i animal, sinó àdhuc la vida humana*".²⁶⁸ Ara bé, aquest punt de vista que gairebé podríem qualificar de determinista és propi, només, de la seva etapa de formació, aquells moments en què es mou dins de l'excursionisme i encara és lluny de l'ambient universitari. Quan s'interessa per la geografia d'una forma més estructurada, aquest plantejament canvia radicalment i ja comença a

265. Parlant de *El medio y la vida en el Montseny*, Llobet deia que "*Té el caràcter del meu primer gran estudi i es basava en què el geògraf ha d'estudiar el conjunt i mostrar que cada regió és un compost de parts mútuament interdependents on les idees essencials són l'estudi de la natura i l'home*". Entrevista amb Paco Monja, *Revista del Vallès*, 21 d'octubre de 1989.

266. *Pau Vila, un home jove*. Festes Populars de Cultura Pompeu Fabra. Granollers, 1971.

267. Ma. Dolors Garcia; Joan Nogué: "L'evolució dels enfocaments metodològics en la geografia rural catalana, 1940-1984". *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 5. Pàg. 152.

268. "Influència del terreny en el poblament prehistòric". *Grup Excursionista Premià*, núm. 63. Novembre-desembre de 1933.

plantejar la interrelació entre ambdós aspectes. Deixeble declarat de Pau Vila, Llobet, en alguna ocasió, es definia com l'introductor de "(...) *la metodologia i concepció de la geografia francesa en la qual era transcendental la causalitat i la racionalitat dels fenòmens geogràfics*".²⁶⁹

Aquesta interrelació entre la humanitat i el medi que Llobet pretén estudiar es veu clarament en estudis d'història agrària com, per exemple, el seu estudi sobre la distribució de la vinya i l'olivera (1950). En aquesta comunicació al congrés de Sant Sebastià, Llobet ressaltava que el límit de l'olivera i el cep era ja conegut, però que amb tot variava molt en funció de l'alçada del terreny i això feia difícil de traçar exactament per on passava. Aquest fet depenia de cada vall concreta i en això hi intervenien molts factors, dels quals els purament humans no eren pas poc importants. L'orientació dels vessants de les muntanyes al sol o la inversió de temperatures permetien allunyar la vinya i el cep del fons de les valls. Però en arribar a una certa alçada, les possibilitats biològiques o el rendiment econòmic deixaven de ser importants i llavors el conreu desapareixia. Llobet fa, en aquesta comunicació, una important aportació a l'afirmar que l'expansió de la vinya s'havia degut més al valor psíquic que no pas a la necessitat de l'home. En aquest treball, que feia una història de la viticultura a Catalunya i del conreu de l'olivera, Llobet conclouia que el límit septentrional del raïm i de l'olivera estava regit no tant per l'altitud com pel valor altitudinal que coincidia amb l'orientació nord a la rodalia del Pirineu: l'altura sola no explicava el límit, com tampoc no en donaven compte tan sols els factors humans.²⁷⁰

D'altra banda, tampoc no podríem entendre la seva manera de treballar sense apuntar la importància que tingué en el seu treball allò que avui dia en diem la història local. De fet, quan en 1945 publica *Apuntes de una historia interna de Granollers*, ja hi diferencia allò que ell en diu la història interna i la història externa. La externa eren els grans fets, les tendències estructurals i generalistes, i la interna una mena de barreja entre la història local i la història de les mentalitats. I, com ell mateix afirma, és aquesta la que li interessa.

269. Entrevista a Llobet a Ràdio Granollers. Vers gener de 1988. Guió dipositat a l'AFLL.

270. "El límite septentrional de la vid y el olivo en Cataluña". *Actas del primer congreso internacional de Estudios Pirenaicos del Instituto de Estudios Pirenaicos*. San Sebastián, CSIC, 1952.

Tot plegat, el seu possibilisme regionalista quedava prou ben resumit en un article que publicava en *El Vallés* l'any 1943 en què afirmava que

*“Al observar la historia de Granollers, observamos siempre la enorme influencia que tiene sobre ella el medio geográfico, principalmente en los fenómenos económicos y de expansión de la ciudad, influencia en todas partes más importante de lo que a menudo se considera, aunque a veces también excesivamente valorizada, sin tener en cuenta la capacidad humana de reacción contra el medio, o simplemente de su corrección. Granollers no puede apartarse tampoco de estas leyes geográfico-humanas y lleva sobre sí la huella de su ambiente, de sus tierras, de su situación.”*²⁷¹

Geogràficament possibilista, Llobet parlava de la relació entre la humanitat i el medi, especialment en les zones muntanyoses com el Berguedà, que als seus ulls no podrien entendre's en el seu aspecte econòmic sense tenir present les característiques físiques i les de les persones que hi habitaven.²⁷² Per a ell, els homes i les dones esdevenen uns agents geogràfics actius en la forma que adopta el paisatge i no simples titelles moguts pels fils d'un determinisme entès massa estrictament. Ell entén que existeixen diferents gèneres de vida i els analitza com a diferents maneres d'adaptar-se al medi que envolta la humanitat.

Com digué Jaume Vicens i Vives, el mètode de Llobet es basava en el treball de camp, la utilització mesurada de l'estadística, l'estudi de la documentació directa de diferents arxius i un bon aparell bibliogràfic.²⁷³ De fet, de Llobet són molt reconeguts els seus estudis regionals sobre el Montseny i sobre Andorra, però no estaria malament recordar la seva aportació a l'estudi de la geografia agrària, concebuda sota el paradigma de la geografia regional d'arrel francesa que, seguint una evolució força generalitzada en el conjunt de la geografia espanyola, no abandonà fins

271. “La ocupación de los granollerenses en los siglos XVI y XX”. *El Vallés*, núm. extraordinari. 25 d'agost de 1943.

272. “En ninguna parte como en las comarcas montañosas se encuentra más unido el hombre y el medio. El aspecto económico del Bergadà no se comprendería sin tener en cuenta sus peculiaridades físicas, tanto como las de los hombres que residen en la comarca”. Salvador Llobet: “La economía en el Bergadà”. *San Jorge*, 24. Octubre de 1956.

273. Jaume Vicens Vives: “Nuevos estudios sobre el Montseny y Andorra”. *Destino*, 561. 8 de maig de 1948. Pàg. 11.

que els seus afanys el dugueren al camp de la geomorfologia. Per exemple, *De geografia agrària de la comarca del Maresme (Barcelona)* és un estudi regional extens i complet, utilitzant diferents fonts documentals, com ara els arxius municipals. Per dur-lo a terme Llobet va rebre l'ajut de molts col·laboradors, als quals n'agraeix l'ajuda en la primera pàgina de l'obra. En ella ens parla de les generalitats físiques, del clima, el tipus de sòl, la vegetació, però també de l'agricultura i la seva evolució històrica, dels diferents tipus de conreus, del paisatge agrari, del comerç, de l'estructura i la història de la propietat.

Durant el segon quinquenni dels cinquanta, Llobet inicia els seus estudis més purament morfològics, especialment quan l'Institut d'Estudis Pirinencs li concedeix una ajuda per tal de fer uns treballs de camp a la província de Girona durant l'agost de 1958. Però amb tot, com es veu en el seu estudi sobre Huercal-Overa,²⁷⁴ Llobet segueix preocupat per la geografia agrària i regional. En aquest estudi remarca que aquesta regió està més dominada pel clima que no pas per les formes del relleu, és a dir, que el tipus de relleu ve determinat per les condicions climatològiques. Aquest és el tema central de la segona fase de la seva vida, que si volem podem dir que culmina amb els estudis sobre el periglacial al Montseny, tot i que no només l'estudiés en aquest massís.

Abans de tancar aquesta etapa, Llobet es dedica a estudiar alguns aspectes de geografia econòmica, com la indústria vinícola d'Alella, o la del Cava del Penedès, la producció elèctrica, etc. El seu estudi sobre l'energia elèctrica de 1958 repassava les possibilitats climàtiques, especialment de precipitacions, per produir electricitat en el nostre país, on s'estaven produint importants restriccions energètiques.²⁷⁵

L'any 1950, en el Congrés d'Estudis sobre el Pirineu, Llobet encara reclama l'estudi del poblament i ofereix la seva col·laboració per dur-lo a terme.²⁷⁶ Després, el nostre geògraf se centra de ple en la geomorfologia.

274. Salvador Llobet: "Utilización del suelo y economía del agua en la región semiárida de Huercal-Overa (Almería)". *Estudios geográficos*, núm. 70. Era una comunicació al congrés de Rio de 1956.

275. "La energía eléctrica en España". *Estudios Geográficos*, núm. 71. Comunicació al Congrés de Rio de Janeiro de 1956.

276. CSIC: *Avance general del primer congreso internacional de Pirineistas*. Saragossa, I. E. Pirenaicos, 1950.

Des d'aquell moment, que Gómez²⁷⁷ data en 1966, Llobet es dedicà preferentment a l'evolució del relleu i als estudis del quaternari. Ja en 1966 està duent a terme un mapa geològic de les Guillerries i del Collsacabra, alhora que n'estudia l'erosió. És en aquells anys quan es comença a preocupar pel tema del Ter, arribant a demostrar que, al contrari del que havien afirmat Vidal, Almera o Chevalier, aquest riu no havia estat mai canalitzat a través de la vall del Congost. De fet, com hem vist, la idea no era nova, perquè ja Panzer l'havia defensada en 1933. Però Llobet, a través de diferents dades, com per exemple la inexistència de còdols de gneis en el llit del riu, tancava definitivament la polèmica i demostrava la inexistència d'un colze de captura per regressió que hauria determinat el recorregut del curs aquàtic. De fet, tot i que les primeres publicacions siguin d'aquests anys, el tema del Ter no el donarà per conclòs fins a 1985.

Volem remarcar que existeixen motius suficients per creure que Salvador Llobet s'hauria interessat per la geomorfologia des de molt abans del que fins ara s'ha volgut considerar. L'any 1957 Solé i Sabarís, com a president de l'INQUA (Associació Internacional per a l'Estudi del Quaternari), signava un certificat dient que Llobet havia de fer investigacions morfològiques per Andorra i la zona fronterera de la Seu per tal de preparar les excursions del proper congrés del quaternari,²⁷⁸ un congrés de la secció de geologia del qual, aquell mateix any, Llobet era nomenat membre col·laborador.²⁷⁹ En aquest sentit, Llobet, junt a Solé i Sabarís, eren els directores d'una excursió que, dins del marc d'aquest congrés del quaternari, s'havia de desenvolupar el mes de desembre per les terrasses del riu Congost. Algunes persones que conegueren Llobet estableixen la hipòtesi que fou en aquell congrés que començà a interessar-se per la geomorfologia i la geografia física. De fet, un cop assumida la responsabilitat d'organitzar el congrés, Solé i els altres estudiosos que s'havien ofert per tirar-lo endavant es varen trobar amb què al nostre país poc o res s'havia fet sobre el tema. Llobet es veuria atrapat en el corrent d'estudis fets gairebé expressament per presentar a aquell congrés.

277. Antonio Gómez Ortiz: "Salvador Llobet, geomorfólogo cuaternarista". *Revista de Geografía*, vol. XXV. Universitat de Barcelona, 1992.

278. Certificat de Solé del 13 d'abril de 1957. AFLL.

279. Carta de J. M. Albareda del 14 de febrer de 1957. AFLL.

Amb ocasió del congrés, Llobet va cartografiar les terrasses del curs mig i baix del Ter i va fer-ne un estudi per presentar-l'hi. Alhora, en col·laboració amb Solé i Sabarís, va estudiar les terrasses del Congost-Besós. En ambdós estudis va demostrar que en el tram baix d'aquests rius les terrasses més antigues havien quedat sepultades i fossilitzades per les més modernes. La continuació d'aquest estudi, ara sobre el curs alt del Ter, es va presentar al Congrés d'Estudis Pirinencs de Girona (1958), en què va plantejar la hipòtesi del colze de canvi de direcció que el riu fa a Manlleu. Llobet va demostrar que aquest colze existia en el moment d'establir-se les terrasses, i això representava un argument més en contra de la pretesa captura del Ter a Manlleu. Cal remarcar que el treball cartogràfic d'aquesta investigació va caldre repetir-lo perquè el dibuixant va perdre els valors originals i calgué fer un nou treball de camp.

Si durant la primera etapa Llobet es declarava seguidor de Pau Vila i de la geografia d'anàlisi regional d'arrel francesa, l'any 1964 definia la seva tasca, en primer lloc, com a "*Investigar la corteza terrestre*".²⁸⁰ Des d'aquell moment, i dins del treball geomorfològic, Llobet es decanta cap a l'estudi del periglacialisme a Andorra, al Prepirineu i a Sierra Nevada, sense oblidar, evidentment, que on major esforç hi dedicà fou al massís del Montseny.

Durant els anys setanta Llobet treballava, doncs, sobre el periglacialisme al Montseny. El mateix 12 de gener de 1971 ja en feia una comunicació a la Societat Catalana de Geografia. De fet, Llobet, en l'entrevista que li feren a Ràdio Granollers,²⁸¹ deia que al Montseny, vint-i-cinc anys enrera, hi havia descobert uns fenòmens periglacials que ell mateix no havia vist, però sí intuït, perquè en el seu temps encara no es parlava d'aquests temes. Llobet, que acostumava a dir que tot el que sabia de geografia ho havia après en el Montseny, acabava de descobrir-hi un nou fet: el periglacialisme. Així, l'any 1975 escrivia que els fenòmens glacials havien estat estudiats al Pirineu, però que els periglacials eren en general pràcticament desconeguts al nostre país. Per una banda perquè la seva àrea d'extensió és molt major, i per l'altra pel fet que el seu estudi era molt recent en el panorama científic, i molt més a Espanya, on s'havia cregut,

280. Entrevista transcrita per a un programa de ràdio. Setembre de 1964. AFLL.

281. A l'AFLL es conserva el guió de l'entrevista.

a més, que la seva influència hauria estat escassa, a no ser en zones molt elevades. Alhora els geògrafs espanyols no havien demostrat sentir-se atrets pels problemes morfològics i menys pel que ara tractem.²⁸² Feia falta un caràcter fort i uns estudis autodidactes per fer aquest gran pas amb vista a trencar el paradigma dominant.

Llobet afirmava que la solifluxió periglacial havia de tenir una àrea molt més extensa del que havien suposat els geògrafs del nostre país. Això, a més del Pirineu, en el cas català, va contribuir a donar forma al Prepirineu i a la Serralada Prelitoral Catalana. Si Tricart n'havia pogut descriure un cas al coll de Parpers, a 300 m d'altitud, Llobet conclouia que els fenòmens de solifluxió havien estat molt extensos i més intensos del que s'havia suposat o intuït fins al moment.

Segons les seves idees, al Montseny no es va arribar a formar cap llengua glacial, a causa de la poca alçada. Però la gelifluxió actuà en bona part dels seus vessants, arribant el seu límit inferior als 500 metres al poble del Montseny i als 800 a Viladrau i Arbúcies. Al Montseny, Llobet detecta una sèrie de fenòmens periglacials que fins al moment havien passat gairebé desapercebuts de tothom, tot i que el règim de biotàsia que té el massís no permet, al tenir vegetació fins als cims, la funció del periglacial a gran escala, a no ser la gelifluxió en alguns punts culminants i abruptes. Els dipòsits periglacials, opina Llobet, han estat molt importants per a l'establiment d'una atapeïda vegetació o per a l'assentament humà i l'aprofitament agrícola.²⁸³ Però les seves hipòtesis no varen ser plenament acceptades -ni tan sols pel mestre Solé- fins que Tricart vingué al Montseny (1972) i les corroborà. Fins aquell moment, Llobet no les tenia totes, encara que no ho demostrés. L'any 1975 ja podem dir que Llobet és un especialista sobre el glacialisme i el periglacialisme, perquè ja en aquells dies n'impartí un curs teòric-pràctic.

L'any següent, 1976, Llobet torna a preocupar-se per Andorra, però talment com havia fet amb el Montseny, ara s'hi acostarà amb uns interessos científics diferents: la geologia, la climatologia, la morfologia, els

282. Salvador Llobet: "Noticia de solifluxión periglaciaria en Cataluña". *Estudios Geográficos*, núm. 140-141. Madrid, 1975. Miscel·lània dedicada a M. de Terán.

283. Salvador Llobet: "Materiales y depósitos periglaciares en el macizo del Montseny. Antecedentes y resultados". *Revista de Geografía*. Vol. IX. Gener-desembre de 1975.

tipus de sòl i de vegetació, és a dir, el marc físic sobre el qual s'ha desenvolupat la vida humana.²⁸⁴

L'interès pel periglacial de Sierra Nevada sembla força difícil d'explicar. Com diu Gómez,²⁸⁵ podria deure's a la fascinació que sentí pel massís arran de l'ascensió al Veleta durant el V Col·loqui de Geografia que s'havia celebrat a Granada l'any 1977. Però segurament Gómez és prou modest com per no reconèixer la seva aportació en aquest terreny. Com ell mateix ens deia, va ser amb ell que Llobet començà a treballar en equip fins que va arribar un moment que, per la seva edat, ja no estava per trespasar muntanyes. Llavors era Gómez qui decidia per on anar, tot i que sempre sota el vistiplau de Llobet. Si al principi en aquest tàndem havia tibet més Llobet, era llavors el moment que tibés Gómez. Aquesta feina va començar a donar els primers fruits l'any 1988. Més enllà d'aquest any, Llobet ja no podia estudiar sobre el terreny.

Llobet sempre va mantenir, però, un interès pels temes més humans i per la història, i, en aquest sentit, no podem oblidar el seu paper com a divulgador i publicador d'una sèrie de documents manuscrits que han resultat del màxim interès per als estudiosos. Ens referim a casos com el diari de Francisco de Zamora (publicat l'any 1973) o al manuscrit de Josep Aparici (1946). Llobet tenia una estima especial per als treballs de Zamora, un viatger il·lustrat i corregidor del crim que havia recorregut Catalunya a les darreries del segle XVIII, des que l'havia utilitzat per als seus estudis montsenyencs. En va fer una transcripció, junt als índexs, que no es va poder publicar per manca de pressupostos dins del CSIC. Un article²⁸⁶ de 1970 avançava una mica els seus continguts tot esperant una possible publicació més endavant.

Salvador Llobet ha estat criticat en més d'una ocasió per la seva poca preocupació epistemològica, fins i tot per la descara en alguns dels seus treballs. Però la seva geografia no s'entén sense el context acadèmic i intel·lectual en què va viure, un context que avui dia és molt més fàcil de

284. "Esquema de la geografia física d'Andorra" en *Actas Congreso Estudios Pirenaicos*. 1974. Jaca, 1976.

285. Entrevista personal.

286. "Los viajes de Francisco de Zamora en Cataluña". *Revista de Geografía*. Vol. IV. Gener-juny de 1970.

relativitzar del que ho fou en el seu moment. Llobet va assentar una representació de la muntanya del Montseny que ha arribat fins als nostres dies, una representació culta que presenta dues fites importants: el Montseny com a regió més o menys “natural” i el Montseny com a escenari de les accions dels fenòmens periglacials. També des de l'Editorial Alpina ha ajudat a popularitzar i a institucionalitzar unes maneres concretes d'acostar-se al medi natural, un medi natural que podem qualificar de triat, perquè el conjunt cartogràfic d'aquest projecte no s'estén per tot Catalunya ni tampoc per tota la seva muntanya. Salvador Llobet va convertir en ciència una manera d'enfrontar-se a la muntanya que arrencava d'un excursionisme més o menys científic i que, essent una estima envers el medi natural, negava la mirada subjectivista per apropar-se a una realitat donada per descomptat. Entre la ciència i la passió, la geografia de Salvador Llobet ha representat un dels grans passos endavant d'aquesta disciplina al nostre país.

EL CARÀCTER DE LLOBET

No podríem fer un estudi sobre la figura de Salvador Llobet sense parlar del seu caràcter, perquè, com sap la majoria de la gent que el conegué, Llobet tenia fama d'empassa-criatures. Sembla clar que pretenia, conscientment, passar per esquerp. Exigent amb alumnes i amics, fred i calculador, era capaç de plantar cara a un treballador del ferrocarril per una pesseta o per un duro. De fet, encara avui dia si aneu a alguna assemblea de l'Agrupació Excursionista de Granollers podreu sentir algun dels seus socis que, quan ja fa una mica que s'hauria d'haver començat a desenvolupar l'ordre del dia, us recordarà el dia que Llobet amenaçà amb impugnar les decisions de l'organisme regi de l'entitat pel fet que la sessió no havia començat a l'hora estipulada. Persona polèmica, austera i de caràcter fort: una definició de Salvador Llobet quasi de diccionari. A la família diuen que els Llobet són "del morro fort"!

Aquest era en Llobet. Com també ho era aquell que un cop tocases les dotze en punt de la nit, com la ventafocs, per importants que fossin els temes, s'aixecava i abandonava la reunió. El mateix feia a la facultat, però allà no esperava que fossin les dotze, sinó que quan es feien les vuit, les nou a tot estirar, marxava dient que ell "viví a Granollers". Però una vegada, com explica Joan Garriga, Llobet estava fent una ponència al Centre d'Estudis i tocaren les dotze. Joan Garriga, entre burleta i companyívol, l'interrompé per fer-li saber l'hora que era. La resposta de Llobet va ser ben clara: "Sí, però avui parlo jo".

Tenia el costum de fer la primera pregunta a qualsevol conferenciant. Tanmateix, tenia fama de no deixar dir "aquesta boca és meva" als altres;

com algú ha escrit “*És l'enfant terrible, que en qualsevol reunió acaba acorralant-nos i imposant a crits els seus criteris*”.²⁸⁷ En una conferència de Marta Estrada sobre l'excursionisme a Granollers, que encara se'n conserva la gravació a l'Agrupació, podreu comprovar com no tenia cap inconvenient a corregir allò que li semblava mal plantejat pels conferencians. I si no, pregunteu a Joan Garriga sobre el dia que presentava el seu estudi sobre la Guerra Civil a Granollers: Llobet va abandonar la sala, cridant, segurament una mica disgustat pel que s'hi deia. Per això segurament sigui cert allò que alguns dels seus amics i familiars expliquen: que quan era al servei militar, que féu a Granollers mateix, li encomanaren de domar la mula més capficada, en clara al·lusió al seu caràcter. Però Salvador Llobet, pedagog com era, va acabar dominant-la. La seva pedagogia, segons diuen que ell mateix deia, es va basar en no maltractar l'animal. Aquest també era Salvador Llobet.

“*Era un sentimental que volia ser dur*”, ens han dit d'ell. Darrera la façana d'home dur, inamovible, hi havia un altre Llobet, un home sensible, comprensiu, que es desvivía pels altres. Rosa Castejón ha escrit que “*El dr. Llobet, sensible a l'estètica de la natura, ens féu fixar l'atenció en els jocs de la llum del capvespre, i en la riquesa cromàtica de les fagedes a la tardor*”²⁸⁸, sense mancar-hi alguns tocs humorístics. Certament, un sentimental que volia ser dur; una persona atenta al paisatge i a les seves veus:

“*(...) de bon matí, a mig dia, a la posta de sol, en la penombra, a tota hora, té una veu interna el paisatge que es comunica únicament als seus enamorats. És una amada que només s'entrega totalment als que poden o saben copsar les seves gràcies sense preocupacions*”.²⁸⁹

Salvador Llobet era capaç de fer creure a qualsevol alumne que s'havia enfadat d'allò més pel seu comportament, però quina no seria la sorpresa d'aquell quan, temps més tard, el mateix mestre li confessava que tot plegat havia estat una mena de teatralitat pedagògica. La gent que el tractà diuen que, en el fons, era tendre, bo i ferm, i alguns dels companys de feina que tingué afirmen que un cop es sincerava amb ells, cosa no sem-

287. *Gent de Granollers*. Granollers, Ediciones “Vallés”, 1970. Sense paginar.

288. Rosa Castejón i Arqued: “Recordant el Dr. Llobet, professor de geografia”. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 32. Pàg. 29.

289. “Sobre el paisatge i els seus gustadors”. *La Gralla*, núm. 724. 15 de desembre de 1935.

pre fàcil, es convertia en una mena de nen. Que era ferm és ben clar en el fet que, havent programat el seu matrimoni per al 31 de desembre de 1936, ni tan sols una guerra no el pogué desdir. Llobet, sobre aquest tema, declarava l'any 1981 a *Plaça Gran*; "*Volíem que es complís l'oracle: any nou vida nova, malgrat hagués esclatat la guerra civil. Segütem doncs el programa que havíem establert*".²⁹⁰ Llobet es casà pel civil i, durant la dictadura, va ser convidat a "regularitzar" la seva situació i a casar-se per l'església. Per tal que això fos possible va haver de demanar dispensa papal, perquè la seva esposa era alhora cosina germana seva. Llobet és, doncs, el geògraf que es casà dues vegades amb la mateixa dona.

Tenia, certament, una fredor adient a la ciència més ben tractada, fredor que el duqué a asseure la família al voltant de la taula i parlar de com es repartirien l'herència el dia que ell no hi fos. O que el duqué a cridar la seva fillola, després de la mort del seu marit, per tal d'afrontar el futur de forma més objectiva.

Per a ell, un dels valors més importants era la família, tot i que en algun moment semblí que tot això podia anar darrera de la geografia. Si bé és cert que la geografia va ser per a ell molt més que una ciència, ans que res una passió, no ho és menys que a vegades comentava que el seu amor més gran era envers la Carmeta, la seva muller, i la seva família. Després vindria la geografia. Però també hi ha qui afirma que quan es casà posà com a condició que la seva vida familiar no havia de ser un llast per a la seva passió científica. De fet, la seva esposa no dubta a assegurar allò que altres no s'atreveixen: que el primer era la geografia i que la família venia després.

Era un home seriós, a qui ni el cinema ni el ball ni la música no li deien ni ase ni bèstia. Però tenia, o si més no demostrava tenir, una sensibilitat extraordinària per a l'art i per al paisatge. Sensibilitat que sempre intentava de mantenir amagada, però que en alguna ocasió l'havia traït. Diuen que tan sols dues vegades se'l veié plorar, una recordant el seu germà Esteve, mort amb només dinou anys i que estava molt ben dotat per a la música, i l'altra, tot pronunciant unes paraules en record de l'amic i company de l'*Agrupació* Josep Maria Font i de Falgàs el dia del seu enterrament. També quan homenatjà la Maria Gaja tremolà per un

290. Montserrat Ponsa: "Salvador Llobet de guixaire a catedràtic". Op. cit. Pàg. 8-9.

moment l'aplom d'aquell homenàs. Amatent a tot el que passava al seu voltant, arribava a ser xafarder i a voltes no precisament discret; humà, evidentment, com tothom. Cordial, amable, obert, afable... són qualificatius que han utilitzat per descriure'l les persones amb les quals hem parlat. Arriba un moment que no se sap si és que hi havia dos Llobets o és que s'està parlant d'una altra persona. Però no és així, cap de les dues alternatives és certa. Hi havia un Llobet de pedra picada, un Llobet segurament tímid, però agosarat, humanament tímid i agosarat. Un Llobet que, com tothom, tenia una personalitat multifacètica.

Home de principis com pocs, fou capaç de renunciar a ser membre de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts per no voler-se vestir amb frac. I en canvi, era capaç de donar-ho tot per allò que considerava just o en contra del que li semblava una injustícia flagrant. En aquest sentit, quan l'any 1989 el treball de Martí Boada va ser públicament qüestionat per la vàlua dels seus coneixements de base autodidàctica, Llobet va fer un escrit²⁹¹ públic d'adhesió envers la seva persona i els seus treballs, a través del qual defensava, un cop més, els valors de l'autodidactisme.²⁹² A la família de Solé i Sabarís encara recorden aquella famosa maleta negra que, penjada de l'homenàs que Llobet era, es presentava a casa com un bé de déu plena de patates, carbó o altres productes que en els crus anys de postguerra escassejaven a ciutat. Més endavant hi afegiria els narcisos del seu jardí, narcisos com aquells que uns amics seus de la Garriga, en recordança, han plantat fa pocs anys al Montseny que tant va estimar.²⁹³ En totes les seves actuacions es nota una especial atenció pels més humils i s'hi intueix un desinterès pels més acabats.

L'any 1990 li fou atorgat el tercer premi sobre defensa, divulgació i estudi del medi natural del Montseny, que estava dotat amb un milió de pessetes, en reconeixement de la llarga tasca duta a terme en aquell marc. Seriosos fins i tot en les bromes, Llobet acceptà el premi dient que en realitat hi havia dos guanyadors: ell i Josep Borrell, aleshores secretari d'estat

291. "Sobre l'autodidactisme". *Revista del Vallès*, 11 de març de 1989.

292. Martí Boada: "El doctor Salvador Llobet, amic e amat". *El 9 nou*, 5 de juny de 1992.

293. Ramon Pareras i Pla: "Recordant un vell amic i el seu Montseny". *Agrupació Excursionista de Granollers. Butlletí d'informació i activitats*, 190. Granollers, juliol-desembre de 1993. Pàg. 358.

d'Hisenda.²⁹⁴ Broma aquesta que, com sabem, havia sortit, tot i que en una altra forma, el dia del nomenament de Fill Predilecte. Era aquest un dels motius que l'impulsà a fer testament i a passar en vida algunes de les seves possessions: evitar la insaciable gana d'un Estat cada cop més necessitat de diner líquid.

Salvador Llobet estava entestat a fer-nos creure que li desagradava parlar d'ell, dels premis, reconeixements i homenatges que havia rebut. Per a ell, l'important era l'obra, no l'autor. Potser per això era rigorós i primmirat en extrem amb el treball aliè, per no dir amb el propi (tot i que això no fos tan clar quan es tractava d'acabar alguna feina, perquè ell no parava fins a entendre el funcionament d'allò que estudiava, però un cop que ja ho havia assolit, el resultat final no era tan primmirat). Era d'aquells que pensen que tant costa fer les coses bé com malament. Valorava, per sobre de tot, la constància, la voluntat i la sinceritat; detestava la hipocresia, i allò que pensava ho havia de dir al preu que fos. Això li donava aquella fama d'empassa-criatures impenitent que feia tremolar més d'un. Autoritari a desgrat, perquè *"manar no m'ha agradat mai, però el que succeïa és que manava sense adonar-me'n ... fent tot allò que els altres no feien"*.²⁹⁵ Una vegada, quan la majoria dels alumnes no assistiren a classe, preguntà als que sí que hi eren què passava i, davant la resposta que estaven preparant un examen, decidí posar-ne un la setmana següent. Una comissió d'alumnes li féu saber que no es presentarien a aquell exercici perquè els semblava massa despòtic. Efectivament, l'únic que hi con-corregué fou el professor, que mai no va comentar el tema. Quan a final de curs els alumnes li preguntaren què havia passat amb aquell examen, Llobet els digué que faria la nota mitjana entre tres exercicis, encara que al primer no s'hi hagués presentat ningú! I així ho féu.²⁹⁶

De fet Llobet va viure els darrers anys d'una universitat que podríem dir-ne tradicional, una universitat que s'estava convertint en una realitat de masses, on alguna gent estudiava per estudiar, sense una veritable motivació. Ens sembla que Llobet mai no ho va arribar a pair, tot plegat, especialment tenint en compte les dificultats que hagué de superar per

294. *Revista del Vallès*, 732. 1 de desembre de 1990. Pàg. 4 i seg.

295. Montserrat Ponsa: "Salvador Llobet de guixaire a catedràtic". Op. cit. Pàg. 8-9.

296. Montserrat Ponsa: "Salvador Llobet de guixaire a catedràtic". Op. cit. Pàg. 8-9.

poder dur a terme la seva carrera. Ell es refereix moltes vegades a la massificació universitària, i la veu com un mal per a tot el sistema i per a les persones que el formen. Aquest era un dels aspectes que mai no va acabar d'entendre, perquè tot i haver viscut el temps de la Segona República, els canvis que s'estaven produint a finals dels setanta eren massa radicals per a ell, una persona que encara volia una universitat que ensenyés a raonar i a adquirir criteris, quan els nous vents la convertien en una expedidora de titulacions cada cop més devaluades.

Llobet "passava" de modernitats, com ara la televisió o les màquines d'escriure elèctriques. Ell sempre havia redactat amb la seva vella màquina d'escriure, i en va retornar una d'elèctrica perquè la seva tecnologia el depassava. S'havia tret el carnet ja de gran, quan tenia cinquanta-cinc anys, fent canviar els papers amb el professor de l'autoescola, que va haver de fer un aparcament perquè l'aprenent ho entengués i alhora perquè Llobet veiés que sabia de què parlava (per sort el professor ja havia estat avisat i s'ho esperava). Amb tot, Llobet, autodidacte com era, conduïa a la seva manera, aparcava on li semblava i col·leccionava multes. Entre els companys de l'institut de Granollers no n'hi havia gairebé cap que volgués pujar en el seu *doscavalls*. Tots estaven esparverats. Un dia, anant d'excursió amb Maria Gaja i una altra professora, la primera li féu un comentari sobre la seva peculiar manera de conduir. Llavors Llobet li digué que si preferia anar a peu... I Maria Gaja així ho preferí. Per sort, ella sabia que més enrere venien altres cotxes amb mestres de l'escola que la varen carregar.

Però no eren només aquestes modernitats les que Salvador Llobet no acabava d'entendre. Altres qüestions hi havia. Per a ell, la família era un dels valors més importants i mai no va poder arribar a pair la separació matrimonial de dos dels seus fills. L'any 1989 li reconeixia obertament a la periodista Míriam Torres: *"Em frapa molt la tranquil·litat amb què se separen les parelles, que els preguntes perquè ho fan i no et saben respondre. Abans la moral, no la religió, era el valor més alt"*.²⁹⁷

Per a Llobet les coses havien de ser formals, estructurades, no hi valia ni avançar-se ni endarrerir-se. Se sentia incòmode quan els seus fills el

297. M. Torres: "Xerrada amb S. Llobet, geògraf de Granollers". *Plaça Gran*, 515. 27 de juliol de 1989. Pàg. 28. Míriam Torres explica que Llobet defuig parlar de premis i homenatges i que pren la gravadora als qui l'entrevisten.

volien tutejar i a l'inrevés. Si anava a visitar el seu amic Solé i Sabarís, fet que succeïa una tarda cada setmana, cada setmana el mateix dia, i havien quedat a les tres de la tarda, Llobet s'esperava a què fos l'hora, amb el corresponent ensurt per a les filles de Solé, que el trobaven fent temps a l'escala o al carrer. No en va li deien "l'home de les tres en punt". I les tres en punt eren les tres en punt, ni abans ni després. De fet, Llobet i Solé sempre s'havien tractat de vos, i segons diu la seva família, Solé només ho acostumava a fer, a banda d'amb Salvador Llobet, amb Pau Vila. Geni i figura.

Geni i figura d'un home irrepetible, d'un personatge il·lustre de casa nostra, d'un excursionista de tota la vida que havia viscut la muntanya i per la muntanya. Com el Montseny, irrepetible, Salvador Llobet és també una mica de tots.

ANNEXOS

1. CRONOLOGIA

- 1908 *El 18 de novembre neix a Granollers. És el cinquè fill d'una família de pagesos.
- 1919 (aprox.) Abandona l'escola per ajudar la família en les feines del camp.
- 1928 *Membre fundador de l'Agrupació Excursionista de Granollers, amb el carnet número 1. N'esdevé el primer president.
*Premi al millor lector de la Biblioteca Francesc Tarafa de Granollers.
- 1931 *Membre de la junta de la Casa de Catalunya, a París.
- 1932 *Premi en el concurs de reportatges del VIII Campament General de Catalunya.
- 1933-34 *Escriu una guia excursionista del Vallès, que la situació política posterior al cop d'estat de 1936 impedi de publicar.
- 1935 *Obté el títol de batxiller després de dos anys d'estudis.
*És nomenat professor ajudant interí de francès a l'Institut de segon ensenyament de Granollers.
- 1936 *Tot i la guerra, es casa el 31 de desembre, amb Carme Llobet.
- 1938 *Professor de geografia econòmica i de francès a l'Escola Municipal de Comerç de Granollers, des del 14 de febrer.
- 1940 *Llicenciat en filosofia i lletres, secció d'història per la Universitat de Saragossa.
- 1941 *Llobet i Pierre Deffontaines són detinguts per la Guàrdia Civil quan feien treballs de camp al Pirineu.
*Mercès a unes gestions de Llobet, l'ajuntament de Granollers recupera el *Llibre de Privilegis* i el *Llibre d'Ordinacions*.
- 1942 *Presenta el seu treball sobre el poblament del Vallès a la Segona Reunió d'Estudis Geogràfics, celebrada a Granada (però no hi assistí i el seu treball el llegí Lluís Solé i Sabarís).

- 1943 *Professor ajudant (1 hora setmanal de classes pràctiques) a la facultat de filosofia i lletres de la Universitat de Barcelona.
*Becari de l'Institut Juan Sebastián Elcano.
- 1944 *Doctor en Filosofia i Lletres, secció d'història.
*Professor ajudant de pràctiques de geografia (1 hora setmanal).
*Ingressa a l'Estació d'Estudis Pirinencs.
*Resumeix els seus estudis sobre Andorra a la IV reunió de l'Institut Elcano, celebrada a Pamplona.
- 1945 *A més de fer de professor ajudant de pràctiques fa dues hores de classe teòrica a la setmana.
*Rep el premi extraordinari de Doctorat. També el premi "Menéndez Pelayo" de mans del dictador Francisco Franco.
*Rep una borsa de viatges de l'Institut Elcano per estudiar Andorra, la vall de Canfranc (Aragó) i les Guilleries.
- 1946 *Professor auxiliar temporal a la mateixa facultat. Feia dues classes setmanals de geografia general i d'Espanya i unes pràctiques d'història.
*Professor al curs de geografia general i del Pirineu, a Jaca. Hi pronuncia, a més, lliçons sobre la vegetació del Pirineu i els gèneres de vida d'Andorra i del Montseny.
*Col·laborador de l'Institut Elcano.
*Dóna classes pràctiques de geografia de Catalunya dins de l'Institut Elcano i hi dirigeix el seminari sobre transhumància i tipus de poblament.
*Amb Xavier Coll, Noel Llopis i Josep Maria Puchades, funda l'editorial Alpina.
- 1947 *Professor ajudant de classes pràctiques.
*Professor adjunt de geografia i història d'Amèrica (fins a 1954), Universitat de Barcelona.
- 1948 *Col·laborador Numerari de l'Institut Elcano.
*Geògraf assessor de la Comissió Provincial d'Ordenació, que més endavant es dirà d'Urbanisme.
*És elegit "Comisario de Zona [Granollers] del Servicio de Defensa del Patrimonio Artístico Nacional".
*Premi en els Jocs Florals de Granollers pel seu treball "La indústria tèxtil a Granollers".
- 1949 *Obté els premis literaris de l'Ateneu d'Arenys de Mar per les obres "Montseny" i "La vall pirinenca".
*Primeres col·laboracions esporàdiques a la revista *Destino*, amb el pseudònim de "El brazo de la geografía".
*Fa la revisió de la traducció de l'obra *Los Pirineos*, de Max Sorre.
- 1950 *Congrés Internacional del Pirineu, San Sebastián. Llobet és elegit secretari de la secció de geografia i economia de la Unió Internacional d'Estudis Pirinencs.

- 1951-52 *Catedràtic interí de Geografia a la Universitat de Barcelona.
- 1952 *Inicia la sèrie d'articles "Nuestra amiga la tierra" a la revista *Destino*, amb el pseudònim de Montis.
- 1953 *Guanya un del premis periodístics del "Dia mundial de l'urbanisme".
- 1954 *Col·laborador Científic i Investigador del CSIC.
*Assisteix a la reunió quadriennal de la Unió Internacional d'Estudis Pirinencs a Luchon.
- 1955 *Guanya un premi en el "Dia mundial de l'urbanisme".
*Acompanya Pierre Birot en una excursió pel País Valencià.
- 1956 *Copresident d'una secció del Congrés Internacional de Geografia de Rio da Janeiro. Hi presenta dues comunicacions.
- 1957 *Nomenat membre col·laborador de la secció de geologia del Vè Congrés Internacional de l'INQUA (Associació Internacional per a l'Estudi del Quaternari).
- 1958 *Assisteix a una setmana internacional de geografia a Bèlgica.
*Beca de l'Institut d'Estudis Pirinencs per fer investigacions geogràfiques per Girona i rodalia.
- 1959 *El 12 de març la Junta General de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona l'elegeix membre numerari.
*Junt a Jean Sermet, de la Universitat de Toulouse, elabora un dictamen sobre els límits de Canillo i Encamp en el lloc conegut com la Concòrdia (Andorra).
- 1960 *Llobet fa classes de l'assignatura "Teoria de l'urbanisme" a l'Escola Nacional d'Administració i Estudis Urbans, junt a Manuel Ribas i Piera. Repeteix la col·laboració en anys posteriors.
- 1962 *Investigador Científic dins del patronat "Diego Saavedra Fajardo" del CSIC.
- 1964 *Professor encarregat de curs a la Universitat de Barcelona per als cursos 1964-1965 i 1965-1966.
*La Reial Acadèmia de Ciències i Arts acorda acceptar el seu discurs d'ingrés, que mai no es materialitzarà.
- 1965 *Organitza, dins de l'Institut Elcano, un col·loqui sobre la immigració a l'àrea de Barcelona.
*Acaba el mapa de vegetació de les Guàrdies-Collsabre.
- 1967 *Llobet és nomenat professor agregat de Geografia d'Espanya a la Universitat de Barcelona; per això demana excedència a l'Institut Elcano (que no se li reconegué fins a 1971, tot i que amb efectes retroactius fins a 1967).
- 1970 *Se li concedeix la dedicació exclusiva a la Universitat.

- 1971 *Acaba l'estudi "La agricultura en el área metropolitana de Barcelona", fet junt a Lluís Riudor i Marià Vila Abadal.
- 1972 *Tricart confirma les seves teories sobre el periglacialisme al Montseny.
- 1974 *Catedràtic de geografia a la Universitat de Barcelona.
- 1978 *Es jubila de la vida acadèmica universitària.
- 1979 *El departament de Geografia de la Universitat de Barcelona publica un volum d'homenatge a Salvador Llobet.
- 1981 *President de la Societat Catalana de Geografia, succeint a Lluís Solé i Sabarís.
- 1985 *Rep la Placa d'Honor de l'Agrupació Excursionista de Granollers.
*És nomenat membre del patronat del Museu de Granollers.
*Renuncia a la presidència de la Societat Catalana de Geografia.
- 1986 *La junta de govern de la Societat Catalana de Geografia el nomena Soci Honorari.
- 1987 *Presideix l'Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, celebrada a Granollers. L'alcalde de la ciutat hi anuncia que s'iniciaran els tràmits per nomenar-lo Fill Predilecte.
- 1989 *És nomenat Fill Predilecte de Granollers.
- 1990 *Rep el tercer Premi de defensa, divulgació i estudi del medi natural del Montseny.
- 1991 *El 23 de març mor a Granollers
*La Societat Catalana de Geografia acorda publicar una sèrie de treballs per honorar la seva memòria (*Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 27, 30, 31 i 32. Barcelona, 1991).

2. BIBLIOGRAFIA SALVADOR LLOBET I REVERTER

1928

"L'excursionisme". *La Gralla*, núm. 349. 25 de març.

1929

"Rèplica amistosa". *La Gralla*, núm. 406. 19 de maig.

"Excursionisme: Les Guillerries". *La Gralla*, núm. 408. 2 de juny.

"Els amics de l'art vell. Vetllem pels restes del passat". *La Gralla*, núm. 410. 16 de juny.

"Art vell i art nou". *La Gralla*, núm. 414. 14 de juliol.

"Consideracions sobre el caràcter". *La Gralla*, núm. 416. 28 de juliol.

"Alain Gerbault". *La Gralla*, núm. 417. 4 d'agost.

"Per una unió esportiva?". *La Gralla*, núm. 422. 22 de setembre.

"En Pau Vila a Granollers". *La Gralla*, núm. 432. 1 de desembre.

"De la responsabilitat". *Butlletí Ateneu Obrer Cultural de Granollers*. Setembre-octubre, 1929.

AEG: "Per la depuració de l'excursionisme". *Excursionisme*, 39. 8 de novembre.

1930

"Exposició Claudi Castelucho". *Butlletí de la Casa de Catalunya*, núm. 7. París, novembre de 1930.

"El segon sopar artístic". *Butlletí de la Casa de Catalunya*, núm. 7. París, novembre de 1930.

"Vila-Puig". *Butlletí de la Casa de Catalunya*, núm. 7. París, novembre de 1930.

"Arbres". *La Gralla*, núm. 437. 12 de gener.

"Llibres, diaris, revistes: guia d'itineraris de les Valls d'Andorra". *La Gralla*, núm. 437.

12 de gener.

"Lectures femenines". *La Gralla*, núm. 441. 9 de febrer.

"De França estant: aspecte esquemàtic de la premsa francesa". *La Gralla*, núm. 451. 20 d'abril.

"L'imperialisme de la República Francesa". *Acció*, núm. 12. 6 de juliol.

"De París estant: els vells camins de Granollers". *La Gralla*, núm. 462. 6 de juliol.

"De França estant: costums populars". *La Gralla*, núm. 465. 27 de juliol.

"De França estant: Temes femenins". *La Gralla*, núm. 467. 10 d'agost.

"De França estant: els pescadors de canya". *La Gralla*, núm. 468. 7 de setembre.

"J. J. Rousseau I (a l'amic Serra)". *La Gralla*, núm. 469. 14 de setembre.

"J. J. Rousseau II". *La Gralla*, núm. 470. 21 de setembre.

"Declaracions: Rousseau, encara". *La Gralla*, núm. 473. 12 d'octubre.

"De França estant: el triomf de Vila-Puig a París". *La Gralla*, núm. 477. 9 de novembre.

"De França estant: Col·leccionistes". *La Gralla*, núm. 479. 23 de novembre.

"De França estant: bibliòfils". *La Gralla*, núm. 480. 30 de novembre.

"De França estant: carta a un amic imaginari". *La Gralla*, núm. 482. 14 de desembre.

"De França estant: Nadal i Reis". *La Gralla*, núm. 483. 21 de desembre.

"De França estant: Granollers ciutat?". *La Gralla*, núm. 484. 31 de desembre.-"Els catalans de París a En Vila-Puig". *Diari de Sabadell i sa comarca*. 27 de novembre.

"Rodant pel Vallès". *La Gralla*, 19 de gener.

"Trescant pel Vallès". *La Gralla*, 16 de febrer.

"En defensa del pagès". *Butlletí Ateneu Obrer Cultural de Granollers*. Gener-febrer, 1930.

- "De França estant: La Festa Nacional de l'Aviació Francesa". *La Gralla*, 15 de juny.

"Els vells camins de Granollers". *Diari de Sabadell*, 11 de juliol (reproducció de l'article del mateix títol publicat a *La Gralla*).

1931

"Impressions". *Butlletí de la Casa de Catalunya*, núm. 10. Febrer de 1931.

"Conferència del senyor Bartrina". *Butlletí de la Casa de Catalunya*, núm. 9. Gener de 1931.

"De França estant: una tarda a la Borsa filatèlica de París". *La Gralla*, núm. 485. 11 de gener.

"De França estant: Jaume Balmes sobre la imparcialitat". *La Gralla*, núm. 487. 25 de gener.

"De França estant: una solució que podria arribar a imposar-se". *La Gralla*, núm. 491. 22 de febrer.

"De França estant: Diumenge de Rams a París". *La Gralla*, núm. 497. 5 d'abril.

- “De França estant: l’aspecte autèntic de la Guerra”. *La Gralla*, núm. 498. 13 d’abril.
- “En el dia de la Mare: l’amor maternal (a la meva mare M. Reverter)”. *La Gralla*, núm. 501. 3 de maig.
- “De França estant: visions irrealis o incompletes”. *La Gralla*, núm. 504. 24 de maig.
- “De França estant: la primavera a París”. *La Gralla*, núm. 506. 7 de juny.
- “Un cas de constància i desinterès”. *La Gralla*, núm. 510. 5 de juliol.
- “Aspectes municipals: l’arbrat públic”. *La Gralla*, núm. 514. 2 d’agost.
- “El Montseny Oriental: Santa Fe, les Agudes, Turó de l’Home”. Publicacions *La Gralla*, Agost de 1931.
- “Excursionisme. Valors desconeguts”. *La Gralla*, núm. 521. 4 d’octubre.
- “Canvis de nom”. *Acció*, núm. 21. 6 de desembre.
- “Contribució a l’estudi geològic del Vallès: L’estany quaternari Llerona”. *Butlletí de l’Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 1.
- “Apunts geogràfics del terme de Barcelona”. *Icària*, núm. 1. Barcelona, desembre de 1931
- “Exposició Claudi Casteluch”. *Butlletí de la Casa de Catalunya*, núm. 12. París, abril de 1931.
- “El segon sopar artístic”. *Butlletí de la Casa de Catalunya*, núm. 12. París, abril de 1931.

1932

- “Caràcter i intel·ligència: Francesc Glanadell”. *La Gralla*, núm. 535. 17 de gener.
- “Exposició d’Antoni Cumella”. *La Gralla*, 6 de setembre.
- “L’imperialisme a la República Francesa”. *Acció*, núm. 26. 17 de gener.
- “Arqueologia i cultura”. *Acció*, núm. 26. 17 de gener.
- “Francesc Serra”. *La Gralla*, núm. 537. 31 de gener.
- “Exposició Francesc Serra”. *La Gralla*, núm. 540. 21 de febrer.
- “De geografia humana: evolució dels conreus a Granollers i les rodalies des del segle passat”. *Butlletí de l’Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 2.
- “Del valor etnogràfic de l’habitació humana a Catalunya”. *Butlletí de l’Agrupació Excursionista de Granollers*, nùms. 4 i 5.
- “Un plet del segle XVI pel mesuratge de l’oli en dia de mercat”. *Butlletí de l’Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 6.
- “Estudis del Vallès”. *Butlletí de l’Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 6.
- “Una conversa amb en Tomàs Balvey”. *Butlletí de l’Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 6.
- “Trascendència de l’envelar”. Publicacions *La Gralla*, vol VI. 1932.
- “Esquema geològic del Vallès”. *C. E. Joventut Catalana*, núm. 40. Barcelona, 1932.
- “Apunts geogràfics del terme de Barcelona”. *Icària*, núm. 2. Febrer de 1932.

- “Diferències del paisatge del Vallès i la Maresma”. *Grup Excursionista de Premià*, núm. 57. Premià de Mar, 1932.
- “Els romans als volts de Cardedeu”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 6.
- “Les terres altes i les terres baixes”. *La Veu de Catalunya*. 27 de març de 1932.
- “De les terres catalanes. Escuts de poblacions”. *La Veu de Catalunya*. 19 de juny de 1932.
- “Diferències de vegetació a les Guilleries”. *La Veu de Catalunya*, 29 de maig de 1932.

1933

- “La transhumància del bestiar”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 9.
- “Jocs infantils”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núms. 10 i 11.
- “El baix Montseny”. Publicacions *La Gralla*, agost 1933.
- “L'activitat humana a les muntanyes del Vallès”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 13.
- “Influència del terreny en el poblament prehistòric”. *Grup Excursionista Premià*, núm. 63. Novembre-desembre de 1933.
- “Davant la creació de la lliga comarcal”. *El matí*, 26 de maig de 1933.
- “Davant la creació de la Lliga Comarcal”. *La Publicitat*, 27 de maig de 1933.
- “L'agricultura i el comerç a Granollers”. *La Veu de Catalunya*, 23 juliol de 1933.
- “El món dels excursionistes”. *Mirador*, 17 agost 1933.

1934

- “Tinguem precaució”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 14.
- “La carretera de Granollers”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 14.
- “Aspectes hidrogràfics”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 15.
- “Abril”. *La Gralla*, núm. 646. 29 d'abril.
- “Aportació comarcal al mercat de Granollers”. Publicacions *La Gralla*, agost 1934.
- “Com es fa el mercat”. Publicacions *La Gralla*, agost 1934.
- “El turisme necessita un atractiu”. *La Veu de Catalunya*, 30 desembre 1934.
- “La nostra arqueologia”. 30 desembre 1934.

1935

- “Periodisme truculent”. *La Gralla*, núm. 680. 27 de gener.
- “Excavacions a Vilanova de la Roca”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 20.

- “Els castanyers de la comarca”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 21.
- “A la sala Busquets de Barcelona. Exposició Francesc Serra”. *La Gralla*, núm. 696. 19 de maig.
- “Evolució del poblament de Granollers”. *Publicacions La Gralla*. Agost de 1935.
- “Granollers romà”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 24.
- “Sobre el paisatge i els seus gustadors”. *La Gralla*, núm 724. 15 de desembre.
- “Notes de la Guerra dels Segadors a Granollers”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núms. 25 a 27. (els dos darrers números es publicaren en 1936).
- “L'estany quaternari de Llerona”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 1.
- “A Tagamanent i Cánoves (sic)”. *Algo*, 13 de juliol de 1935.
- “Estiu a muntanya”. *La Veu de Catalunya*, 18 d'agost de 1935.

1936

- “Evolució del poblament de Granollers”. *El Correo Catalán*, 22 de març de 1936.

1937

- “L'excursionisme a l'Ametlla”. *Amics del Llibre*. L'Ametlla del Vallès, primavera 1937.

1938

- “El poblament del Vallès”. *Butlletí del CEC*. Números 517 i 518-523. Barcelona. Juny i juliol-desembre de 1938.

1940

- “Día del libro”. *Acción. Hoja del Sindicato Español Universitario de Granollers*, núm. 1. 28 d'abril de 1940.

1941

- “El campanario de la iglesia”. *Estilo [El Vallés]*, núm. 50. 24 d'agost.
- “Comentario meteorológico”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 7. Gener de 1941.

1942

- “Hallazgos arqueológicos en la antigua iglesia parroquial”. *El Vallés*, núm. 99. Agost 1942.

“Evolución del poblamiento y población de la comarca del Vallès”. *Estudios Geográficos*, núm. 9. 1942.

1943

“Distribución altitudinal del olivo y la vid en la región del Montseny”. *Estudios Geográficos*, núm. 13.

“La ocupación de los granollerenses en los siglos XVI y XX”. *El Vallès*, núm. extraordinari. 25 d'agost.

1944

“La vivienda en la huerta de valencia”. Es tracta d'una ressenya de l'obra de J. M. Casas Torres: *La vivienda y los núcleos de poblacion rurales de la Huerta de Valencia*. CSIC, 1944. Tot i que se'n troba una còpia a l'arxiu de la família Llobet-Reverter, es desconeix on va ser publicada.

“Pequeñas notas históricas: la carretera de Granollers”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 15.

“Pequeñas notas históricas: los ferrocarriles”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 15.

“La carretera de Granollers. Los ferrocarriles”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 15.

En col·laboració amb A. Pla: *Hesperia: curso de geografía*. Barcelona, Teide, 1944.

“Los males del Congost”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 13.

1945

“La casa en Andorra”. *Ilerda*. Instituto de Estudios Ilerdenses de la Excma. Diputación Provincial de Lérida. Delegación del CSIC. Lleida. 1945.

“Avance a un estudio geográfico del Montseny”. *Estudios Geográficos*, núm. 18.

“Visión geográfica de Andorra”. *Arbor*, núm. 9. Madrid, 1945.

“Narciso Monturiol y el submarino. Pruebas de su “ictineo” en Barcelona”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 17.

“El ferrocarril de Barcelona a Granollers”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 17.

“Notas a la geografía humana de Andorra”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 18.

“El antiguo convento de Capuchinos”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 18.

- "El Valle de Arán". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 20.
- "Los caminos transhumantes". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 21.
- "Las profesiones en Cataluña a finales del siglo XVIII". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 21.
- "Apuntes a una historia interna de Granollers". *El Vallés*, núm. extraordinari. Agost de 1945.
- "La congestión urbana". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 23.
- "Medidas antiguas del Vallés". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 24.

1946

- "El principado de Andorra. Resumen geográfico". *Pirineos*, núm. 4. Saragossa, 1946.
- "José Aparici. Descripción del Principado de Cataluña". *Hispania*, núm. 25. Madrid, 1946.
- "La industria textil del algodón de España". *Estudios Geográficos*, núm. 25.
- "La economía agrícola de Andorra". *Estudios Geográficos*, núm. 23.
- "Medidas antiguas del Vallés". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 24.
- "La industria textil". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 25.
- "La población española". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 27.
- "Los gitanos". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 28.
- "Francisco y Mariano Maspons Labrós". *El Vallés*. 28 agost.
- "Excursionismo antiguo". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 32.
- "Francisco Maspons Labrós". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 7.
- Aparici, J.: *Descripción geográfica de Cataluña*. CSIC, 1946. Edició a cura de Salvador Llobet.
- "Barcelona en 1944, según datos estadísticos de su Ayuntamiento". *Estudios Geográficos*. Noviembre de 1946.

1947

- "José Aparici y los pueblos de la provincia de Lérida en el siglo XVIII". *Ilerda*, núm. VII. Lleida.
- El medio y la vida en Andorra*. Estudio Geográfico. Barcelona, Instituto Juan Sebastián Elcano i Estación de Estudios Pirenaicos, 1947.
- "Almendros en flor". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 34.
- "Un curioso enclave fronterizo. Llivia". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 35.
- "Arqueología desde la época romana". *El Vallés*, núm. 36. Agost.
- "El problema del agua". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 36.

“El mercado y la ciudad de Granollers”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, Anuari desembre de 1947.

El medio y la vida en el Montseny. Estudio geográfico. Barcelona, Instituto Juan Sebastián Elcano i Estación de Estudios Pirenaicos, 1947.

“La población de Barcelona en 1787”. *Estudios Geográficos*, núm. 28. Agost de 1947.

1948

“Montmany, Puiggraciós, Vallcàrcara, Figaró, Tagamanent, Santa Eugènia y Bertí”. *Vallés extraordinario*. 1948.

“El centenario de la carretera 1848-1948”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 39.

1949

“La despoblación de la montaña”. *Estudios Geográficos*, núm. 35.

“Sant Pere de Bertí”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 40.

“La agricultura en Granollers”. *El Vallés*. 24 d'agost.

“La vegetación en el paisaje”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 41.

“El Montseny”. *Boletín Asociación antiguos alumnos de la Salle*. Sant Celoni.

1950

“El límite septentrional de la vid y el olivo en Cataluña”. *Actas del primer congreso internacional de Estudios Pirenaicos del Instituto de Estudios Pirenaicos*. San Sebastian, CSIC, 1952.

“Necesidad del Archivo Histórico”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 43.

“El campo y la ciudad”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 44.

“Industria granollerense en el siglo XX”. *El Vallés*. 30 d'agost.

“Cincuenta años de agricultura”. *El Vallés*. 30 d'agost.

“El edificio de la Biblioteca Popular”. *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 45.

1951

“Francesc Serra, introducció biogràfica” en Serra, F.: *Obras*. Barcelona, Ed. Horta de Impresiones y ediciones, 1951.

En col·laboració amb J. Vilà Valentí: “La transhumancia en Cataluña” en *XVI Congrés Internacional de Geografia* (1949). Lisboa, 1951. Vol. II.

Granollers, estudio geográfico e histórico. Granollers, Edt. Alpina, 1951.
 “La vida humana en los valles pirenaicos” *Destino*, núm. 730. 4 d’agost.

1952

“Un ilustre geógrafo, geobotánico y edafólogo granollerense”. *El Vallés*, núm. 572. 8 de març.
 “Precedentes industriales”. *El Vallés*. 31 d’agost.
 “Industria textil”. *El Vallés*. 31 d’agost.
 “Tres años de lluvia en Granollers”. *Butlletí de l’Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 49.
 “Lluvias en el mundo”. *Eco*. Maig, 1952.
 “Los mayores rios del mundo”. *Eco*. Juny, 1952.
 “De geografia agrària de la comarca del Maresme”. Ponència al Centre d’Estudis de Granollers, presentada el 14 de novembre de 1952. Publicada en Centro de Estudios de la Asociación Cultural de Alumnos de Segunda Enseñanza de Granollers: *Ponències 1952-1953*. Barcelona, Aries, 1959.
 “¿Cambio de clima?”. *Destino*, núm. 757. 9 febrer 1952.
 “Las ciudades y las comarcas”. *Destino*, 8 novembre 1952.
 “Un hijo ilustre del Vallés: Josep Aparici Mercader”. *Butlletí de l’Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 52.

1953

Pròleg a Jonch, A.: *El Montseny parque natural*. Granollers, CIT, 1953.
 “Manresa en el año 1787 según Francisco de Zamora”. *Bages*, núm. 4. Juny.
 “Lérida no se quedó en el tintero”. *Destino*, núm. 813. 7 de març.
 “Lluvias otoñales”. *Vallés*, 29 de novembre.
 “La ciudad”. *Destino*, núm. 846. 24 d’octubre.

1954

En col·laboració amb M. Baldrich i A. Perpiñá: *Análisis de Villanueva y Geltrú*. Madrid, Instituto de Administración Local, 1954.
 “Estampas vallesanas”. *El Vallés*, núm. 668. 7 de març.
 “El molí de la vila de Granollers”. *Butlletí de l’Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 53.
 “El centenario del ferrocarril en Granollers”. *El Vallés*, núm 692. 25 d’agost.
 “La carretera de Granollers”. *Butlletí de l’Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 62.

"El Vallés". *San Jorge*, núm. 16. Octubre de 1954.

"Vegetación forestal de Collsacabra y Guillerics". Congrés Internacional d'Estudis Pirinencs. Luchon, 1954.

"El espíritu de la I asamblea textil". *Destino*, juny de 1954.

"Estampas vallesanas. Palou". *Vallés*, 7 de març.

1955

"De geografía agraria de la comarca del Maresme (Barcelona)". *Estudios Geográficos*, núms 58 i 59.

"La urbanización de Granollers-El gran proyecto: la ciudad del siglo XXI". *El Vallés*, núm. 741. 24 d'agost.

"Garraf". *San Jorge*, núm. 19. Juliol de 1955.

"El Panedés". *San Jorge*, núm. 20. Octubre de 1955

1956

Alella y su vino. Cincuentenario de la constitución de la bodega cooperativa Alella Vinícola. Alella, Imp. Elzeviriana.

"El Colegio Oficial de Enseñanza Media" *Vallés extraordinario*. 1956.

"El Anoia". *San Jorge*, núm. 21. Gener de 1956.

"El Bages". *San Jorge*, núm. 22. Abril de 1956.

"Bajo Llobregat". *San Jorge*, núm. 23. Juliol de 1956.

"La economía en el Bergadà". *San Jorge*, núm. 24. Octubre de 1956.

"Les Valls d'Andorra" dins *Andorra, miscel·lània cultural, actualitat, turisme, esport.* Andorra la Vella, Casa de la Vall, 1956.

1957

En col·laboració amb Santiago Sobrequés: *Tierras de España*. Editorial Teide. Segons Llobet, l'editorial s'apropià del text, el simplificà i el repetí en diferents edicions sota el nom d'un altre autor.

"Fuentes de riqueza del campo vallesano". *Calendario del Vallés*.

"El café en el Brasil". *Estudios Geográficos*, núm. 66.

"Tagamanent". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 58.

"La Vall-Ilòria". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 60.

"Arqueología desde la época romana". *El Vallés*. Número extraordinari de 1957.

"Las terrazas del curso inferior del Ter" en *Congrés Internacional del Quaternari*. Barcelona-Madrid, 1957.

Amb la col·laboració de L. Solé Sabarís: Las terrazas del Congost-Besós. *Congrés Internacional del Quaternari. Guia excursió de Barcelona y alrededores*. Barcelona-Madrid, 1957.

Amb la col·laboració de L. Solé Sabarís: Formations quaternaires du Vallès et du Besòs. Barcelona. *Congrés Internacional del Quaternari*, 1957.

"Las terrazas del curso medio y alto del Ter" en *Congreso Internacional de Estudios Pirenaicos, Guia de Excursión*.

Junt a Pere Viaplana: Urbanismo. *Ponencia VII*. Congreso Económico Sindical Comarca de Granollers.

1958

"La energía eléctrica en España". *Estudios Geográficos*, núm. 71. Comunicació al Congrés de Rio de Janeiro de 1956.

"Utilización del suelo y economía del agua en la región semiárida de Huercal-Overa (Almería)". *Estudios Geográficos*, núm. 70. Era una comunicació al congrés de Rio de 1956.

"Aiguafreda". *Programa de Festa Major d'hivern. Quintos*.

"Aiguafreda". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 66.

"La cuartera de Granollers". *El Vallés*, núm. 828. 10 de maig.

"El haya". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 70.

"El clima a Granollers". Ponència al Centre d'Estudis de Granollers, presentada l'11 d'abril de 1958.

"Las terrazas del curso alto del rio Ter". *Congreso del Instituto de Estudios Pirenaicos*. Girona.

"Cataluña" en Terán, M. (dir): *Geografía de España y Portugal*. Barcelona, Montaner i Simón. Tom IV, 2a part.

"La etimologia de Granollers". *Vallés*, 5 de gener.

1959

"La industria del vino espumoso español". *Estudios Geograficos*, núm. 77. Madrid, 1959.

"Las lluvias de 1958 y las recientes de 1959". *El Vallés*, núm. 917. 29 d'abril.

"Los embalses del Ter en les Guílleries". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 74.

"La comarca". *El Vallés*. Número extraordinari Festa Major.

Amb altres autors: *Plan de ordenación de la provincia de Barcelona*. Hi féu alguns mapes i capítols. Barcelona, 1959.

"La masía del Vallés". *Calendario del Vallés*.

1960

- "Les Guillerries i Collsacabra". *San Jorge*, núm. 37. Gener de 1960.
- "El Vallés agrícola". *El Progreso Agrícola*, núm. 1. Abril de 1960.
- "El Penedés". *El Progreso Agrícola*, núm. 2. Maig de 1960.
- "El Maresme". *El Progreso Agrícola*, núm. 3. Juny de 1960.
- "La Plana de Vic". *El Progreso Agrícola*, núm. 5. Setembre de 1960.
- "La Cerdanya". *El Progreso Agrícola*, núm. 6. Octubre de 1960.
- "L'industrie du vin mousseux espagnol". *Méditerranée*. Aix-en-Provence, 1960.
- "L'explotació del camp" en Solé Sabarís (dir): *Geografia de Catalunya*. Barcelona, Aedos. Vol. I.

1961

- "Terrenos comunales y "emprius"". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 77.
- "El comercio y la historia". *El Vallés*. 28 d'agost.
- "Els viatges de Francisco de Zamora". Ponència al CEG, presentada el 3 de febrer de 1961.
- "Observacions climàtiques a Granollers" en *Miscel·lània Fontseré*. Barcelona, 1961.
- "La casa rural" en Solé Sabarís (dir): *Geografia de Catalunya*. Barcelona, Aedos. vol. I.
- "Els treballs forestals" en Solé Sabarís (dir): *Geografia de Catalunya*. Barcelona, Aedos. vol. I.
- "La indústria a Catalunya" en Solé Sabarís (dir): *Geografia de Catalunya*. Barcelona, Aedos. vol. I.

1962

- "El bosque en Collsacabra y Les Guillerries (Barcelona-Gerona)". *Actes du II Congrès International d'Études Pyrénéennes*. Luchon-Pau, 1954 (tom 5, secció IV). Toulouse, 1962.
- "La organización de los tipos de agricultura catalana" en *Información Comercial Española*. Madrid, febrer.
- "La investigación en Granollers". *El Vallés*, núm. 1066. 30 d'agost.
- "Atracció del mercat de Granollers". *Granollers C. C.*, núm. 602. Agost.
- "Comentari a l'avant-projecte del polígon "Font-Verda"". Ponència al CEG, presentada el 8 de juny de 1962.
- "Profesiones intelectuales y estudiantes universitarios". *Vallés*, 18 d'octubre.
- "Las inundaciones vallesanas". *Destino*, 6 d'octubre.

1963

"Las condiciones geográficas actuales y las posibilidades prehistóricas agrícolas y pastoriles" en *Problemas de la Prehistoria y de la Arqueología Catalanas. II Symposium de Prehistoria Peninsular. 8-11 de octubre de 1962*. Barcelona, Instituto de Arqueología (Universidad de Barcelona), 1963.

"Cara i creu de la Festa Major". *El Vallès*, núm. 1124. 22 d'agost.

"Les tres inundacions del Vallès". *Serra d'Or*, núm. 1. Gener de 1963.

"La lección del agua". *Tarrasa Información*, 11 de febrer de 1963.

"El mercado y la ciudad". *Perseverancia*, núm. 256. Gener de 1963.

1964

"El codo de cambio de dirección del Ter hacia les Guillerries". *Estudios Geográficos*, num.95.

"El hombre en el Montseny". *San Jorge*, núm. 55-56. Juliol-octubre.

"El mercat setmanal de Granollers". Ponència al CEG, presentada el 26 de juny de 1964.

"Granollers 1543-1943". *Vallès*, 27 d'agost.

"Joan Cuch i Gol". Programa de l'exposició d'olis homenatge a Joan Cuch, març de 1964. Pròleg a l'obra de Jordi Baulies: *L'illa de Menorca*. Barcelona, Barcino.

1965

"Andorra" en Solé Sabarís (dir): *Geografia de Catalunya*. Barcelona, Aedos. Vol. II.

1967

"Osona" en Solé Sabarís (dir): *Geografia de Catalunya*. Barcelona, Aedos. Vol. II.

"Espanya" en Deffontaines, P. (dir): *Geografia Universal Larousse*. Barcelona, Planeta, 1967. Vol. I.

"El Ripollès" en Solé i Sabarís (dir): *Geografia de Catalunya*. Barcelona, Aedos. Vol. II.

1968

"El Maresme" en Solé Sabarís (dir): *Geografia de Catalunya*. Barcelona, Aedos. Vol. III.

"El Vallès" en Solé Sabarís (dir): *Geografia de Catalunya*. Barcelona, Aedos. Vol. III.

"Cataluña" en Terán, M., Solé, L. (dir): *Geografía regional de España*. Barcelona, Ariel, 1968.

1969

- "Distintas fases en la Enseñanza Media en Granollers". *El Vallès*, 28 d'agost.
 "Santa Eulàlia de Ronsana i la seva geografia". *Ronsana*, juliol-agost de 1969.

1970

- "Los viajes de Francisco de Zamora en Cataluña". *Revista de Geografia*. Vol. IV. Gener-juny de 1970.
 "Andorra" en *Enciclopèdia Catalana*. Barcelona, 1970.
 "Noves aportacions a l'estudi geogràfic del Montseny". Ponència al CEG, presentada el 22 de juny de 1970.

1971

- Pau Vila, un home jove*. Festes Populars de Cultura Pompeu Fabra. Granollers, 1971.
 "Periglaciari en el Montseny". VI Congrés d'Études Pirénéennes. Bagnères de Bigorre, 1971.
 "VI Congreso Internacional de Estudios Pirenaicos". *Revista de Geografia*. Vol. V. Gener-desembre de 1971.

1973

- "Els cursos d'aigua quaternària del Vallès". Ponència al CEG, presentada el 15 d'octubre de 1973.

1974

- "Fisiografia d'Andorra". VII Congrés Internacional d'Estudis Pirinencs. Seu d'Urgell, 1974. Publicat a Saragossa.
 "Esquema de la geografia física d'Andorra". *Actas del VII Congreso I. E. P. 1974*. Jaca, 1976.
 Carta al director de *Ronsana*, núm. 56. Gener de 1974.
 "Granollers". *Vallès*, 18 de maig de 1974. (reimpressió de l'obra del mateix títol de l'any 1951)
 "Carta al director". *Vallès*, 1 de juny de 1974.

1975

- "Noticia de solifluxión periglaciari en Cataluña". *Estudios Geográficos*, núm. 140-141. Madrid, 1975. Miscel·lània dedicada a M. de Terán.

"Materiales y depósitos periglaciares en el macizo del Montseny. Antecedentes y resultados". *Revista de Geografia*. Vol. IX. Gener-desembre de 1975.

"Granollers" en *Gran Enciclopèdia Catalana*.

"Guilleries" en *Gran Enciclopèdia Catalana*.

"El hombre y el Montseny". *El Correo Catalán*. 5 de desembre.

1976

"Esquema de la geografia física d'Andorra" en *Actas Congreso Estudios Pirenaicos*. 1974. Jaca, 1976.

"Esboç d'alguns fenòmens periglacials a Andorra". VII Congrés Internacional d'Estudis Pirinencs, Saragossa.

"Maresme" en *Gran Enciclopèdia Catalana*.

1977

"Formas periglaciares en una montaña prepirenaica: Puigsacalm". *V Coloquio de Geografia*. Granada, 1977.

"Les terrasses del Ter a les Guilleries" en *Miscel·lània Pau Vila*. Barcelona, 1977.

"Francesc Serra, artista granollerí". Granolles, Impremta Garrell, 1977.

"Problemes genètics dels materials de peu de muntanya del Montseny". Ponència al CEG, presentada el 6 de juny de 1977.

"Montseny" en *Gran Enciclopèdia Catalana*.

1978

"Dépôts périglaciaires dans le massif du Montseny". Colloque sur le périglaciaire d'altitude du domaine méditerranéen et abords. Strasbourg-Université Louis Pasteur. 12-14 maig 1978.

"El nostre cinquantenari (A. Excursionista)". *El Vallès*, 29 d'abril de 1978.

"Esboç d'alguns fenòmens periglaciars a Andorra". *Revista de Geografia*. Gener-desembre, 1978 i 1979. Vols. XII-XIII.

1979

"Cinquanta anys de l'Agrupació Excursionista". *Plaça Gran*, núm. 10. 13 de gener.

"Els llibres i les biblioteques". *Plaça Gran*, núm. 23. 21 d'abril.

"Transcendència de l'arribada del tren a Granollers". *Plaça Gran*, núm. 34. Juliol.

"Urbanisme a Granollers". *Plaça Gran*, núm. 48. 1 de desembre de 1979.

Junt a A. Gómez Ortiz: "Primeros resultados experimentales acerca de la funcionalidad en los círculos de piedras del macizo de Campquerdós (Pirineo Oriental)". *Actas de la IV reunion de GETC*, Banyoles.

1980

"En la mort del geògraf Pau Vila". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 148.

"Pau Vila". *Quaderns*, núm. 17. Sabadell, desembre de 1980.

"El mercat de Granollers". Granollers, Catàleg exposició Museu de Granollers, 1980.

"El suposat "glaciaico" pel Dr. Almera en el mapa geològic del Montseny". Ponència al CEG, presentada el 12 de maig de 1980.

"Sobre el nom de Lliçà de Munt o Lliçà d'Amunt". *Ronsana*, núm. 103. Maig-juny 1980.

"Els primers anys de Pierre Deffontaines a casa nostra". *Revista de geografia*, Vol. XIV. Gener-desembre de 1980.

"Pau Vila: ha mort un gran geògraf i un gran català". *Plaça Gran*, núm. 77. Agost de 1980.

"In memoriam Josep Font de Falgàs". Programa dels actes de memòria d'aquest excursionista. 1980.

"Ha mort en Josep Font". *Plaça Gran*, 12 de gener de 1980.

1981

"Els dipòsits anomenats "glaciàtics" per Almera, a Samalús, i l'evolució del relleu en el quaternari". *Acta Geològica Hispànica*, tom 14. Homenatge a Lluís Solé i Sabarís. Barcelona 1981.

"Granollers i la seva rodalia, breu descripció històrica". Granollers, Programa inaugural Cercle Cultural. Març, 1981.

"Llibres. La història del Gremi de Serrallers i Ferreters de Barcelona-any 1380". *Plaça Gran*, 21 de març de 1981.

"El Montseny" dins del programa de l'exposició "...Al Montseny" del Cercle de la Caixa de Pensions de Granollers. 1981.

"Cam (sic) Ramonet". *Societat d'Onomàstica, Butlletí Interior*, 5. Pàg. 21.

1982

- “El mercat de Granollers i la comarca”. Granollers, Programa Cercle Cultural. Desembre 1982.
- “El mercat de Granollers i la Comarca” dins *Fires i mercats del Vallès Oriental*. Granollers, Obra social de la Caixa de Pensions, 1982.
- “Presentació de “Granollers vila oberta””. *Plaça Gran*, núm. 153. 24 d'abril de 1982.
- “Geografia física de Granollers”. Ponència al CEG, presentada el 19 d'abril.
- Pròleg a Galobart i Duran, Ll.: *El paisatge del Vallès*. Santa Eulàlia de Ronçana, I. G. Santa Eulàlia, 1982.
- Llobet, S., de Bolós, M. i Gómez, A.: “Nota sobre el glacis de Tortellà. Prepirineo Oriental Meridional”. Col·loque sur les montagnes et piémonts: Université Toulouse Le Mirail, 1982. (en la separata que conserva l'arxiu familiar, una nota a mà diu: publicat a França a Strasbourg).

1983

- Llobet, S. i Panareda, J. M.: “Maresme-Vallès-Montseny”. VIII Coloquio de geógrafos españoles. Barcelona, Asociación de Geógrafos Españoles, setembre-octubre de 1983.
- “L'organització i les classes d'agricultura catalana” en Sobrequés i Callicó, J. (dir): *Història de Catalunya del segle XVII fins als nostres dies*. Bilbao, La Gran enciclopedia vasca, 1983. Vol. XV.
- Pròleg de l'obra de Mateu, Xavier: *El Pallars Sobirà*. Barcelona, Caixa de Catalunya, 1983.
- “Esboç d'alguns fenòmens periglaciars a Andorra”. *Actas del VII Congreso de Estudios Pirenaicos*, núm. 5. Jaca, 1983.

1984

- “Sobre la destrucció de l'església parroquial de Tagamanent”. Associació d'Amics de Tagamanent: *Butlletí Informatiu*, núm 8. Desembre de 1984.
- “Perspectiva física i històrica del Vallès Occidental i Oriental” en *Estudi de la Sanitat al Vallès Occidental i Oriental*. Barcelona, Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears, 1984.
- “Presentació”. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 1. Barcelona, 1984. Pàg. 1-2
- “Francesc Serra”. *Vernissatge*, núm. 12. Granollers, 1984.

1985

Llobet, S. i Gómez Ortiz, A.: "El riu Ter i les seves terrasses fins a El Pasteral". *Revista de Geografia*, vol XIX. Gener-desembre de 1985.

"Introducció. Trets històrics de Granollers" en *Patrimoni històric arquitectònic*. Granollers, Ajuntament, 1985.

1986

en col·laboració amb Gómez Ortiz, A.: "Nota geomorfològica sobre uns meandres abandonats del riu Ter en la confluència amb la Riera Sora". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 6. Barcelona, març de 1986.

"Els estudis geogràfics del Pirineu del Dr. Solé i Sabarís" *Revista de Geografia*. Vol. XX. Gener-desembre de 1986.

"La formació del relleu i la funció de les aigües a Granollers". *Estudis de Granollers i del Vallès Oriental*, núm. 1. Granollers, 1986.

El medi i la vida a Andorra. Andorra, Promocions Literàries, 1986.

"El Canonge Josep Oliveras, fill de Palou". *Revista del Vallès*, 31 de maig de 1986 (és una carta al director).

1987

"Francesc Serra, pintor granoller". En Centre d'Estudis de l'Associació Cultural de Granollers: *Quatre ponències*. Granollers, 1987.

"Francesc Serra, pintor granoller" dins *Francesc Serra. Antologia i obra inèdita*. Catàleg exposició celebrada al Museu de Granollers del 28 de maig a 21 de juny de 1987. Granollers, Museu de Granollers.

Pròleg a Gómez Ortiz, A.: *Contribució geomorfològica a l'estudi dels espais supraforestals pirinencs. Gènesi, organització i dinàmica dels modelats glacials i periglacials de la Cerdanya i l'Alt Urgell*. Barcelona, Institut Cartogràfic de Catalunya, 1987.

1988

"Josep Iglésies. Geògraf i ànima de les assemblees intercomarcals d'estudiosos". *XXXIII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos*. Granollers. Museu de Granollers. Centre d'Estudis de l'Associació Cultural. 17-18 d'octubre de 1987. Granollers, 1988.

En col·laboració amb A. Gómez Ortiz: "El glaciariisme cerdà" en *XXXIV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos 1988 a Puigcerdà*.

Pròleg en Iglésies, J.: *Estudi de les xifres de població de l'Alt Penedès en el curs de sis segles (1358-1975)*. Vilafranca, Institut d'Estudis Penedesencs.

En col·laboració amb A. Gómez Ortiz: "Un atemptat ecològic-geogràfic?". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 13-14. Barcelona, 1988.

En col·laboració amb A. Gómez Ortiz: "Geomorfogènesis periglacial en Sierra Nevada. Formas heredadas y modelados actuales en la unidad geográfica del Mulhacén". *Estudios Geográficos*, núm. 193.

"La pluja del 12 de novembre a Granollers". *Revista del Vallès*, 19 de novembre.

1989

"El massís del Montseny". *XIII Aplec excursionista dels Països Catalans. Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm 181. Octubre de 1989.

En col·laboració amb A. Gómez Ortiz: "Significació agrària i històrica dels "marges" en el Vallès. El regadiu" en *Los paisajes del agua. Libro jubilar dedicado a Antonio López Gómez*. València, 1989.

"L'observatori meteorològic de Granollers". *Revista del Vallès*, 25 de febrer.

"Consideracions hospitalàries". *Revista del Vallès*, 21 de gener.

"Sobre l'autodidactisme". *Revista del Vallès*, 11 de març.

"El massís del Montseny". *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, núm. 181.

"Presentació" dins *Població i poblament al Vallès Oriental*. Granollers, Museu de Granollers.

"Lluís Solé i Sabarís i la geografia catalana de la immediata postguerra". *Treballs Societat Catalana de Geografia*, núm. 19.

Llobet, S. i Font, J.: "El valor geogràfic dels viatges de Francisco de Zamora per Catalunya". *Revista de Geografia*, vol. XXIII. Gener-desembre de 1989.

1990

"Gènesi geològica, erosió i periglaciari en el Montseny" en *Monografies del Montseny*, núm. 5. Viladrau, Amics del Montseny, 1990.

El medi i la vida al Montseny. Granollers, Museu de Granollers i Agrupació Excursionista de Granollers, 1990.

"Encara més sobre l'hospital". *Revista del Vallès*, 17 de novembre.

1991

"Un llibre erudit transcendent". *Revista del Vallès*, núm. 746. 9 de març.

"El límit septentrional de la vinya i l'olivera a Catalunya". *Treballs de la Societat Catala-*

na de Geografia, núm. 25. Març de 1991 (traducció del treball de mateix títol publicat l'any 1950).

Sense data

El curso del Ter y sus huellas. Exemplar fotocopiat a l'arxiu de la família. S'havia de publicar com a discurs d'ingrés a la Real Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona.

"Principales factores que determinaron la dinámica morfogénica de los heleros meridionales nevadenses" en *Homenaje jubilar a José Manuel Casas Torres*.

Grand Larousse Encyclopédique. Col·laboració en diferents articles.

"Andorra" en *Catholic Encyclopedia Dictionary*. Nova York.

3. ARTICLES PUBLICATS PER SALVADOR LLOBET, *MONTIS, A DESTINO*. 1952-1963. SÈRIE *NUESTRA AMIGA LA TIERRA*²⁹⁸

1. Crecidas del Ebro. Piedras preciosas y piedras sintéticas. El frío y las heladas. 16 febrer 1952.
2. Los Monegros. El puerto de Tarragona. Los días cortos y los días largos. 23 febrer 1952.
3. La industria del cemento Portland en Cataluña. Repoblación forestal. 1 març 1952
4. El coste de la vida. El coste de la vida en España. 15 març 1952.
5. El canal de Suez. 29 març 1952.
6. La población de Barcelona en 1950. La segunda ciudad de Cataluña. 5 abril 1952.
7. La inmigración en EE.UU. La producción del oro. 12 abril 1952.
8. Los habitantes de la provincia de Barcelona. 26 abril 1952.
9. La industria de lana en España. 3 maig 1952.
10. Ciudades en los EE.UU. 24 maig 1952.
11. Petróleo en el mundo. 31 maig 1952.
12. El Miño. 14 juny 1952.
13. Los libros que se leen en España. Los rayos y sus víctimas. 28 juny 1952.
14. La producción de diamantes. Transporte aéreo y marítimo. 5 juliol 1952.
15. ¿En qué capital de provincia española hace más calor? ¿Cuando florece el almendro? 12 juliol 1952.
16. La industria algodonera española. 2 agost 1952.
17. Los habitantes de Madrid y Barcelona. 23 agost 1952
18. El túnel de Viella en el Valle de Aran. 30 agost 1952.
19. Futura aplicación industrial de la energía atómica. 6 setembre 1952.
20. Israel. 13 setembre 1952

298. Hem respectar la numeració que es conserva en una llista elaborada pel mateix Llobet (AFLl). Per això alguns escrits han estat consignats amb números bisos. Els que estan entre claudàtors no han pogut ser localitzats.

21. Exceso de natalidad en el Japón. 20 setembre 1952.
22. El movimiento natural de la población en Barcelona. El examen de los nacimientos. 4 octubre 1952.
23. Castaños y castañas. 18 octubre 1952.
24. Vegetación pirenaica cerca de Barcelona. 25 octubre 1952.
25. Consumo de leche en Barcelona. 15 novembre 1952.
26. La población de Cataluña. 22 novembre 1952.
27. París, puerto interior. 13 desembre 1952.
28. La producción de azúcar en España. 20 desembre 1952.
29. El portulano o carta de Vallseca. 10 gener 1953.
30. El célebre túnel bajo el canal de la Mancha. 17 gener 1953.
31. Temperaturas bajo cero en España. 24 gener 1953.
32. Ovejas y lana en Australia. 31 gener 1953.
33. Inundaciones y "polders" en Holanda. 14 febrer 1953.
34. Enivetok y Bikini. 21 febrer 1953.
35. La pesca en España. 28 febrer 1953.
36. Plátanos en España. 7 març 1953.
37. Los tomates y el tabaco en Canarias. 28 març 1953.
38. La energía eléctrica en el mundo. 4 abril 1953.
39. La producción eléctrica en España. 11 abril 1953.
40. Posibilidades futuras de energía eléctrica. 25 abril 1953.
41. Indochina francesa. 16 maig 1953.
42. [Diferencia de densidad en España]. 30 maig 1953.
43. El camino transcontinental de Alaska. 6 juny 1953.
44. El garañón catalán. 27 juny 1953.
45. El vino en España. 4 juliol 1953.
46. Edad de los ciudadanos en diferentes países. 11 juliol 1953.
47. Thule o Blue Jay, base americana en Groenlandia. 25 juliol 1953.
48. Economía en Andorra. 1 agost 1953.
49. El petróleo. 10 agost 1953.
50. Zonas de máximo calor en el globo. 22 agost 1953.
51. La marina mercante. 29 agost 1953.
52. Los terremotos y las islas Jónicas. 6 setembre 1953.
53. Los tejidos españoles. 19 setembre 1953.
54. Igualada. 26 setembre 1953.
55. Las Cajas de ahorro en España. 3 octubre 1953.
- 55 bis. [Els Sots Feréstecs]. 10 octubre 1953.
56. Conservas vegetales. 17 octubre 1953.
57. El vino en el mundo. 31 octubre 1953.
58. Demografía española. 28 novembre 1953.
59. El clima y el Sahara. 28 novembre 1953.

60. Nuevas construcciones hidroeléctricas en Cataluña. 5 desembre 1953.
61. Las islas Bermudas. 12 desembre 1953.
62. La mortalidad infantil. 19 desembre 1953.
63. El algodón en España. 26 desembre 1953.
64. Reforma agraria en el Japón. 9 gener 1954.
65. El Pakistán. 16 gener 1954.
66. Las naranjas. 30 gener 1954.
67. Un centenario africano. 13 febrer 1954.
68. Arroz en el Delta del Ebro. 20 febrer 1954.
69. Un mapa de densidad de población de la Península ibérica. 27 febrer 1954.
70. Algodón. 6 març 1954.
71. Las pasas de Denia. 20 març 1954.
72. Egipto y el Nilo. 3 abril 1954.
73. El Mediterráneo. 10 abril 1954.
74. La emigración española. 17 abril 1954.
75. La pesca en Noruega. 24 abril 1954.
76. Los Monegros. 8 maig 1954.
77. Economía italiana. 15 maig 1954.
78. Las avellanas. 29 maig 1954.
79. Las lluvias en Barcelona. 5 juny 1954.
80. Evolución de la técnica agrícola. 19 juny 1954.
81. El caucho. 26 juny 1954.
82. Los refugiados en la zona occidental alemana. 3 juliol 1954.
83. El problema racial del Africa del Sur. 10 juliol 1954.
84. El problema agrícola de España. 17 juliol 1954.
85. Plantas oleaginosas. 31 juliol 1954.
86. Los puertos atlánticos de EE.UU. 14 agost 1954.
87. Islas de hielo. Agost 1954.
88. El clima, los ríos y la vegetación de España. 4 setembre 1954.
89. Los bosques de la provincia de Lérida. 11 setembre 1954.
90. Vilanova y la Geltrú. 18 setembre 1954.
91. Los antípodas de España. 24 setembre 1954.
92. La industria barcelonesa. 2 octubre 1954.
93. Transportes ferroviarios y aéreos. 9 octubre 1954.
94. El azafrán en España. 16 octubre 1954.
95. El territorio de Trieste. El Sarre. 23 octubre 1954.
96. Las costas de Cataluña y su utilización urbana. 30 octubre 1954.
97. Inmigración moderna en EE.UU. 6 novembre 1954.
98. La producción de mineral de hierro. 13 novembre 1954.
99. La siderurgia española. 20 novembre 1954.
100. La sima de la Piedra de San Martín. 27 novembre 1954.
101. El Casiquiare, canal natural. 4 desembre 1954.

102. La población de la península del Indostán. 18 desembre 1954.
103. Jijona y sus turrone. 25 desembre 1954.
104. Las naranjas en el mundo. 8 gener 1955.
105. El Rhur. 22 gener 1955.
106. El abastecimiento de pescado en Madrid. 29 gener 1955.
107. El territorio del Sarre. 5 febrer 1955.
108. Formosa. 12 febrer 1955
109. La población de Rusia. 19 febrer 1955.
110. La población de China. 26 febrer 1955.
111. Azúcar en Cuba. 5 març 1955.
112. Azúcar en España. 12 març 1955.
113. El petróleo de Persia. 19 març 1955.
114. El petróleo de Kuwait. 2 abril 1955.
115. La ciudad de Londres. 9 abril 1955.
116. Autopistas en Europa. 23 abril 1955.
117. Indonesia. 30 abril 1955.
118. La importancia del estaño. 7 maig 1955.
119. El regadío en el mundo. 14 maig 1955.
120. El trigo y su comercio. 28 maig 1955.
121. El vino espumoso. 4 juny 1955.
122. El transporte en el San Lorenzo y los Grandes Lagos. 11 juny 1955.
123. Petróleo en Sudamérica. 25 juny 1955.
124. El hierro y la metalurgia mundial. 2 juliol 1955.
125. Valladolid agrícola. 9 juliol 1955.
126. La cuenca potásica de Cataluña. 30 juliol 1955.
127. Mérida y su puente. 6 agost 1955.
128. La población en el mundo. 13 agost 1955.
129. La circulación automóvil. 20 agost 1955.
130. Andalucía. 27 agost 1955
131. El café. 3 setembre 1955.
132. El Gulf Stream. 10 setembre 1955.
133. El cacahuete en el Senegal. 17 setembre 1955.
134. La Argentina. 24 setembre 1955.
135. Alella y su vino. 1 octubre 1955.
136. El Segre. 8 octubre 1955.
137. El corcho en España. 15 octubre 1955.
138. Marruecos francés. 22 octubre 1955.
139. El Amazonas. 5 novembre 1955.
140. El barbecho. 12 novembre 1955.
141. El algarrobo en España. 19 novembre 1955.
142. Energía geotérmica. 26 novembre 1955.
143. El Ebro. 3 desembre 1955.
144. Los lapones. 10 desembre 1955.
145. El pimentón. 24 desembre 1955.
146. Inversiones de EE.UU. en Sudamérica. 1 gener 1956.

147. El esparto. 7 gener 1956.
148. La industria en el Canadá. 14 gener 1956.
149. La población de América del Sur. 21 gener 1956.
150. La industria de cerámica en la provincia de Castellón. 28 gener 1956.
151. El estado de Portugal. 4 febrer 1956.
152. La lana. 11 febrer 1956.
153. El café en Colombia. 18 febrer 1956.
154. La pesca en Cataluña. 3 març 1956.
155. Geopolítica. 10 març 1956.
156. Atlántico y Mediterráneo en Portugal. 17 març 1956.
157. Chipre. 31 març 1956.
158. Las dehesas en Extremadura. 7 abril 1956.
159. Granollers: mil años de mercado. 14 abril 1956.
160. Marruecos. 5 maig 1956.
161. La leche. 5 maig 1956.
162. Las Azores. 12 maig 1956.
163. El aluminio. 19 maig 1956.
164. El oro. 26 maig 1956.
165. Automóviles. 2 juny 1956.
166. El cacao. 9 juny 1956.
167. La propiedad rústica en España. 16 juny 1956.
168. Las pérdidas de electricidad. 23 juny 1956.
169. Ferrocarriles eléctricos. 30 juny 1956.
170. El petróleo en Italia. 7 juliol 1956.
171. La población japonesa. 14 juliol 1956.
172. Fuentes de energía. 21 juliol 1956.
173. Caucho natural y artificial. 28 juliol 1956.
174. La presa de Assuán, en Egipto. 4 agost 1956.
175. Sobre el canal de Suez. 11 agost 1956.
176. La industria aeronáutica. 18 agost 1956.
177. Polonia. 25 agost 1956.
178. La construcción del Canal de Panamá. 1 setembre 1956.
179. La marina mercante en 1955. 8 setembre 1956.
180. La aviación en el Brasil. 15 setembre 1956.
181. La demanda de electricidad en España. 22 setembre 1956.
182. El olivo en España. 29 setembre 1956.
183. Las cebollas. 13 octubre 1956.
184. Dakar. 20 octubre 1956.
185. El Rin. 3 novembre 1956.
186. Hungría. 10 novembre 1956.
187. Hong-kong. 17 novembre 1956.
188. Israel. 24 novembre 1956.
189. Las heladas de febrero. 1 desembre 1956.
190. Las heladas de febrero. 8 desembre 1956.

191. El árbol de Navidad. 15 desembre 1956.
192. Los turrónes. 5 gener 1957.
193. La RENFE. 12 gener 1957.
194. Biología de la geografía humana. 19 gener 1957.
195. Yemen y Aden. 2 febrer 1957.
196. Cachemira. 9 febrer 1957.
197. El Valle de Arán. 23 febrer 1957.
198. Los habitantes de China. 2 març 1957.
199. Costa de Oro. 9 març 1957.
200. El espíritu industrial de EE.UU. 16 març 1957.
201. La región más seca de España. 6 abril 1957.
202. El agua de los ríos españoles. 13 abril 1957.
203. La bauxita. 20 abril 1957.
204. Los barcos petroleros. 27 abril 1957.
205. Singapoore. 4 maig 1957.
206. Siderurgia en España. 11 maig 1957.
207. Zaragoza. 18 maig 1957.
208. Inmigrantes en Mataró. 25 maig 1957.
209. Alcoa. 1 juny 1957.
210. Demografía de Rusia. 8 juny 1957.
211. Groenlandia. 22 juny 1957.
212. Un aspecto de las Baleares. 29 juny 1957.
213. El consumo del petróleo. 13 juliol 1957.
214. Islas Lofoten. 20 juliol 1957.
215. La industria del algodón. 3 agost 1957.
216. La edad y el estudio de la tierra. 10 agost 1957.
217. Ganado de carne en Cataluña. 17 agost 1957.
218. Puertollano. 24 agost 1957.
219. El Ter. 7 setembre 1957.
220. El antiguo glaciario pirenaico. 14 setembre 1957.
221. La Cerdanya. 21 setembre 1957.
222. Un libro sobre Cataluña. 27 setembre 1957.
223. Los negros en Norteamérica. 5 octubre 1957.
224. Regadío de Mallorca. 12 octubre 1957.
225. Geografía "atómica". 19 octubre 1957.
226. El Turia. 26 octubre 1957.
227. El plátano. 9 novembre 1957.
228. Suiza país lechero. 22 novembre 1957.
229. Los ríos de Rusia. 30 novembre 1957.
230. Ifni. 21 desembre 1957.
231. Nueva Guinea. 28 desembre 1957.
232. La Antártida. 11 gener 1958.
233. El invierno en Canadá. 18 gener 1958.
234. La población de Cataluña en el siglo XVI. 25 gener 1958.

235. El petróleo en Sahara. 1 febrer 1958.
236. Las navajas de Albacete. 8 febrer 1958.
237. Túnez. 22 febrer 1958.
238. La inmigración en Barcelona. 1 març 1958.
239. El Sudán. 8 març 1958.
240. Cuba. 15 març 1958.
241. Sumatra. 29 març 1958.
242. Una ciudad americana: Chicago. 12 abril 1958.
243. El comercio exterior de España. 5 abril 1958.
244. El gas natural. 26 abril 1958.
245. El ocho ferroviario catalán. 10 maig 1958.
246. El tren de Zamora a Santiago. 17 maig 1958.
247. Argelia. 24 maig 1958.
248. Bilbao. 14 juny 1958.
249. El clima español. 21 juny 1958.
250. Los Monegros, ¿tierra prometida? 5 juliol 1958.
251. Cataluña, Valencia y Baleares. 12 juliol 1958.
252. El Líbano. 19 juliol 1958.
253. El Irak. 26 juliol 1958.
254. Jordania. 2 agost 1958.
255. San Juan de las Abadesas: un pueblo pirenaico. 6 agost 1958.
256. El casquete polar. 23 agost 1958.
257. Ripoll. 30 agost 1958.
258. Bélgica. 6 setembre 1958.
259. La industria en Bélgica. 20 setembre 1958.
260. Islandia. 27 setembre 1958.
261. La población belga. 4 octubre 1958.
262. La república de Guinea. 18 octubre 1958.
263. Torelló, modelo geográfico. 25 octubre 1958.
264. Las migraciones españolas. 1 novembre 1958.
265. Tavertet, mirador de les Guillerries. 22 novembre 1958.
266. La población de Alemania. 29 novembre 1958.
267. Pasos en los Alpes. 6 desembre 1958.
268. El mundo esquimal. 20 desembre 1958.
269. El acebo (boix grèvol). 27 desembre 1958.
270. El clima de Mallorca. 3 gener 1959.
271. Cuba. 17 gener 1959.
272. Ribadelago. 24 gener 1959.
273. Las heladas del invierno último. 7 febrer 1959.
274. El jabalí. 14 febrer 1959.
275. Los riegos del río Aragón. 21 febrer 1959.
276. La sierra del Cadí. 28 febrer 1959.
277. La electricidad en España. 7 març 1959.
278. Chipre. 14 març 1959.
279. La producción de URSS y USA. 21 març 1959.

280. Los altos picos del Pirineo catalán. 29 març 1959.
281. La población catalana en el siglo XVIII. 4 abril 1959.
282. Nuevas directrices demográficas en China. 11 abril 1959.
283. Crecimiento anual de Barcelona. 25 abril 1959.
284. Geografía de Cataluña. 2 maig 1959.
285. El cultivo de trigo en el Vallès. 9 maig 1959.
286. Regadíos en Badajoz. 23 maig 1959.
287. El problema del oro. 30 maig 1959.
288. Asturias y Santander. 20 juny 1959.
289. Los pueblos altos del Pirineo Catalán. 11 juliol 1959.
290. Berlín y las dos Alemanias. 18 juliol 1959.
291. Consumo y suministro de carne vacuna en Barcelona. 15 agost 1959.
292. El café. 8 agost 1959.
293. La masía catalana. 5 setembre 1959.
294. La frontera pirenaica y el tratado de 1659. 19 setembre 1959.
295. Les Guillerries. 17 octubre 1959.
296. La agricultura española y el mercado común europeo. 24 octubre 1959.
297. Las cucharas de Tortellà. 31 octubre 1959.
298. La economía forestal de España. 21 noviembre 1959.
299. Mataró. 12 diciembre 1959.
300. Las migraciones en España. 19 diciembre 1959.
301. Plantas navideñas. 2 gener 1960.
302. La energía del Ribagorçana. 9 gener 1960.
303. Otra vez la presa de Asuán. 16 gener 1960.
304. Las heladas. 23 gener 1960.
305. El gas natural. 6 febrer 1960.
306. Siderurgia y metalurgia en España. 13 febrer 1960.
307. La región de París. 20 febrer 1960.
308. Industrialización en la RAU. 27 febrer 1960.
309. Los problemas de la RENFE. 19 març 1960.
310. El arroz en Cataluña. 26 març 1960.
311. Problemas sacerdotales. 9 abril 1960.
312. Los canales del río San Lorenzo. 23 abril 1960.
313. La producción de automóviles. 30 abril 1960.
314. Negros y blancos en la Unión Sudafricana. 7 maig 1960.
315. Otro país africano: Liberia. 14 maig 1960.
316. Berlín. 28 maig 1960.
317. El sobrante de café. 11 juny 1960.
318. La mortalidad en Europa occidental. 25 juny 1960.
319. La producción de cemento en España. 9 juliol 1960.
320. El Congo Belga. 16 juliol 1960.
321. Del Franco al Montserrat. 23 juliol 1960.

322. La industria en Cataluña. 30 juliol 1960.
323. Población de China y el Japón. 13 agost 1960.
324. La inmigración en Barcelona. 20 agost 1960.
325. Por las tierras del Comte Arnau. 3 setembre 1960.
326. Puigsacalm. 10 setembre 1960.
327. La marina mercante. 24 setembre 1960.
328. Producción de energía. 7 octubre 1960.
329. El ahorro en España. 8 octubre 1960.
330. Los ríos españoles. 15 octubre 1960.
331. La geografía y su enseñanza. 29 octubre 1960.
332. La parcelación rústica en España. 5 noviembre 1960.
333. El Plan Provincial de Ordenación de Barcelona. 12 noviembre 60.
334. Problemas demográficos y morales en Suecia. 26 noviembre 1960.
335. Necesidad de industrialización en España. 17 diciembre 1960.
336. Las migraciones, vasos comunicantes. 24 diciembre 1960.
337. La producción de champaña. 7 gener 1961.
338. Los factores étnicos en Bélgica. 21 gener 1961.
339. Stanley y el Congo. 4 febrer 1961.
340. Inmigración francesa en Cataluña en el siglo XVII. 18 febrer 1961.
341. La renta nacional y la agricultura en España. 25 febrer 1961.
342. La industria textil. 4 març 1961.
343. La geografía de España. 11 març 1961.
344. Metalurgia y automóviles en España. 25 març 1961.
345. Los grandes puertos del Rin. 1 abril 1961.
346. La energía en España en 1960. 8 abril 1961.
347. El problema del vino en España. 22 abril 1961.
348. Argelia. 6 maig 1961.
349. Menorca. 20 maig 1961.
350. Cuba. 3 juny 1961.
351. [Angola]. Entre juliol i setembre 1961.
352. Migraciones interiores en Estados Unidos. 17 juny 1961.
353. Unión Sudafricana independiente. 10 juny 1961.
354. El Plan Badajoz. 1 juliol 1961.
355. La emigración de Jaén. 8 juliol 1961.
356. La agricultura francesa. 15 juliol 1961.
- [El gasto familiar (no publicat)]
357. La industria harinera en Cataluña. 12 agost 1961.
358. Los valles de Bohí y Sant Nicolau. 19 agost 1961.
359. La nueva agricultura. 9 setembre 1961.

360. El petróleo en el mundo. 30 setembre 1961.
361. San Hilario Sacalm. 14 octubre 1961.
362. El ahorro en España. 28 octubre 1963.
363. Saltos del Duero y Alto Ebro. 4 novembre 1961.
364. Sabadell y Terrassa. 2 desembre 1961.
365. El vino de Jerez. 23 desembre 1961.
366. La industria textil de Mataró. 30 desembre 1961.
367. Población activa en España. 6 gener 1962.
368. Katanga. 13 gener 1962.
369. Hospitalet de Llobregat. 27 gener 1962.
370. La pesca en el Japón. 10 febrer 1962.
371. Electrificación en el Tajo y en el Levante. 3 febrer 1962.
372. La mecanización agrícola. 3 març 1962.
373. El turismo en España. 10 març 1962.
374. La industria del automóvil. 31 març 1962.
375. La población de Filipinas. 14 abril 1962.
376. El túnel del Gran S. Bernardo para carretera. 14 abril 1962.
377. Fibras artificiales. 28 abril 1962.
378. El café en el mundo. 5 maig 1962.
379. 102 años de lluvia. 12 maig 1962.
380. Sabadell, tercera ciudad catalana. 19 maig 1962.
381. Trabajadores en España. 2 juny 1962.
382. 102 años de lluvia en Barcelona. 9 juny 1962.
383. La ganadería española. 16 juny 1962.
384. Población barcelonesa. 30 juny 1962.
385. China. 14 juliol 1962.
386. El azúcar. 21 juliol 1962,
387. Datos modernos del Brasil. 4 agost 1962.
388. El Perú. 11 agost 1962.
389. [Carreteras españolas]. 18 agost 1962.
390. El auge económico de Italia. 1 setembre 1962.
391. Taveret. 15 setembre 1962
392. Los regadíos y los Planes. 6 octubre 1962.
393. Sociología de Mataró. 3 novembre 1962.
394. La actividad económica de los parisienses. 10 novembre 1962.
395. El nuevo Plan de Riego en el Bajo Ebro y Castellón. 17 novembre 1962.
396. Pesca y flota pesquera en España. 1 desembre 1962.
397. Geografía urbana de Granada. 29 desembre 1962.
398. Flores naturales. 26 gener 1963.

- 398 bis. Alfarería antigua. 2 febrer 1963.
399. La economía catalana en el siglo XVIII. 16 febrer 1963.
400. Despoblación de la montaña. 2 març 1963.
401. El caucho. 16 març 1963.
402. El medio y la vida en Lérida. 30 abril 1963.
403. Población catalana en el siglo XIV. 6 abril 1963.
404. Vinieron las lluvias... 13 abril 1963.
405. Inglés. 27 abril 1963.
406. La ganadería de Galicia. 11 març 1963.
407. La población de Estados Unidos en 1960. 25 maig 1963.
408. La producción y la renta nacional en 1962. 1 juny 1963.
409. Mejoras eléctricas en 1962. 15 juny 1963.
410. La población de América hispana. 29 juny 1963.

4. SALVADOR LLOBET I LA LITERATURA: UN TEXT INÈDIT

Segurament l'aspecte literari és la part més desconeguda i més inversemblant de la vida de Salvador Llobet, però només de veure la quantitat de paper que va escriure, no podem sorprendre'ns si algú ens diu que la literatura també tenia una bena per a ell. En aquest sentit sabem que l'any 1935 Llobet publicava un conte titulat "Estiu a Muntanya", que havia estat presentat sota el pseudònim *Misèria i Grandesa dels Cims*, i que va resultar premiat en el concurs de contes convocat per *La Veu de Catalunya* d'aquell any.

Durant la festa major de Granollers de l'any 1948, en el marc dels IX Jocs Florals de la Ciutat de Granollers (organitzats per l'Associació Cultural d'Antics Alumnes de Segon Ensenyament), Llobet va obtenir el premi del gremi de fabricants de la indústria tèxtil per la seva composició "La indústria tèxtil a Granollers", presentada sota el lema *Labor*.

Un any després, en el XI certamen literari de l'Ateneu Areñense, a l'obra de Llobet "Montseny" li correspongué el premi Josep M. Milà i Camps, comte del Montseny. També en el mateix marc Llobet obtingué un altre premi per l'obra "La vall pirinenca", premi Joan Colom Agustí.

Malauradament, després d'aquells anys el vessant literari de Salvador Llobet desapareix quasi per complet de la seva obra.

Com a record i prova de l'activitat literària de Salvador Llobet, a continuació transcrivim el conte "Estiu a Muntanya", escrit l'any 1935 i que es conserva inèdit en l'arxiu familiar.

Estiu a Muntanya

per Salvador Llobet

Prop de Can Coll, la masia situada a més alçada d'aquell grapat de muntanyes, en Manel, el més petit de la casa, fa obeir amb crits i cops de bastó el ramat boví que davalla de mica en mica. El cos enorme dels bous de treball, ara lliurats del jou de l'arada, té un viu contrast amb la còrpora minúscula del vailet, un minyó d'onze anys que els bons aires dels cims no han desenrotllat com caldria, que s'acosta resolut amb l'amenaça del bastó a les bèsties voluminoses, per llevar-los un xic l'aire cançoner de la seva passa.

L'esquella ressona en la torrentada vers on el ramat s'encamina suaument, penjada al coll de la vaca més feixuga que la fa brandar al compàs lent de les seves petjades. Les braves, amb les demés vaques de la ramada i la parella de bous de calma proverbial, segueixen dòcilment les vibracions sonores dels esquellincs de la capmare i s'encaminen tots plegats a cercar el rajolí d'aigua que brolla dintre un viot en un recolze del torrent.

En altre temps, quan l'eixut no ha delmat el país amb la seva aguda persistència, l'aigua llisca abundant per les roques dels xaragalls sinuosos que abunden vers els cimals. L'erosió constant de l'aigua, deixa aquestes roques netes de líquens superficials i han adquirit una bella multiformitat que ajuden a ressaltar les brolles que les envolten a banda i banda del torrent. L'aigua transcorre pel bell fons, saltironant ençà i enllà, retorçant-se per tot arreu i obrint camí per tots costats de mica en mica.

Però en el punt àlgid de les calors estivals, després de mesos de no haver vist la pluja, no ragen les fonts habituals i resten només alguns viots dintre la torrentera. Els ramats han de baixar més avall que de costum per abeurar-se, i pels cims i les carenes l'herba seca i recremada no pot servir pel nodriment ordinari del bestiar de les masies. Les pallisses omplertes per la primavera comencen a buidar-se sense esperar la vinguda de l'hivern, per tal de fer front a la manca d'herba fresca que els altres anys a l'estiu el bestiar troba suficientment en els cims i indrets frescals entre les vessants més humílfes.

Cal resseguir els verals més apartats per poder trobar un lloc o altre on hi hagi un xic d'herbei mústig que ajudi a passar els llargs dies del temps canicular. El pare i els dos fills majors de la casa bé en fan prou de recerques pels voltants, quan van a preparar la llenya per fer el carbó com a única ocupació fructífera a què poden dedicar-se en la terrible sequedat que els assora. Suant pel mig de la muntanya, van despenyant els tronc de la brancada d'alzina cap a alguns llocs estratègics on cal fer la pila que haurà d'enroentir-se. Estellen els més gruixuts a fi d'assegurar la necessària combustió i ho deixen preparat per bastir el monument de fusta de forma semi-esferoidal, que cobriran completament quan hi hagi terra humida, repartint en la coberta alguns forats circulars de tant en tant.

En els indrets on l'aire no té fàcil accés, les operacions dels llenyatiers són extremadament fadigoses. Hala, hala, sense repòs, colpejant amb la destràl continuament i preparant les piles que al seu temps es transformaran en carboneres. En Jeroni, el pare, de cos esprimatxat, però amb sòlida fermesa, prou aixeca tot sovint el cap al cel per veure si comença a albirar-se, vers

el Pirineu o per la banda de mar, algun núvol que porti l'esperança d'una pluja fecunda i refrigerant.

Temps ha que tothom espera el mateix a la muntanya. El diumenge al matí al sortir de missa, davant la porta de l'església – d'aquella església de portal i cloquer romànic al cim d'un turó de roca – bé en parlen els camperols de la pluja que no ve i de l'aigua que per tot els manca.

- Ai fotx, i no vol ploure!

- Altre temps, amb les boires d'ahir hauria plogut prou a bots i a barrals.

- Oh sí; bé en tinc prou d'anys, com hi ha món; però cregueu que no havia vist mai una sequedat tan forta en aquests cims.

Les cisternes acaben les seves reserves i les fonts cessen de rajar. A moltes famílies els cal anar lluny a cercar l'aigua, àdhuc pels usos domèstics de més peremptorietat. Si l'herba dels cims és tan seca, què no faran els conreus de tardanies!

- No en van tenir prou d'abrusar-nos el blat i el sègol, que va quedar a mig gra, que ara no ens deixa semblar les cols d'hivern i ha fet morir les trumfes.

- La meuca que jo tenia en el quintar de baix i que m'en refiava per ara, ha quedat ben seca, com hi ha Déu.

I tot són lamentacions per les pèrdues i les molèsties i auguris vagues, però amb una certa esperança, pels dies que vindran.

Mentrestant el sol crema les pedres i cal molta prudència per evitar les espurnes de foc al bosc, que abrandaria tot seguit una foguera imponent. Els pilers accentuen les precaucions quan fan el carbó a baix del rieral per aprofitar la humitat de la terra, perquè un descuit no porti una pèrdua considerable.

La calitja sura per la plana que allà al lluny s'albira sota els raigs ardents. Els núvols s'aixequen de tant en tant del Pirineu i rondan pel damunt del cel sense deixar caure l'aigua sospirada. A cada casa les dones mentre cusen a l'ombra de lledoner, que les preserva d'alguna ullada de sol, guaiten els núvols negrosos que passen prop dels cims imperturbables, per aixecar el cor a l'esperança. Els homes, però, més escèptics, no volen creure en la pluja fins que la vegin caure, tal com saben les tretes dels núvols estivals que prometen l'aigua a voltes, però no la donen quasi mai.

Trona un bon xic lluny i en Jeroni amb els seus fills guaiten també el cel en cerca d'esperança.

- Encara hi serem a temps a plantar les cols d'hivern a la feixa de vora casa, si per cas avui plovia.

- No crec pas que ho arribi a fer; si per cas, no hi haurà pas cap pam de sabó – comenta en Jeroni sense il·lusió.

- Un dia o altre ho ha de fer, pare, respon el fill més jove.

Però els núvols passen enllà deixant només una gotellada que renta tot just les fulles de les brolles i darrera d'ells resten altres núvols allargassats i prims sense consistència visible.

Al vespre, abans d'entrar a casa, uns llampecs llunyans que no deixen sentir la tronada il·luminen fugaçment l'espai, enlluernant els que fan camí pels corriols tenebrosos. Tothom pensa en la pluja que manca; en l'herba que reverdiria, en les basses que s'omplirien per abeu-

rar el bestiar, en les cisternes que tindrien aigua per la casa, si pluvia. Aleshores roturarien els rostolls, plantarien les cols per l'hivern i en alguns llocs sembrarien naps per la vacada.

En Jeroni abans de passar el portal lluca el cel per darrer cop:

- Nois, tot això, només és calor per demà.

La mestressa que ho ha sentit s'exclama:

- Vaa; com si fos calor el que ens faltava!...

El dia de mercat a la capital de comarcana, en Jeroni amb la filla gran baixa cap al pla en cerca de l'autòmnibus que els portarà a la màxima manifestació comercial de la rodalia. Deixen l'euga que havia baixat els cistells d'aviram, en una casa amiga, i els ajunten amb els que ja cobrien la coberta de l'auto en barreja multiforme.

En Jeroni va a mercat per les grosses transaccions; per vendre el gra, comprar algun bestiar i de tant en tant per vendre'l. Avui mateix hi anava per cercar compradors a un parell de braves pròximes a vedellar. Les altres setmanes, les dones de la casa curen de baixar-hi per fer les compres necessàries, vendre els ous, l'aviram o els caps de caça que quan n'és temps els homes han mort a la muntanya i vendre les maduixes bosquetanes pels volts de Sant Joan, o bé els bolets a la tardor.

Dalt de l'autòmnibus el vet, a les inquisicions d'en Jeroni per orientar-se en els preus, torna al tema actualíssim i d'importància cabdal per tota la pagesia.

- No tenen cap preu les vaques. No veieu que amb prou feines ni ha una mica de verd per donar-los. Al pla, els regadius s'eixuguen i el farratge és escàs per tot arreu. Ningú pot sembrar res, tot i que ja som al Setembre. Prou surten boires de tant en tant, però sembla que siguin maleïdes; només ens ensenyen la cara, i el dia que han fet més, ruixen una mica, només per trencar la pols.

La gent a mercat, potser s'anima un xic amb el traüt general. Les vendes del petit bestiar i els seus productes donen un cert optimisme. Les discussions de les dones amb les veïnes de rengle, malgrat que sovint vagin a caure en les malvestats del temps i la família, predisposen l'esperit a una major confiança.

Troba un negociant en Jeroni que ofereix nou unces per cada brava, si són tal com les descriu, per més que reserva l'oferta definitiva fins dos o tres dies més tard que les pujarà a veure. En Jeroni bé malda perquè li apugin el preu; cerca per tots costats un comprador directe que no les vulgui revendre, però l'apatia és general en tota la gent del mercat.

- Hi ha poc verd, hi ha poc verd, - s'exclamen.

- Com vols que comprem vaques si el farratge sec va tan car i de verd en tenim únicament uns grapadets?

Prou ho veu en Jeroni que les seves queixes són ben justificades, que són les mateixes que es fa ell dalt dels cims quan es plany de l'eixut que recrema la muntanya. Però si ell necessita valorar també la mercaderia per tal de poder subvenir a les múltiples necessitats de la família! Els arrendaments, la manutenció, el noi que ha d'anar al servei militar per la primavera

vinent, l'apariament de les eines de treball, els vestits, el metge i medecines i tantes coses com són precises en una família llarga com la seva!

Cerca el mateix negociant d'aleshores i finalment queden d'acord que pujarà a veure les braves; ell però no es pot treure del cervell el preu i la sequedat que tantes pèrdues reporta.

Acompanyat de la filla, s'enfila a casa seva, tot sol amb els pensaments.

- Perquè no s'obre la pluja del cel – exclama de sobte amb els punys closos- i no ens cobreix d'aigua per tot, i s'acaba l'eixut d'una vegada?

La noia que arria l'euga carregada de farcells, procura calmar-lo dolçament.

- Què podem fer-hi, pare? Un dia o altre ha d'acabar-se. Faci's la voluntat de Déu.

Quan passen els núvols sense ploure, de quina manera enerven el cos i quanta recança deixen, si després d'haver esperançat un xic d'aigua, la set terrible no resulta gens calmada! Però més desesperant és encara veure com transcorren els dies i no es beslluma a l'horitzó més que una lleugera boirina. A baix, la plana i al fons de tot les muntanyes llunyanes, cobertes de calitja, tenen molt poca visibilitat. El sol resta menys hores enfilat dalt de la volta del cel, per més que els seus raigs són càlids amb la mateixa força de l'estiu.

Els homes de can Coll ixen tots els matins de casa seva vers el treball bosquetà. Quasi bé ja han perdut l'esma de guaitar a dalt del cel, on només hi veuen cada dia el sol roent que els enlluerna. Feinegen contínuament amb l'intent de no pensar en el que resulta, per ells, una obsessió involuntària. Cerquen debades la passivitat cerebral dintre el treball rude, com si fos una cosa possible oblidar absolutament allò que els amarga l'existència.

Després de tants dies de no veure núvols, en surten per fi del costat del Pirineu. Són uns núvols blancs, arrodonits, majestuosos, com tofes grandiosíssimes de cotó fluix atapeït. En Jeroni els ha vist de bell antuvi i el cor li ha fet un salt. Una secreta esperança que no gosa confessar per por de repetir el desengany d'altres vegades, ha animat tot el seu cos. Els mira de reüll de tant en tant, com si temés ensenyar-los als seus fills que destralegen, no pas massa lluny d'aquell lloc.

La nuvolada va creixent de mica en mica i ha començat a perdre aquella blancor immaculada; Translúcida com era, que el sol l'il·luminava de part a part, ha adquirit ja un gruix suficient que resulta opac als raigs solars.

- A veure si avui en sortirem –fa en Jeroni, assenyalant els núvols, com si no gosés mostrar-los directament.

- Tant de bo. Avui fos i demà festa- responen els fills tot mirant-los i comprenent l'al·lusió del seu pare.

Mentrestant els núvols s'inflen contínuament, som si brollessin d'una font inexhaurible situada darrera l'horitzó. És un tou de boires a gran alçada que comencen a guanyar espai damunt la superfície llisa de la blavor del cel. Un aire fresc arriba fins allà on són els homes, que neutralitza aviat l'acció solar. I van sorgint núvols i més núvols que s'escampen endavant, com si un brollador invisible inundés l'espai estelar.

Els homes els miren amb un grau elevat d'esperança, al veure la rapidesa amb què surten del fons del Pirineu. Observen atentament tots els senyals que puguin orientar-los en la probabilitat de la pluja i no gosen creure-hi massa, pel temor d'una decepció. Fan comentaris entre ells de les incidències del temps i esperen amb cor anhelant el resultat de la nuvolada que s'acosta.

Ressona el primer tro que s'amplifica llargament en la fondalada i el sol queda amagat, darrera els cúmuls triomfants. En Jeroni aixeca l'esquena corbada pel treball i tot somrient exclama:

-Avui, em sembla que això anirà de debò.

Els núvols es succeeixen allà, a la font del Pirineu, com batallons inesgotables que surten a una feréstega batalla. Bufa un vent fort que augmenta el brogit dels arbres que branden, ençà i enllà, la seva brancada i xiula per les carenes al topar amb els troncs i les roques punxegudes. Els llampecs i els trons es repeteixen omplint l'espai de llum i de soroll. El cel es va ennegrint, cobert pels núvols espessos i la terra s'enfosqueix privada indirectament dels raigs del sol.

En aquesta penombra, brilla encara més la claror viva de les descàrregues elèctriques i els fenòmens de la Naturalesa imposen majorment l'esperit. Una cortina de pluja es veu avançar en la llunyania, mentre un llamp amb espetec formidable parteix un castanyer en el fondal del torrent. És com el senyal indubtable de la pluja que s'acosta, de la pluja que arribarà al cap de poc, segurament. En Jeroni, amb els seus fills, marxen a la cabana de carboners a aixoplugar-se de l'aigua; caminen seguit, amb lleugeresa, guaitant els elements atmosfèrics, com si volguessin cerciorar-se que avui plourà abundantment. Van somrients, fent-se pas entre els matolls, enmig del ressò de la tronada que xoca per les vessants. Tot just arriben prop de la barraca, que cauen ja gotes grosses amb una força imponent. Els tres homes s'hi fiquen dintre abans de començar el ruixat fort, que com una boira vertical es veu pròxima a l'altra banda. Arriba per fi la pluja, que cau a devassalls amb una grandiosa abundància. Els llamps i els trons l'acompanyen continuament com a germans inseparables, en una successió infinita de variada intensitat. La muntanya sembla que tremoli del ressò de la tronada, el petar de la pluja i la xiuladissa del vent.

Els homes que estan a aixopluc tenen la cara il·luminada per la satisfacció creixent.

- Durés una hora aquesta pluja, pla bé hi hauria saó —comenten ells amb ells.

Només el cop sec dels llamps que cauen els dona un petit temor. L'aigua corre abundant per tots els xaragalls de la muntanya i rebotent per les roques, va a caure en el bell fons del torrent. Roja de les matèries que s'emporta i amb força impetuosa, xoca contra els obstacles de la riba, arrossegant al seu pas infinitat de substàncies abandonades.

La pluja cau amb la mateixa prodigalitat anterior, però ha disminuït un xic la força de la tronada. En Jeroni guaita pel mig del vel aquós l'aspecte que presenta el cel, per endevinar al seu través la persistència enyorada de la pluja. Observa com són carregats els núvols que van venint i creu poder assegurar als seus fills que, avui almenys, no restaran decebuts.

- Potser haurà trigat minyons, però al fi hi haurà saó de valent.

Els nois es miren mútuament i tot trasllueix la fruïció que senten per l'aigua que ha caigut i per la que el seu pare els anuncia. Plou continuament sense intermitències, com si una font gegantina s'hagués badat al mig del cel. Sort de la cabana que aixopluga els homes de

can Coll, és de recent construcció i resisteix admirablement la filtració per les parets que serveixen alhora de teulada. Una hora i mitja ha durat potser el xàfec de gran violència, que ha omplert d'aigua les torrenteres. Quan el ruixat no és tan intens i els darrers trons s'escolen en la llunyania, es senten, grandiosos, els bramuls dels torrents que l'eco fa créixer encara més. Per tot arreu corre l'aigua en una enorme abundància i es precipita brunzent per salts desconeguts. La visió dels corrents innumerables i el ressò constant que aleteja per l'espai, fa vibrar tots la muntanya amb una rara sensibilitat.

La pluja es va acabant de mica en mica i en Jeroni, amb els nois, surten tots de la cabana. La terra, xopa completament, mulla els peus dels llenyataires, com un contacte voluptuós, tant i tant temps enyorat. Els homes deliberen si la pluja és acabada, per tal d'emprendre el retorn a la masia, on la família deu esperar-los, ansiosa pel perill de la tempesta. Acorden marxar cap a casa i recullen totes les eines que els altres dies deixaven; segurament que a hores d'ara tindran altre treball a la terra, més urgent que el de destrall.

Els ginebres i les brolles de la vora del camí els ruixen les vestidures, amb l'aigua que s'espolza al més petit contacte. Travessen xaragalls i córrecs que per tot arreu circulen i els inunden els peus completament. Ells però, marxen contents de l'aigua que els xopa el cos, que els fa més bella la vida i els ha portat grans beneficis. Tindran aigua a casa per les necessitats de la masia, podran sembrar els conreus d'hivern i l'herba brotarà per totes bandes. El bestiar s'engreixarà a la muntanya i tota la pagesia tindrà una nova vitalitat.

L'aigua que s'escola pels torrents, té ara una delícia que mai li havien trobat. El cel, que s'ha asserenat, s'ajunta a la magnificència amb el blau més viu que jamai hagi existit. L'aire, per tot, és diàfan i transparent i dóna la il·lusió d'escurçar les distàncies llunyanes. La plana es veu clarament en la clotada i el Pirineu alterós té encara més gran la mola immensa. El sol presta uns colors més vius a la vegetació del bosc i tot riu i canta al cor dels bosquerols.

A l'últim coll del camí, ja veuen a casa seva i els germans que els anuncien. La mestressa surt tot seguit, a veure com arriben. Així que són a prop, la filla gran diu al pare:

-Pare, qui ho deia que no plouria?

- És veritat; i n'ha fet feina. Ara és precís l'energia; tenim saó, tenim terres per treballar i al pit la fe que ens abriva.

BIBLIOGRAFIA

- Almoguera, P. et alii: "La evolución de la geografía española (1940-1979)" in *III Coloquio Ibérico de Geografía*. Barcelona, Universitat de Barcelona, 1984. Pàg. 37-44.
- Aportacions en homenatge al geògraf Salvador Llobet*. Universitat de Barcelona, Departament de Geografia, 1979. Conté una vintena d'articles presentats per Joan Vilà-Valentí.
- Bertran, Enric: "La inauguració del curs i la visita d'estudi a Granollers. Un homenatge al doctor Llobet". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 31. Barcelona, 1991. Pàg. 173-175.
- Boada, Martí: "El Montseny interpretat per dos geògrafs vallesans: Salvador Llobet i Josep Mª Panareda". *Notes*, vol. 10. Centre d'Estudis Molletans, 1996. Pàg. 111-126.
- Boldòs, Maria del Tura de: "Salvador Llobet i els estudis biogeogràfics". *Revista de Geografia*, vol. XXVII i XXVIII. Universitat de Barcelona, 1993-94.
- Boldòs i Capdevila, Maria de: "El Dr. Salvador Llobet pioner a Catalunya en la cartografia de vegetació". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 32. Barcelona, 1992. Pàg. 13-16.
- Bosque Maurel, J.: "Enseñanza e investigación en la universidad española" in *II Colóquio Ibérico de Geografía*. Lisboa, Universitat de Lisboa, 1983. Pàg. 139-152.
- Capel, Horacio: *La geografía española tras la guerra civil*. *Geo Crítica*, 1. Barcelona, UB, gener de 1976.
- Casas Torres, José Manuel: "Algunas notas sobre Salvador Llobet i la història de la geografia espanyola del seu temps". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 32. Barcelona, 1992. Pàg. 17-26.
- Casassas i Simó, Lluís: "Aproximació a l'estudi de la bibliografia de Salvador Llobet". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 30. Barcelona, 1991.
- Castejón i Arqued, Rosa: "Recordant el Dr. Llobet, professor de geografia". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 32. Barcelona, 1992. Pàg. 27-29.
- Català Roca, Pere: "Salvador Llobet, articulista des de París (1930-1931)". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 30. Barcelona, 1991. Pàg. 79-58.

- "Ciència geogràfica" in Soldevila, Ferran (ed.): *Un segle de vida catalana*. Barcelona, Edt. Alcides, 1961. Vol. 2. Pàg. 989-994.
- Del Río, M. J.: "La geografía en España desde 1940 a 1972 a través de las principales revistas geográficas". *Estudios Geográficos*, 140-141. Madrid, CSIC, 1987. Pàg. 1031-1049.
- Estrada i Garriga, Josep: "Salvador Llobet i el Centre d'Estudis de l'Associació Cultural de Granollers". *Lauro*, núm. 3. Granollers, 1992. Pàg. 50-52.
- Galobart i Duran, Lluís: "Salvador Llobet i la seva obra editorial". *Lauro*, núm. 3. Granollers, 1992. Pàg. 47-49.
- Garcia, Maria Dolors; Nogué, Joan: "L'evolució dels enfocaments metodològics en la geografia rural catalana, 1940-1984". *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 5. Barcelona, 1984. Pàg. 149-166.
- Garcia Ramon, Maria Dolors: "Influències estrangeres i innovació metodològica en la geografia espanyola, 1940-1985. El paper de la geografia catalana". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 9. Pàg. 47-58.
- Gargallo i Costa, Josep: "Salvador Llobet: l'excursionista". *Lauro*, núm. 3. Granollers, 1992. Pàg. 31-34.
- Gómez Ortiz, Antonio: "Salvador Llobet, geógrafo físico". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 27. Barcelona, 1991. Pàg. 23-24.
- Gómez Ortiz, Antonio: "Salvador Llobet, geomorfólogo cuaternarista". *Revista de Geografía*, vol. XXV. Universitat de Barcelona, 1992. Pàg. 7-16.
- Gómez Ortiz, Antonio: "El Dr. Salvador Llobet: mestre i investigador". *Lauro*, núm. 4. Granollers, 1992.
- Gómez Ortiz, Antonio; Vilà-Valentí, Joan: "L'aportació científica de Salvador Llobet al coneixement geogràfic d'Andorra". *Annals*, vol. 3. Institut d'Estudis Andorrans, 1992. Pàg. 13-41.
- Gutiérrez, Victòria E.; Tíco Duran, Anna: "Un innovador: Salvador Llobet". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 30. Barcelona, 1991. Pàg. 109-126.
- Jonch i Cuspinera, Antoni: "Salvador Llobet i Reverter: un home amb vocació". *Lauro*, núm. 3. Granollers, 1992. Pàg. 30.
- Majoral i Moliné, Roser: "Salvador Llobet i Reverter, un científic amant de la terra". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 25. Barcelona, 1991. Pàg. 59-61.
- Montaña i Tuset, Oriol: *Pregó de la Fira i Festes de l'Ascensió a càrrec del senyor...* Granollers, Ajuntament de Granollers, 1995.
- Montaner i Garcia, Maria Carme; Casassas i Ymbert, Anna: "L'obra cartogràfica del Dr. Salvador Llobet i l'editorial Alpina". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 30. Barcelona, 1991. Pàg. 135-170.
- Panareda Clopés, Josep M.: "Salvador Llobet i el Montseny". *Lauro*, núm. 3. Granollers, 1992. Pàg. 35-37.
- Pardo, Jordi: "La recuperació del patrimoni toponímic i la tasca dels mapes de l'editorial Alpina". *XXXIII Assemblea intercomarcal d'estudiosos. Granollers 17-18 d'octubre de*

1987. Museu de Granollers, Centre d'Estudis de l'Associació Cultural, 1988. Pàg. 209-212.
- Rebagliato i Font, Joan: "Semblança de Salvador Llobet". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 27. Barcelona, 1991. Pàg. 19-21.
- Ribas i Piera, Manuel: "Salvador Llobet i l'Urbanisme". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 30. Barcelona, 1991. Pàg. 171-173.
- Salvador Llobet, fill predilecte*. Granollers, Ajuntament, 1989. Existeixen dos volums amb la mateixa referència, però el més voluminós conté uns afegitons documentals que no es poden passar per alt.
- "Salvador Llobet i la geografia catalana". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 30. Barcelona, 1991. Pàg. 7-18. (Transcripció, feta per Enric Mendizábal, d'una entrevista gravada en vídeo feta per Joan Nogué i Mireia Belil. La cinta de vídeo està dipositada a la Universitat de Girona.)
- Vila, Marc-Aureli: "Salvador Llobet, geògraf de la terra". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 27. Barcelona, 1991. Pàg. 15-16.
- Vilà Valentí, Juan: "La geografía ibérica: tendencias, resultados y problemas" in *II Coloquio ibérico de geografía*. Lisboa 1980. Lisboa, Universitat de Lisboa, 1983. Vol. 2. Pàg. 265-298.
- Vilà i Valentí, Joan: "El meu Salvador Llobet". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 30. Barcelona, 1991. Pàg. 187-191.
- Vilà i Valentí, Joan: "Salvador Llobet: l'inici de la recerca geogràfica des de la Universitat de Barcelona". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 27. Barcelona, 1991. Pàg. 13-14.
- Vilà Valentí, Joan: "Un decenni de geografia a Catalunya (1945-1954)" in *Aportacions en homenatge al geògraf Salvador Llobet*. Op. cit.
- Vilà i Valentí, Joan: "Salvador Llobet, universitari i investigador". *Lauro*, núm. 3. Granollers, 1992. Pàg. 38-41.
- Vives Balmaña, Elisenda: "Salvador Llobet i Andorra". *Lauro*, núm. 3. Granollers, 1992. Pàg. 44-46.

